

N°30 • İYUN 2022

BİZNES HƏYATI

ASK-nın
dövri
jurnalı

Şuşa

ŞUŞA TÜRK
BİZNES FORUMU

Ümummilli lider Heydər Əliyev:

“Şuşa Azərbaycanın ən əziz və böyük tarixi olan bir guşəsidir. Şuşanı yaradanlar, Şuşa şəhərini quranlar, Şuşa qalasını tikənlər Azərbaycan torpağının sahibləri olublar və Qarabağda Azərbaycan torpağının daim qorunması, saxlanması üçün Şuşa şəhərini, qalasını yaradıblar.

Bu, Azərbaycan xalqının, əcdadlarımızın yaratdığı böyük abidədir, təkcə şəhər deyil, böyük bir tarixi abidədir. Bu şəhərdə, onun ətrafında Azərbaycan xalqının bir neçə əsrlik tarixə malik böyük mədəniyyəti, mədəni irsi, qəhrəmanlıq nümunələri yaranıbdir.

Şuşa təkcə şuşalılar üçün yox, bütün azərbaycanlılar üçün, vətəninini, millətini sevən hər bir vətəndaşımız üçün əziz bir şəhərdir, əziz bir torpaqdır, əziz bir qaladır, əziz bir abidədir. Şuşasız Qarabağ, Qarabağsız isə ümumiyyətlə Azərbaycan yoxdur”

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev:

Böyük fəxarət və qürur hissi ilə bəyan edirəm ki, Şuşa şəhəri işğaldan azad edildi! Şuşa bizimdir! Qarabağ bizimdir! Bu münasibətlə bütün Azərbaycan xalqını ürəkdən təbrik edirəm. Bütün şuşalıları ürəkdən təbrik edirəm.

İyirmi səkkiz il yarım işğal altında olan Şuşa azad edildi! Şuşa indi azaddır! Biz Şuşaya qayıtmışıq! Biz bu tarixi Qələbəni döyüş meydanında qazandıq. 2020-ci il noyabrın 8-i Azərbaycan tarixində əbədi qalacaqdır. Bu tarix əbədi yaşayacaq.

Mən bu gün, eyni zamanda, ulu öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdim, onun ruhu qarşısında baş əydim. Ürəyimdə dedim, xoşbəxt adamam ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim. Şuşanı azad etdik! Bu, böyük Qələbədir! Şəhidlərimizin, Ulu Öndərin ruhu şaddır bu gün! Gözün aydın olsun Azərbaycan! Gözünüz aydın olsun dünya azərbaycanlıları!

Əziz Şuşa, sən azadsan!

Əziz Şuşa, biz qayıtmışıq!

Əziz Şuşa, biz səni dirçəldəcəyik!

Şuşa bizimdir! Qarabağ bizimdir!

Qarabağ Azərbaycandır!

42

2022-ci İL ŞUŞA İLİDİR

“İndi Türk dünyası
bir varlıq və vahid
Türk dünyası kimi
görünür”

2

10

“Türk dünyasının birliyi üçün
iqtisadi əlaqələrin daha da
inkişafı lazımdır”

16

“Türk Ticarət və Sənaye
Palatasının güclü bir
oyuncuya çevrilməsini
hədəfləyirik”

22

“İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə
biznesini qurmaq istəyənlər
layihələrini KOBİA-ya təqdim
edə bilirlər”

ŞUŞA

İYUN, 2022
№30

Redaksiya şurası:

Məmməd Musayev
Şahmar Mövsümov
Azər Əmiraslanov
Tahir Mirkişili
Ziyad Səmədzadə
Vüsal Qasımlı
Niyazi Səfərov
Anar Kərimov
Orxan Məmmədov
Ədalət Muradov
Aliyə Əzimova
Camal Yanqın
Bəxtiyar Ağayev
Vüqar Zeynalov

Baş redaktor

İlhamə Abdullayeva

Art dizayner

Niyazi Quliyev

Xəbər bloklarının hazırlanmasında
www.ask.org.az saytının materiallarından
istifadə edilmişdir.
Müəllif mövqeyi redaksiyanın mövqeyilə
üst-üstə düşməyə bilər. Reklam
materiallarının məzmununa görə
redaksiya məsuliyyət daşımır.
Jurnal Azərbaycan Respublikası
Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli
Konfederasiyası (ASK) tərəfindən təsis
edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası, Bakı şəhəri,
AZ1010
Nizami küç. 90 A, Landmark III,
II mərtəbə
Tel: (+99412) 465 76 92/93
E-mail: office@ask.org.az
iabdullayeva@ask.org.az
www.ask.org.az

MÜSAHİBƏ

ŞUŞA

XÜSUSİ ƏLAVƏ

Bağdad Amreyev

Türk Dövlətləri Təşkilatının Baş katibi, səfir

“İndi Türk dünyası bir varlıq və vahid Türk dünyası kimi görünür”

– Hörmətli səfir, Türk Dövlətləri Təşkilatı yaranandıqdan etibarən Türk dünyasının yaxınlaşması istiqamətində böyük işlər görülüb. Eyni zamanda, Şuranın İstanbulda keçirilən 8-ci Zirvə Toplantısının birgə bəyannaməsinə əsasən, Təşkilatın adı dəyişdirilib. Bununla bağlı Təşkilatın hansı prioritetləri müəyyən edilib?

– Bildiyiniz kimi, Türk Dövlətləri Təşkilatının “Rəqəmsal dövrdə yaşıl texnologiyalar və ağıllı şəhərlər” mövzusunda sonuncu Səkkizinci Zirvə Toplantısı bütün Türk Dövlətlərinin Liderlərinin iştirakı ilə 12 noyabr 2021-ci il tarixində İstanbulda keçirilib.

Liderlər tərəfindən “Türk Şurası”nın adının “Türk Dövlətləri Təşkilatı” olaraq dəyişdirilməsi barədə qərar qəbul edildiyi üçün bu Zirvə danılmaz tarixi hadisə olub və təşkilat üçün mühüm dönüş nöqtəsi kimi yadda qalacaq.

Sammitin bu mühüm nəticəsi təşkilatımızın həqiqi potensialının reallaşmasına öz töhfəsini verəcəkdir. Bu hadisə, həmçinin beynəlxalq birlikdə təşkilatın rolunu daha da gücləndirəcək, üzv və müşahidəçi dövlətlərimiz arasında əməkdaşlıq və inteqrasiya proseslərinin dərinləşməsinə xidmət edəcəkdir.

Bundan başqa, qardaş Türkmənistanın təşkilatımıza müşahidəçi kimi

daxil olması ilə tarixdə ilk dəfə olaraq bütün müstəqil Türk dövlətləri bir çətin altında birləşdi. İndi Türk dünyası bir varlıq və vahid Türk dünyası kimi görünür.

Bu gün üzv və müşahidəçi dövlətlər arasında əlaqələrin möhkəmlənməsi və Təşkilatın çətinliyi altında əməkdaşlığın əsas arxitekturası daha çox nəzərə çarpır. Hökumətlər getdikcə ümumi maraqların axtarışına qoşulur.

Üstəlik, Türk dövlətləri bilirlər ki, regional əməkdaşlıq vətəndaşlarımıza getdikcə daha çox təsir edən bir çox global çağırışların öhdəsindən gəlməyin bir yoludur.

Milli institutlarla müntəzəm məslə-hətləşmələr regiondaxili əməkdaşlığın hökumətlərimizin gündəmində əsas yer tutmasını təmin etmək üçün Katibliyin imkanlarını artırmışdır.

Bundan əlavə, beynəlxalq tərəfdaşlarla dialoq sayəsində Türk dünyası indi yeni formalaşan bir qurum kimi müxtəlif beynəlxalq forumlarda daha layiqli şəkildə təmsil olunur.

Bu cür nailiyyətlərə baxmayaraq, dövlətlər 21-ci əsrin çağırışlarının öhdəsindən gəlmək yaxşı səbirli iş tələb edir.

Qarşıda duran dövrə nəzər salsaq, TDT qalan problemləri müəyyən etmək və bu illər ərzində formalaşmış müsbət dinamikanı saxlamaq niyyətindədir. Bu, keçmişə unutmadan gələcəyə baxmaq üçün əsas ideyadır.

Əldə edilmiş nailiyyətlər, üzv və müşahidəçi dövlətlərin ehtiyacları haqqında dərin biliklər və milli hakimiyyət orqanları ilə hərtərəfli məslə-hətləşmələr əsasında 2040-cı ilə qədər olan dövr üçün əməkdaşlığımızın strateji istiqamətini formalaşdıracaq gələcəyə aydın baxış işlənib hazırlanmışdır.

Hazırda gündəməmizdə prioritet təşkil edən bir sıra əməkdaşlıq sahələrini və layihələri də xüsusi qeyd etmək istərdim.

Biz inkişaf edən iqtisadi əməkdaşlığı qeyd edərək, Türk İnvestisiya Fondunun yaradılması yolundayıq. 1 milyard dollar dəyərində Fond üzv dövlətlərin 500 milyon ABŞ dolları məbləğində səhmlərindən və 500 milyon dollar məbləğində xarici mənbələrdən formalaşacaq. Bu Fond şübhəsiz ki, biznes icmalarımıza səmərəli əməkdaşlıq qurmaq və KOB-larımızı gücləndirmək üçün mühüm imkanlar yaradacaqdır.

Digər mühüm alət hazırda hazırlanmaqda olan xidmətlər və investisiyaları əhatə edən çoxtərəfli azad ticarət sazişidir. Mən inanıram ki, bu, TDT ölkələri üçün xidmət axınıni asanlaşdıracaq və regionumuza gələcək investisiyaları təşviq edəcək sərhədlərarası maneələri aradan qaldırmaq üçün dönüş nöqtəsi olacaq.

Türk dünyasının geostrateji əhəmiyyətini də xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Bu baxımdan, Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi (Orta Dəhliz) də getdikcə daha çox Avropa və Asiya arasında ən təhlükəsiz və ən qısa ticarət yoluna çevrilir. Pandemi-yadan sonrakı dünyada Orta Dəhlizin səmərəliliyini və rəqabətqabiliyyətini daha da artırmaq üçün TDT nəqliyyat əməliyyatlarının asanlaşdırılmasına, inzibati maneələrin aradan qaldırılmasına və dəhlizdə logistik xərclərin azaldılmasına diqqət yetirməlidir.

Biz qonşu regionlarla əməkdaşlığı da çox yüksək qiymətləndiririk. Buda-peştdəki Avropa Ofisimiz müşahidəçi dövlət Macarıstanın dəyərli töhfələri sayəsində Avropa İttifaqı ilə TDT arasında əlaqələrimizin inkişafının gözəl nümunəsidir. Macarıstanda regional təşkilatlarla əməkdaşlığımızı daha da gücləndirəcək Vişeqrad 4 və TDT Dövlət Başçılarının Sammitinin keçirilməsi də nəzərdə tutulub.

Gələcəyin problemlərinə baxaraq, biz ekoloji fəlakətlərin və iqlim dəyişikliyinə ciddiyyəni dərk edirik. Buna görə də, sonuncu Sammit zamanı Özbəkistan Prezidenti Zati-aliləri Şavkat Mirzoyayev türk ölkələrinin ətraf mühitin mühafizəsi üçün BMT ilə birgə Aral dənizi regionunda strukturun yaradılmasını təklif edib. Bundan başqa, dünya bazarında yaşıl istiqrazların həcmi artırılmasına toxunaraq, Qazaxıstan Prezidenti Zati-aliləri Kassym-Jomart Tokayev vurğulayıb ki, regionda yaşıl texnologiya layihələrinin həyata keçirilməsi üçün yaşıl kapital bazarını inkişaf etdirmək Türk dövlətlərinin ortaqlarına düşür.

Dəyişiklik və transformasiya ehtiyacını dərk edərək, Təşkilat həm də üzv və müşahidəçi dövlətlərdə rəqəmsallaşmanı səbirsizliklə gözləyir. Yüksək texnologiyalara dəstək verməklə "ağıllı" şəhərlərin yaradılması üzrə ekspertlər və IT mütəxəssisləri üçün daimi platforma yaratmaq, müasir texnoparklar mərkəzi yaratmaq və aparıcı türk elmi müəssisələrinin gələcək əməkdaşlığını artırmaq olar.

Mühüm alətlərdən biri də xidmətlər və investisiyaları əhatə edən çoxtərəfli azad ticarət sazişidir. Mən inanıram ki, bu, TDT ölkələri üçün xidmət axınıni asanlaşdıracaq və regionumuza gələcək investisiyaları təşviq edəcək sərhədlərarası maneələri aradan qaldırmaq üçün dönüş nöqtəsi olacaq.

– 12 noyabr 2021-ci il tarixində keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatının 8-ci Zirvə Toplantısında dövlət başçıları tərəfindən "Türk Dünyasına Baxış 2040" sənədi qəbul edilmişdir. Üzv ölkələr arasında ticarət-iqtisadi inteqrasiyanın inkişafında yuxarıda qeyd olunan sənədin rolunu necə qiymətləndirirsiniz?

– Biz üzv dövlətlərin həmrəyliyi, inkişafı və sektorlararası yaxınlaşması üçün uzunmüddətli kontekst təklif edən "Türk Vizyonu (Turkic Vision) 2040" adlı çox mühüm sənəd hazırladıq. Siyasi tərəfdən, üzv dövlətlərin öz xarici siyasətlərinin uyğunluğunu formalaşdırması, harmoniya qurması, beynəlxalq məsələlərdə qrup şəklində çıxış etməsi və global siyasi səhnədə qarşılıqlı dəstəyi təmin etməsi nəzərdə tutulur.

İqtisadi tərəfdən, üzv dövlətlərin ticarət əməkdaşlığını dərinləşdirməsi, türk investisiya məkanının yaradılması, rəqəmsal integrasiyanın həyata keçirilməsi, nəqliyyat və enerji əlaqələrinin təkmilləşdirilməsi, insanların regiondaxili mobilliyini təmin etməsi və müvafiq qaydaların və texniki standartların uyğunlaşdırılması əsasında TDT çətiri altında daha dinamik əməkdaşlığı dəstəkləməsi gözlənilir.

"Baxış 2040" indiyə qədər razılaşdırılmış heç bir regional strategiya və ya digər öhdəlikləri əvəz etmir və onlara zidd deyildir. Bununla belə, o, aydın şəkildə müəyyən edilmiş öhdəliklərlə iddialı məqsədlərin məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədi daşıyır.

"Baxış 2040"-in uzunmüddətli məqsədlərindən sonra Təşkilatın gələcək işi dörd illik strategiya proqramları ətrafında qurulacaq və dəstəkləyici fəaliyyət planları ilə asanlaşdırılacaq. İlk addım olaraq, 2022-2026-cı illər üçün TDT Strategiyası kontekstini təyin etmək və 2026-cı ilə qədər aydın əməkdaşlıq hədəflərini müəyyən etmək üçün müvafiq işlər görülür.

"Strategiya-2026"-da əks olunan məqsədlər Təşkilatın yarandığı gündən bəri ən iddialı hədəfləridir. Beləliklə, 2022-2026 üfününün işimizdə əsas mərhələni təmsil edəcəyi gözlənilir.

"Strategiya-2026", həmçinin Təşkilatın fəaliyyətini daha sistemli, daha proqnozlaşdırıla bilən və Sammitlərin bəyannamələrinə uyğunlaşdırmaq şansı təqdim edir

– *Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv olan ölkələr arasında iqtisadi və siyasi baxımdan çox sıx əlaqələr mövcuddur. Biz bu yanaşmanın "44 günlük Vətən Müharibəsi" zamanı daha aydın şahidi olduq. Bu dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin ruhunda üzv dövlətlər arasında iqtisadi əlaqələrin dinamikasını necə qiymətləndirirsiniz?*

– Çağırışlar və risklərdən danışarkən biz təhlükəsizlik ehtiyaclarının realıqlarını unuturuq. Son Qarabağ müharibəsi və Prezident Zati-aliləri İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan ordusunun şanlı qələbəsi regionumuzun sabitlik və təhlükəsizlik üçün güclü iradəyə ehtiyacı olduğunu bir daha göstərdi. Müharibə illərində Azərbaycan və Türkiyə arasında əməkdaşlıq

Biz həmçinin qonşuluğumuzda üzv və müşahidəçi dövlətlərimizin təhlükəsizliyi və sabitliyinə aid ola biləcək son hadisələri diqqətlə izləyirik.

və koordinasiya iki türk dövləti arasındakı mədəni və tarixi bağların praktika-da böyük təcəssümü oldu.

Biz həmçinin qonşuluğumuzda üzv və müşahidəçi dövlətlərimizin təhlükəsizliyi və sabitliyinə aid ola biləcək son hadisələri diqqətlə izləyirik. Biz ötən il Əfqanıstanda baş verənləri qiymətləndirmək üçün xarici işlər nazirləri səviyyəsində görüş keçirdik, habelə yanvarda baş verən son hadisələrdən sonra Qazaxıstan hökuməti ilə həmrəylik nümayiş etdirdik.

Qeyd edək ki, TDT Türk xalqları arasında dialoq üçün cəlbedici platformaya və regiondaxili əməkdaşlıqda mühüm amilə çevrilib. Bundan əlavə, Təşkilat inkişafa ehtiyacı olan ölkələri həlləri olan ölkələrlə əlaqələndirməklə və inkişafı asanlaşdırmaq üçün zəruri olan texniki və ya iqtisadi bilik və bacarıqların mübadiləsinə imkan yaratmaqla Cənub-Cənub və üçbucaqlı əməkdaşlığa töhfə vermək üçün böyük potensiala malikdir.

Prezidentlər “Türk İnvestisiya Fondunun yaradılmasının yekunlaşdırılması” haqqında qərar imzalayıblar ki, bu da klasterdaxili ticarətin təşviqi yolu ilə türk dövlətlərinin iqtisadi əməkdaşlığının və qlobal rəqabət qabiliyyətinin artırılması üçün əlavə resursların səfərbər edilməsi, birgə biznes və infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi, o cümlədən regionda davamlı inkişafı təmin edilməsində KOB-ların dəstəklənməsini nəzərdə tutur.

Türkiyə Prezidenti Zati-aliləri Rəcəb Tayyib Ərdoğan təşkilatın beynəlxalq təşkilat kimi cazibə mərkəzinə çevrildiyini bəyan edib və üzv dövlətlərin və regionu narahat edən məsələlər və imkanlar üzrə danışıqlar aparmaq üçün bu mühüm siyasi platformadan səmərəli şəkildə yararlanmağın mümkün olduğunu bildirib.

Bu baxımdan R.T.Ərdoğan qeyd edib ki, “Türk Dünyasına Baxış 2040” Türk dövlətlərinin bütün regionda sülh və rifahı genişləndirmək üçün ortaq iradəsinin təzahürü kimi qiymətləndirilməlidir.

O vurğulayıb ki, Türk dünyasının siyasi və ictimai həmrəyliyinə uyğun olaraq, iqtisadiyyat və ticarət sahəsində Türk əməkdaşlığı ortaq təşəbbüslərlə gücləndirilməlidir. Türkiyə Prezidenti üzv dövlətləri hazırda təxminən 21 milyard ABŞ dolları olan ümumi ticarət həcmi indiki 3 faizdən 10 faizə çatdırmağa və onlar arasında ticarəti asanlaşdırmaq üçün bütün qeyri-tarif maneələrini aradan qaldırmaq üçün ümumi səyləri gücləndirməyə çağırıb.

Digər mühüm alət xidmətlər və investisiyaları əhatə edən çoxtərəfli azad ticarət sazişidir. Mən inanıram ki, bu, TDT ölkələri üçün xidmət axınıni asanlaşdıracaq və regionumuza gələcək investisiyaları təşviq edəcək sərhədlərarası maneələri aradan qaldırmaq üçün dönüş nöqtəsi olacaq.

Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi (Orta Dəhliz) getdikcə daha çox Avropa və Asiya arasında ən təhlükəsiz və ən qısa ticarət marşrutuna çevrilir. Pandemiyadan sonrakı dünyada Orta Dəhlizin sə-

Son Qarabağ müharibəsi və Prezident Zati-aliləri İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan ordusunun şanlı qələbəsi regionumuzun sabitlik və təhlükəsizlik üçün güclü iradəyə ehtiyacı olduğunu bir daha göstərdi.

mərəliliyini və rəqabətqabiliyyətini daha da artırmaq üçün TDT nəqliyyat əməliyyatlarının asanlaşdırılmasına, inzibati maneələrin aradan qaldırılmasına və Dəhlizdə logistik xərclərin azaldılmasına diqqət yetirməlidir.

– Zati-aliləri, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 2022-ci ili “Şuşa ili” elan etmişdir. Eyni zamanda, şəhərin bütün türk dünyası üçün tarixi-mədəni əhəmiyyətini qeyd edən TÜRKSÖY Şuşa şəhərinin 2023-cü il üçün “Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı” namizədliyini irəli sürüb. Təşkilatınızın bu istiqamətdə əsas planları nədən ibarətdir?

– Mədəniyyət, dayanıqlı inkişaf anlamında üfqi prioritetdir və o, təkcə sülhün təşviqində deyil, həm də dayanıqlı inkişafın təmin edilməsində mühüm rol oynayır. Buna görə də, yaradıcı cəmiyyət və yaradıcı iqtisadiyyat rifahın əsas hərəkətverici qüvvəsidir.

Mədəni fəaliyyətlər təkcə mədəniyyət sektorunun problemlərini deyil, həm də sülh quruculuğu, iqtisadi rəqabət qabiliyyəti, sosial birlik və davamlı inkişaf problemlərini həll etmək məqsədi daşıyır. Mədəniyyət siyasəti və mədəni təşəbbüslər dövlət siyasətini konkret sahəsi olmaqla yanaşı, həm də ictimai siyasətinin digər sektorları ilə əməkdaşlıq edən milli inkişafın strateji istiqamətinə çevrilir.

İqtisadi rifah, sosial ədalət və ekoloji davamlılıq, qarşılıqlı mədəni əlaqələr inkişafın dördüncü sütunu kimi tanınır.

TDT-ə üzv dövlətlərin rəhbərləri həmişə milli mədəniyyətimizin və adət-ənənələrimizin gələcək nəsillər üçün qorunub saxlanılmasının vacibliyini vurğulamış, tariximiz və mədəniyyətimizdən xəbərdar olan gənc nəslin yetişdirilməsini yüksək qiymətləndirmişlər.

Türk mədəniyyəti çox zəngin tarixə malikdir və türklər əcdadlarının ruhunu uca tutduqları üçün bütün əsrlər boyu mədəniyyətə ayrıca yer ayırmışdır. Bu gün biz türk əməkdaşlığının bütün institutları çərçivəsində öz irsimizi qoruyur, mədəniyyətimizi lazımi səviyyədə inkişaf etdiririk.

Prezidentlərimiz üzv dövlətlərə səfərləri zamanı mədəni marşrutların təbliği, insanları və yerləri ortaq tarix və irs şəbəkələrində bir araya gətirməklə Türk dünyasının zəngin

və müxtəlif irsini kəşf etmək üçün vasitələr yaratmağı tapşırırlar. Bu baxımdan, Türk Dövlətləri Təşkilatı üzv dövlətlər arasında mədəni turizm sahəsində əməkdaşlığa böyük əhəmiyyət verir.

Eyni zamanda, bütün dünyada ortaq adət-ənənələrimizi və dəyərlərimizi qoruyub saxlamaq və dəstəkləmək üçün mühüm səy göstərən TÜRKSÖY-un rolunu xüsusi qeyd etmək istərdim. TÜRKSÖY-un bu səyi böyük uğurla həyata keçirilən “Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı” layihəsi ilə daha da gücləndi.

Ümid edirəm, 2023-cü ildə Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı seçilən Şuşada keçirəcəyimiz tədbirlərlə bu səylər daha da irəliyə gedəcək. TDT Azərbaycanın müvafiq qurumları ilə əməkdaşlıq edərək, Təşkilatın, eləcə də Türk Əməkdaşlıq Təşkilatının müvafiq iclasları və fəaliyyətlərini təşkil edəcək. Türk xalqlarının ən qədim yaşayış məskəni Şuşa, 2023-cü ildə Türk dünyasının ürəyinin döyünəcəyi yerlərdən biri olacaq.

– Türk Dövlətləri Təşkilatının işğaldan azad edilmiş Qarabağ bölgəsinin yenidən qurulmasında iştirak perspektivlərini necə qiymətləndirirsiniz?

– Hamımızın şahidi olduğumuz kimi, Qarabağ bu gün dirçəlməkdədir. Tikinti və bərpa işləri tam sürətlə davam edir. İşğaldan azad edilmiş bütün torpaqlarda genişmiqyaslı abadlıq və tikinti işləri aparılır. Qarabağın və Qafqazın mirvarisi Şuşa digər şəhər və kəndlər kimi yenidən qurulur. Artıq bu torpaqların əsl sahibləri qayıdıb və dünya bunu görür. İnkişafa doğru hər gün daha bir addım atılır. TDT Katibliyi isə öz növbəsində üzv və müşahidəçi dövlətlərin şirkətlərini Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində yeni şəhər və kəndlərin tikintisinə cəlb etmək üçün işgüzar tədbirlər təşkil etməklə fəaliyyətini davam etdirəcəkdir.

“The Turkic World is now more appropriately represented in different international fora as an emerging entity”

Interview with Mr. Baghdad Amreyev, Secretary General of the Organization of Turkic States, Ambassador

– Dear Ambassador, since the establishment of the Organization of Turkic States, great work has been done to bring the Turkic world closer. At the same time, according to a joint declaration of the Council's 8th Summit in Istanbul the name of the Organization has been changed. Which priorities of the Organization have been defined in this regard?

– As you know, the last Eighth Summit of the Organization of Turkic States on the theme of “Green Technologies and Smart Cities in the Digital Age” was held on 12 November 2021 in Istanbul with the participation of all Leaders of the Turkic States.

This Summit has been undeniably a historic event that will be remembered as a significant turning point for the Organization as the decision on changing the name of the “Turkic Council” to the “Organization of Turkic States” has been made by the Leaders.

This vital outcome of the Summit will contribute to the realization of the true potential of our organization. This event also further strengthens the role of the organization in the international community and deepening of the cooperation and integration processes among our Member and Observer States.

Furthermore, with the accession of brotherly Turkmenistan to our Organization as an observer, for the first time in history, all independent Turkic states

were united under one umbrella. Now, the Turkic world is being seen as one entity and as one united Turkic world.

Today, the consolidation of relations among the Member and Observer States and the underlying architecture of cooperation under the Organization's umbrella are more visible. The governments are becoming increasingly involved in seeking common interests.

Moreover, the Turkic States are aware that regional cooperation is one way to cope with many global challenges, which are increasingly and more directly affecting our citizens.

Regular consultations with national institutions have increased the Secretariat's capacity to ensure that intra-regional cooperation is in the mainstream of the agenda of our governments.

Furthermore, thanks to dialogue with international partners, the Turkic World is now more appropriately represented in different international fora as an emerging entity.

Despite such achievements, the States require a good deal of patient work to face the challenges of the 21st century.

Looking at the period ahead of us, the OTS intends to identify the remaining challenges and keep the positive momentum that has been built over the years. This is the core idea for looking future without forgetting the past.

Constructed on the achievements attained, in-depth knowledge of the

needs of Member and Observer States, and comprehensive consultations with national authorities, a clear vision for the future has been developed, which will shape the strategic orientation of our cooperation for the period until 2040.

I also would like to specifically mention several cooperation areas and projects that currently occupy priority on our agenda.

Noting the developing economic cooperation, we are on our path to establishing the Turkic Investment Fund. The \$1 bln worth Fund will be formed from shares of the Member States in the amount of \$ 500 mln and from external sources in the amount of \$ 500 mln. This Fund will certainly generate significant opportunities for our business communities to establish effective cooperation and strengthen our SMEs.

Another important tool is a multilateral free trade agreement covering services and investments that is currently under preparation. I strongly believe that this would be a turning point for OTS countries to eliminate behind-the-border barriers that would facilitate the flow of services and encourage further investments into our region.

I also want to specifically mention the geostrategic importance of the Turkic World. In this regard, the Trans-Caspian International Transport Corridor (Middle Corridor) is also increasingly becoming the safest and shortest tra-

de route between Europe and Asia. In order to further increase the efficiency and competitiveness of the Middle Corridor in the post-pandemic world, the OTS have to focus on facilitating transport operations, eliminating administrative barriers, and decreasing the logistical costs in the Corridor.

We also greatly value the cooperation with neighboring regions. Our European Office in Budapest is a great example of the development of our relationship between the EU and OTS thanks to the valuable contributions of our Observer State Hungary. There is also a plan to hold a Visegrad 4 and OTS Heads of State Summit in Hungary which will further strengthen our cooperation with regional organizations.

Looking to the problems of the future, we recognize the seriousness of environmental disasters and climate change. Therefore, during the latest Summit, the President of Uzbekistan H.E. Shavkat Mirzoyayev suggested creating a structure in the Aral Sea region in cooperation with the United Nations for the environmental protection of the Turkic countries. Moreover, referring to increasing the volume of green bonds in the world market President of Kazakhstan H.E. Kassym-Jomart Tokayev stressed that, it is in the common interest of the Turkic States to develop the green capital market for the implementation of green technology projects in the region.

By recognizing the need for change and transformation, the Organization also looking forward to digitalization in its Member and Observer States. By supporting the high tech, it is possible to create a permanent platform for experts and IT specialists on the creation of “smart” cities, establish a center of modern techno-parks and boost further cooperation of leading Turkic scientific institutions.

– Turkic World Vision 2040 document was approved by the Heads of State at the 8th Summit of the Organization of Turkic States held on 12 November 2021. How do you este-

em the role of the above-mentioned document in the development of trade and economic integration between member countries?

– We developed a very important document named “The Turkic Vision 2040” that offers the long-term context for the Member States’ solidarity, development, and sectoral convergence. On the political side, Member States are projected to build harmony in the foreign policies, act as a group on international issues, and ensure mutual support on the global political scene.

On the economic side, Member States are expected to deepen trade cooperation, establish Turkic investment space, realize digital integration, upgrade transport and energy connectivity, enable intra-regional mobility of people and support more dynamic cooperation under the umbrella of the OTS based on the harmonization of relevant regulations and technical standards.

Vision 2040 does not substitute nor contradict any regional strategies or other commitments agreed upon so far. However, it aims at ensuring a focused implementation of ambitious goals with clearly defined responsibilities.

Following the long-term goals of Vision 2040, the future work of the Organization will be structured around the four-year strategy programs and facilitated by supportive action plans. As a first step, the OTS Strategy 2022-2026 is prepared to set the context and identify clear cooperation targets until 2026.

The objectives contained in Strategy 2026 are the most ambitious since the Organization’s founding. Thus, the 2022-2026 horizon is expected to represent a key milestone in our work.

Strategy 2026 also offers a chance for making the Organization’s activities more systematic, more predictable, and further in line with the declarations of the Summits.

– Economically and politically there are very close relations between the members of the Organization of Turkic States. We witnessed this approach more clearly during “the 44-day Patriotic War”. In the spirit of these friendly and fraternal relations, how do you consider the dynamics of economic relations between member states?

– Speaking about challenges and threats, we do not forget the realities of security needs. The latest war in Karabakh and the glorious victory of the Azerbaijani army under the leadership of President H.E. Ilham Aliyev once more showed that our region is in need of strong will for stability and security. The cooperation and coordination between Azerbaijan and Türkiye during the war was a great reflection of the cultural and historic bonds between the two Turkic States in practice.

We also closely monitor the recent developments in our neighborhood which may concern the security and stability of our Member and Observer states. We conducted a meeting at the level of Foreign Ministers to assess developments in Afghanistan last year and also showed solidarity with the Government of Kazakhstan after the recent events in January.

It should be said that the OTS has become an attractive platform for dialogue among the Turkic peoples and a significant factor in intra-regional cooperation. Moreover, the Organization has a great potential to contribute to the South-South and triangular cooperation by linking countries with development needs with those that have solutions and enabling the sharing of technical or economic knowledge and skills necessary to facilitate the development.

The Presidents signed decision on the “Finalizing the Establishment of the Turkic Investment Fund” that would mobilize additional resources for enhancing economic cooperation and global competitiveness of Turkic States through promotion of intra-cluster trade

and support SMEs in the realization of joint business and infrastructure projects as well as ensure sustainable development in the region.

President of Türkiye H.E. Recep Tayyip Erdoğan stated that the organization has become a center of attraction as an international organization and expressed that the Member States should effectively benefit from this important political platform to negotiate on the issues and opportunities that concern the Member States and the region itself.

In this respect, R.T. Erdoğan noted that the «Turkic World Vision 2040» should be regarded as a manifestation of the common will of the Turkic States to extend peace and prosperity throughout the region.

He stressed that the Turkic cooperation in the field of economy and trade should be strengthened with common initiatives in accordance with political and social solidarity in the Turkic world. President of Turkey urged the Member States to increase total trade volume estimated 21 billion USD among the Member States from current 3 percent to 10 percent and intensify common efforts to remove all non-tariff barriers to facilitate trade among them.

Another important tool is a multilateral free trade agreement covering services and investments is currently under preparation. I strongly believe that this would be a turning point for OTS countries to eliminate behind-the-border-barriers that would facilitate the flow of services and encourage further investments into our region.

The Trans-Caspian International Transport Corridor (Middle Corridor) is also increasingly becoming the safest and shortest trade route between Europe and Asia. In order to further increase the efficiency and competitiveness of the Middle Corridor in the post-pandemic world, the OTS have to focus on facilitating transport operations, eliminating administrative barriers, and decreasing the logistical costs in the Corridor.

– *Your Excellency, President of the Republic of Azerbaijan H.E. Mr. Ilham Aliyev declared 2022 as a “Year of Shusha”. At the same time, celebrating the historical and cultural significance of the city for the entire Turkic world, TURKSOY, nominated Shusha city as the “Cultural Capital of the Turkic World” in 2023. What are the main plans of your Organization in this respect?*

– Culture in relation to sustainable development is a horizontal priority and it plays an important role not only in promoting peace but also in enabling sustainable development. Therefore, creative society and a creative economy are the essential drivers of prosperity.

Cultural interventions aim to address not only the problems of the cultural sector but also the problems of peacebuilding, economic competitiveness, social cohesion and sustainable development. Cultural policy and cultural initiatives are becoming much more than a specific area of public policy, but also a strategic direction of national development, cooperating with other sectors of public policy.

Together with economic prosperity, social justice, and environmental sustainability, culture is recognized as the fourth pillar of sustainable development.

Heads of OTS Member States have always underscored the significance of preserving our national culture and traditions for future generations and highly valued raising a young generation aware of our history and culture.

Turkic Culture has a very rich history and as Turks hallowed spirits of ancestors, a separate place to the culture was given for whole centuries. And today, thanks to all institutions of Turkic cooperation, we are protecting our heritage and developing our culture at the proper level.

Our Presidents tasked the Member States to work on initiating the means for the promotion of cultural routes as an invitation to travel and to discover the rich and diverse heritage of the Tur-

kic World by bringing people and places together in networks of shared history and patrimony. In this regard, the Organization of Turkic States attaches utmost importance to cooperation in the field of cultural tourism among the Member States.

At the same time, I would like to highlight the role of TURKSOY which makes a significant effort to preserve and support our common traditions and values around the world. This effort of TURKSOY has gained even more strength with the “Cultural Capital of the Turkic World” project, which has been carried out with great success.

Hopefully, this effort will be carried to a further point with the events we will hold in Shusha in 2023, which is elected to the title of Cultural Capital of the Turkic World in 2023. In cooperation with the relevant Azerbaijani authorities, OTS will organize relevant meetings and activities of the Organization as well as those of the Turkic Cooperation Organizations. Shusha the oldest settlement of the Turkic peoples will be one of the places where the heart of the Turkic world will beat in 2023.

– *How do you assess the prospects of the Organization of Turkic States on participation in the rebuild and reconstruction of the liberated Karabakh region?*

– As we all can witness, Karabakh is reviving today. The construction and restoration works are in full swing. Large-scale landscaping and restoration work is underway in all liberated lands. Shusha, the pearl of Karabakh and the Caucasus is being rebuilt together with other cities and villages. True owners of these lands have already returned, and the world is seeing that. Another step is taken towards development every day. Every day, a stone is placed on top of another. And the Secretariat of OTS, for its part, will continue its activities through organizing business events to attract companies of the Member and Observer States to the construction of new cities and villages in the liberated areas of Azerbaijan.

MÜSAHİBƏ

ŞUŞA

X Ü S U S İ Ə L A V Ə

Rifat Hisarcıkloğlu

Türkiye Ticaret və Sənaye Palatasının sədri

“Türk dünyasının birliyi üçün iqtisadi əlaqələrin daha da inkişafı lazımdır”

**Türkiye Ticaret və Sənaye Palatasının sədri cənab
Rifat Hisarcıkloğlu ilə müsahibə**

– Hörmətli Rifat bəy, Sizi 25 aprel 2022-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən “Dostluq” ordeni ilə təltif olunmağınız münasibətilə bir daha təbrik edirik. Türkiyənin və türkdilli dövlətlərin iş həyatında tanınan bir insan olaraq bu mükafat sizin üçün nə dərəcədə önəmlidir?

– Mən ilk növbədə şəxsən, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab İlham Əliyevə bu

mükafata görə minnətdarlığımı bildirirəm və Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri cənab Mikayıl Cabbarova və Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyasının prezidenti cənab Məmməd Musayevə göstərdikləri yüksək dəyər və dəstəyə görə də səmi təşəkkürlərimi çatdırmaq istəyirəm. Belə nüfuzlu mükafata layiq olduğum üçün çox şadam. Bu orden Azərbaycan Respublikasının iqtisadi inkişafına verdiyimiz töhfələrə, sahibkarlıq sahə-

sindəki fəaliyyətimizə, Türkiyə-Azərbaycan iqtisadi əlaqələrinin inkişafı istiqamətində fəaliyyətimizə verilən ən yüksək dəyərdir.

Türkiye Odalar və Birjalar Birliyi (TOBB) olaraq biz uzun illərdir ki, Azərbaycanın özəl sektorunun intitusional potensialını artırmaq və inkişaf etdirmək üçün digər qurumlarla, xüsusilə ASK ilə işləyirik. Bizim əsas məqsədimiz Azərbaycanda özəl sektorun çox güclü təmsilçiliyini reallaşdırmaqdır.

Biz bu məsələni həmişə dəstəkləmişik və bundan sonra da dəstəkləyəcəyik. Fəaliyyətimizin başqa bir sahəsi Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində qurduğumuz Türk Ticarət və Sənaye Palatasıdır. Türk Ticarət və Sənaye Palatası olaraq ən çox Azərbaycanda fəaliyyət göstərmişik. 2019-cu ilin oktyabr ayında biz Bakıda biznes forumunu uğurla keçirdik. Üstəlik, 2020-ci ilin sonlarında cənab İlham Əliyevin müdrik rəhbərliyi ilə ərazilərin 30 illik işğaldan azad edilməsi ilə nəticələnən Qarabağ müharibəsi zamanı Türk Ticarət Palatasına üzv təşkilatların rəhbərləri və onların nümayəndə heyətləri ilə yenidən Bakıya gəldik. Türk dövlətlərinin iş qurumları olaraq dəstəyimizi göstərdik. Bundan əlavə, qələbə ilə nəticələnən bu şərfli mübarizədən sonra Qarabağda ehtiyac duyulan investisiya layihələrini investorlarımızın diqqətinə çatdırdıq. Dediym və söz verdim kimi, yekun qələbə bizim olduğu təqdirdə Türk dünyası investisiya və biznes forumunu Şuşada keçirəcəkdik. Çünki Qarabağ Qələbəsi işğal olunmuş torpaqları azad etməklə yanaşı, regionumuzda sabitliyə, əməkdaşlığa yol açdı. Qurtuluş yolunda şəhid olan Azərbaycan qəhrəmanlarını minnət və rəhmətlə yad edərək. Mən ömrüm boyu Azərbaycanın "Dostluq" ordenini fəxrlə daşıyacağam.

– Ötən dövrdə Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyası (ASK) ilə Türkiyə Odalar və Birjalar Birliyi (TOBB) arasında məhsuldar əməkdaşlıq əlaqələri qurulub. Türkiyə Ticarət və Sənaye Palatasının (TTSP) sədri kimi bu əlaqələri yeni səviyyəyə qaldırmaq üçün hansı təklifləriniz var?

– ASK prezidenti, dəyərli qardaşım Məmməd Musayevin əvəzsiz dəstəyi olmasaydı, biz Türk Ticarət və Sənaye Palatasını (TCCI) yarada bilməzdik. O, əvvəldən böyük dəstək olub. Mən də buradan ona təşəkkür etmək istədim. 2019-cu ildə Türk Ticarət və Sənaye Palatasının (TCCI) qurucu sədri seçilməkdən böyük qürur duyuram. Türkiyə Ticarət Palata və Birjalar Birliyi (TOBB) olaraq Türk Ticarət və Sənaye Palatasına daimi katiblik gətirmişik və

İstanbuldakı digər üzv təşkilatlardan da bu mövzuda bizə dəstək olmaları və katibliyə nümayəndə göndərmələrini gözləyirik.

Türk Ticarət və Sənaye Palatası (TCCI) olaraq Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçıları Zirvə Toplantısı çərçivəsində hər il Türk Dünyası İş forumları təşkil edirik. İlkini 14 oktyabr 2019-cu ildə Bakıda keçirdik. 21 Noyabr 2021-ci il tarixində İstanbulda çox sayda iştirakçı və məhsuldar Biznes Forum təşkil etdik. Gələcəkdə də belə tədbirlər təşkil edəcəyik. Pandemiya səbəbindən əvvəllər planlaşdırdığımız biznes forumumuzu Qırğızistanda keçirə bilmədik. İnşallah bu il, 2022-ci il iyunun 24-də biz Bışekdə 7 dövlətin iş adamlarının iştirakı ilə bu mühüm biznes forumu keçirəcəyik.

Əsas məqsədimiz ilk növbədə üzv təşkilatlarımızın struktur islahatlarını başa çatdırmaq və güclü biznes qurumlarına çevrilməkdir. Bu mövzuda maarifləndirmə işlərimizi davam etdirəcəyik.

Bizim əsas məqsədimiz, şübhəsiz ki, ölkələrimiz arasında ticarət dövrüyəmizi artırmaq və investisiya imkanlarını öz içimizdə qiymətləndirməkdir. Türk Ticarət və Sənaye Palatası (TCCI) bölgəmizdəki iqtisadi problemlərin müəyyən edilməsi, lazımi orqanlara çatdırılması və problemin aradan qaldırılması üçün effektiv mexanizmdir. Covid-19 epidemiyasının başlanğıcında toplaşan ilk qurum olduq və iş problemlərini və tələblərini Türk Dövlətləri Təşkilatının liderlərinə çatdırdıq. Kökümüz ortaq olduğu kimi, gələcəyə baxışımız da ortaq olmalıdır. Türk dünyasının birliyi üçün iqtisadi əlaqələrin daha da inkişafı lazımdır. İqtisadi əməkdaşlığımızı gücləndirmək üçün nəqliyyat və logistika sahəsində əməkdaşlığımızı artırmalıyıq. Aramızda mal və xidmət ticarətini inkişaf etdirmək üçün biz ticarət qarşısındakı maneələri aradan qaldırmalı, ticarəti daha da liberallaşdırmalıyıq. Gələcəyə dair ümumi baxışımızın əsasında biz malların, xidmətlərin, iş adamlarının və kapitalın daha asan hərəkətini təmin etməliyik.

Əsas məqsədimiz ilk növbədə üzv təşkilatlarımızın struktur islahatlarını başa çatdırmaq və güclü biznes qurumlarına çevrilməkdir.

Bir yerdə olub, çiyin-çiyinə dayansaq, dünya səhnəsində türk dövlətləri olaraq daha güclü olarıq. Türk dünyasının böyük mütəfəkkiri İsmayıl Qaspiralının dediyi kimi, "dildə, fikirdə, işdə birlik" şüarı ilə bu gələcəyin qurulmasının addımlarımızı sürətləndirməyi hədəfləyirik

– Türk dünyası əlaqələrinin inkişafında və üzv ölkələrin iqtisadi integrasiyasında Türkiyə Ticarət və Sənaye Palatasının (TCCI) rolunu necə görürsünüz?

– Müstəqil türk dövlətləri olaraq bizim öz Təşkilatımız və bu təşkilatın tərkibində olan ortaq Ticarət və Sənaye Palatamız var. İlk növbədə bu strukturun dəyərini bilməliyik. Dünyada gedən proseslər bunu çox açıq şəkildə göstərir. Təbii ehtiyatlara sahib olmaq artıq inkişaf üçün kifayət deyil. İndi demək olar ki, hər bir ölkə bu faktı görür və qeyri-neft və təbii qaz yataqları daha çox vurğulanır. Biz də iqtisadi strukturumuzu şaxələndirməli və inkişaf etdirməliyik. Bunun üçün Ticarət və Sənaye Palatası (TCCI) aparıcı qurumdur. Biz sənaye və ticarətə üz tutaraq sahibkarlığı gücləndirməliyik. Biz sahibkarlıq proqramlarını həyata keçirməliyik. Növbəti dövrə diqqət yetirəcəyik. Ölkələrimizi, xalqlarımızı zənginləşdirməyin yeganə yolu budur. Bu prosesdə ilk növbədə aramızdakı ticarət həcmi artırılmalıdır. Əvvəllər bizim ildə bir dəfə belə toplaşa bilməyən və biznes forum

keçirə bilməyən strukturumuz var idi. İndi biz mindən çox iştirakçı ilə 10 gün ərzində 2 ölkədə biznes forumlar təşkil edə bilirik və tez-tez görüşürük. Ticarətdə mühüm məsələlərdən biri gömrük rəsmiləşdirilməsidir. Biz mütləq nəqliyyat problemlərimizi həll etməliyik. Coğrafiyamızda quru gömrük qapılarının əhəmiyyəti böyükdür. Ölkəmizdə onların təmirində və istismarında böyük təcrübəmiz və uğurumuz var. Biz dövlətimizə bir qəpik də xərcəlmədən Türkiyənin ən böyük quru gömrük postunu yeniləmişik. Yenilədiyimiz quru gömrük postlarında tranzit həcmi orta hesabla 4 dəfə artsa da, keçiddə sərf olunan vaxt iki dəfə azalıb. Şirkətlərin logistik xərcləri azalıb. Bu postların yenilənməsinin Türkiyənin ixracat performansında payı böyük oldu. Eynilə, bizim Mütəşəkkil Sənaye Zonalarının yaradılmasında və fəaliyyətə keçirilməsində böyük təcrübəmiz və uğurumuz var. Bunları Türk Dövlətləri üzvlərimizlə paylaşırıq.

– *Türkiyə Cümhuriyyəti hazırda işğaldan azad edilmiş Azərbaycan torpaqlarının iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayır, bu kontekstdə digər türk dövlətlərinin fəaliyyəti ilə bağlı nə etmək olar?*

– Mən əvvəllər də qeyd etmişəm, biz Türkiyə Ticarət və Sənaye Palatası (TCCI) olaraq 2-ci Qarabağ müharibəsi hələ davam edərkən üzv ölkələrin Palatada sədrləri ilə birlikdə Bakıya gəldik. Ermənistanın işğalı altında olan Qarabağ şəhərlərindəki vəziyyəti təxmin etmək olardı, amma açığını deyim ki, onun bu qədər talan edilmiş və dağıdılmış olacağını gözləmərdik. Azərbaycan bu mövzunu çox yaxşı öyrənib və hər bir şəhərin baş planını hazırlayıb, Qarabağda dünyanın ən yaxşı modellərindən istifadə etmək qərara alınıb. Bu işdən dolayı cənab Prezidenti və əməyi olan hər kəsi təbrik edirəm. 2021-ci il sentyabrın 10-da, müharibənin sonunda təşkil etdiyimiz biznes forumu tamamilə Qarabağ layihələri ilə bağlı idi. Burada biz bu layihələri bütün üzv ölkələrin iş adamlarına göndərdik. Bu ziyarət səbəbi ilə Ağdam şəhərinə səfər edilib. Bu səfərdə hər bir üzv ölkə iştirak edirdi. Fərsətlər ortadadır və biz Türkiyə Ticarət və Sənaye Palatasının (TCCI) olaraq lazımı məlumatları, görüşləri keçirmişik və keçirməyə də davam edirik. Bu hadisələri yaxından izləmək və müraciət etmək başqa ölkələrdən olan sahibkarlarımızın öz məsuliyyətindədir. Düşünürük ki, Azərbaycan dövləti üzv ölkələrin iş adamlarına üstünlük verəcək.

– *Azərbaycanla Türkiyə arasında ticarət həcmi 15 milyard ABŞ dollarına çatdırılması istiqamətində hansı addımlar atılır və bu kontekstdə Preferensial Ticarət Sazişinin əhəmiyyəti nədən ibarətdir?*

– Türk Dövlətləri Təşkilatının üzvləri arasında ən çox qarşılıqlı sərmayə yatırın ölkələr Türkiyə və Azərbaycandır. Söhbət ümumiyyətlə 35 milyard dollarlıq investisiyadan gedir. Azərbaycan son illər Türkiyəyə investisiyalarını artırıb. Bu, çox yaxşı inkişafdır. BCT Petrol xətti TANAP və SOCAR-ın Türkiyədəki sərmayələri sahəsində dünyanın ən mühüm layihələri sırasındadır. Qarşılıqlı investisiyalar artdıqca, ticarət dövrümüzün də artacağını görəcəyik. Tezliklə işimizin bəhrəsini almağa başlayacağıq. TANAP-ın tam gücü ilə işləməsi ilə mühüm həddi artıq keçəcək. Biz Preferensial Ticarət Sazişini qüvvəyə mindirmişik, lakin təəssüf ki, əhatə olunan məhsulların sayı çox azdır. Biz ilk növbədə bu məhsulların sayını artırmalı, sonra Azad Ticarət Sazişini bağlamalıyıq. Türkiyə vətəndaşları üçün vizalar olduğu kimi, gömrükdə də eyni olmalıdır, ona görə də aramızda gömrük vergisi olmamalıdır. Bu, təkəcə Azərbaycana deyil, bütün digər Türk dövlətlərinə də aiddir. Bu, bizim əsas məqsədimiz olmalıdır.

– *Azərbaycan və Türkiyə iş adamları üçün hansı ölkələrlə iş görməyi cəlb edirsiniz?*

– İkitərəfli və çoxsaylı görüşlərimizdə biz mütləq dost və uyğun ölkələrdə birgə işləməyə çağırırıq. Bizim prioritetimiz təbii ki, təşkilatımıza üzv olan ölkələrdir. Məsələn, Qırğızıstan daha çox investisiya cəlb etməlidir. Adambaşına düşən gəlir və iqtisadiyyat baxımından Qırğızıstan prioritet ölkədir. Ona görə də iyunun 24-də keçiriləcək olan Türkiyə Ticarət və Sənaye Palatası (TCCI) Biznes və İnvestisiya Forumuna böyük əhəmiyyət verirəm və azərbaycanlı sahibkarları bu işdə fəal olmağa dəvət edirəm.

– *Maraqlı müsahibə üçün təşəkkür edirik.*

– Sağ olun, uğurlar!

“For the unity of the Turkic world, further development of economic relations is needed”

Interview with Mr. Rifat Hisarcıklioğlu, President of the Turkic Chamber of Commerce and Industry

– Dear Mr. Hisarcıklioğlu, we congratulate you once again on the occasion of being awarded with “the Order of Dostlug” by the President of the Republic of Azerbaijan, Mr. İlham Aliyev, on April 25, 2022. As a well-known name in Turkic business life, how important is this award for you?

– First of all, I would like to thank personally President of the Republic of Azerbaijan His Excellency Mr. İlham Aliyev and convey my sincere gratitude to the Minister of Economy of the Republic of Azerbaijan Mikail Cabbarov and President of the Azerbaijan Entrepreneurs Confederation Mammad Musayev for their appreciation and support. I am very happy to be considered worthy of such a distinguished award. This award was given to us for our contributions to the economic development of the Republic of Azerbaijan, our work in the field of entrepreneurship, and our activities for the development of Turkey-Azerbaijan economic relations.

As the Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey, we have been working with other institutions and also especially ASK, for many years to increase and develop the institutional capacity of Azerbaijan's private sector. Our primary goal is to realize a very strong representation of private sector in socio-economic life of Azerbaijan. We have always supported this issue and will continue to do so. An-

other area of our work is the Turkic Chamber of Commerce and Industry which we founded within the Organization of Turkic States. As the Turkic Chamber of Commerce and Industry, we carried out the most activities in Azerbaijan. In October 2019, we successfully held a business forum in Baku. Moreover, during the war in Karabakh late in 2020, which resulted with liberation of territories from 30 years of occupation with the astute leadership of Mr. İlham Aliyev, we came to Baku again with heads of the member organizations of the Turkic Chamber of Commerce and Industry and their delegations. As the business organizations of Turkic states, we showed once more our support.

In addition, after this war that resulted in glorious victory, we brought the needed investment projects in Karabakh to the attention of our investors. As I said and promised that when we have ultimate victory then we would hold the Turkic world investment and business forum in Shusha. Because the Karabakh Victory not only liberated the occupied lands, but also paved the way for stability and cooperation in our region. With God's compassion and gratitude, I commemorate the heroes of Azerbaijan who lost their lives on the road to liberation. I will proudly carry the "Dostlug" Order of Azerbaijan throughout my life.

– In the past period, productive cooperation relations have been established between the Azerbaijan Entrepreneurs Confederation (ASK) and the Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey (TOBB). As the President of the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI), what suggestions do you have to take these relations to a new higher level?

– Without the invaluable support of ASK President, personally my dear brother Mammad Musayev, we could not have established the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI). He has been a great supporter from the very beginning. I would also like to thank him here. I was much honored to be elected as the founding Chairman of the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI) in 2019. As TOBB, we have brought a permanent secretariat to the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI) and we expect other member organizations in Istanbul to support us and send their personnel to the secretariat.

As Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI), we organize Turkic World Business forums every year within the scope of the Organization of Turkic States Heads of State Summit. We held the first one in Baku on 14 October 2019. On November 21, 2021, moreover we organized a well-attended and productive Business Fo-

rum in Istanbul. We will continue to organize such events in the future. We could not hold our previously planned business forum in Kyrgyzstan due to the pandemic. Hopefully this year, on June 24, 2022, we will hold this important business forum in Bishkek with the participation of businessmen from 7 states. Our main goal is to support the completion of the structural reforms of our member organizations and to make them strong business organizations. We will continue our education efforts on this subject.

Another goal is undoubtedly to increase trade volume between our countries and to evaluate investment opportunities within ourselves. Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI) is an effective mechanism for identifying the economic problems in our region, transferring them to the necessary authorities and producing solutions. We were the first institution to gather at the beginning of the COVID-19 pandemic and conveyed the business problems and demands to the Leaders of the Organization of Turkic States. Just as our roots, our vision for the future must also be

common. For the unity of the Turkic world, further development of economic relations is needed. In order to connect our economies, we need to strengthen our cooperation in the field of transport and logistics. In order to develop the trade of goods and services between our countries, we need to remove all barriers to trade and liberalize trade even more. At the core of our shared vision of the future, we must enable easier movement of goods, services, business people and capital. If we stand together and stand shoulder to shoulder, we will be stronger as Turkic states on the world stage. As the great thinker of the Turkic world, İsmail Gaspıralı said, we aim to accelerate the steps of building this future with the motto of “unity in language, thought and work”.

– *What do you think about the role of the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI) in the development of Turkic world relations and the economic integration of each member countries?*

– As independent Turkic States, we have our own Organization and the Turkic Chamber of Commerce

and Industry (TCCI), which is a part of this organization. First of all, we should know the value of this structure. The developments in the world demonstrate it very clearly. Owning natural resources is no longer sufficient for development. Almost every country sees this fact now and non-oil/natural gas fields are highlighted more. We also must diversify and develop our economic structure. Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI) is a leading institution in this regard. We must strengthen private sector by turning to industry and commerce. We need to implement entrepreneurship programs. We will focus on this next term. This is the only way to make our countries and our people richer. First of all in this process, we should increase the trade volume between us. Previously, we had a structure that could not meet even once a year and create business forums. Now, we can organize business forums in 2 countries in 10 days with more than a thousand participants and we meet frequently. One of the important issues in trade is customs clearance. We definitely need to solve our trans-

portation problems. In our geography, the importance of land customs gates is great. In our country, we have great experience and success in renovating and operating them. We have renewed Turkey's largest land customs gate without making our state to pay a single penny on this. While the transit volume at the land customs gates that we renewed increased by an average of 4 times, the time spent in the crossing was halved. Logistics costs of companies decreased. The share of the renewal of these doors in Turkey's export performance was great. Similarly, we have great experience and success in establishing and operating Organized Industrial Zones. We share these with our Turkic State members.

– *The Republic of Turkey is currently playing an important role in the economic development of the liberated lands of Azerbaijan, what can be done about the activities of other Turkic states in this context?*

– As I have mentioned before, within the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI), we came to Baku together with the Chamber Presidents of our member countries while the 2nd Karabakh war was still going on. We could roughly estimate the situation in the Armenian-occupied Karabakh cities. But frankly, we did not expect to find it so plundered and destroyed. Azerbaijan studied very well on this subject and prepared a master plan of each city, and it was decided to use the world's best city models in Karabakh. I congratulate the President and everyone involved in this matter. The business forum we organized at the end of the war on September 10, 2021 was entirely related to Karabakh restoration projects. Here, we sent these projects to the business people of all our member countries. On the occasion of this visit, a trip to the city of Agdam was made, and was attended by every member country. Opportunities are obvious and we, as the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI),

have held the necessary information and meetings, and will continue to do so. It is up to our entrepreneurs from other countries to follow these developments closely and apply. We think that the Azerbaijan government will give priority to the business people of our member countries.

What steps are being taken to increase the trade volume between Azerbaijan and Turkey to the target of 15 billion USD, and what is the importance of the Preferential Trade Agreement in this context?

– Among the members of the Organization of Turkic States, the countries with the highest mutual investment are Turkey and Azerbaijan. We are talking about an investment of 35 billion dollars in total. Azerbaijan has increased its investments in Turkey in recent years. This is a very good development. The BCT Petrol line is among the most important projects in the world in the field of TANAP and SOCAR's investments in Turkey. As mutual investments increase, we will see that our trade volume increases as well. We will soon begin to reap the fruits of our work. With TANAP's full capacity operation, an important threshold will already be crossed. We have put into

effect the Preferential Trade Agreement, but unfortunately the number of products covered is very small. First of all, we should increase the number of these products and then sign a Free Trade Agreement. Just as visas are for Turkish citizens, it should be the same at customs, thus there should be no customs tax between us. This applies not only to Azerbaijan, but also to all other Turkic States. That should be our ultimate goal.

– *Which countries do you find attractive for Azerbaijani and Turkish businessmen to do business with third countries?*

– In our bilateral and multiple meetings, we definitely call for joint work in friendly and suitable countries for cooperation. Our priority is of course to the countries in the membership of our organization. For example, Kyrgyzstan needs to attract more investments. Kyrgyzstan is a priority country in terms of per capita income and economy. That's why I attach great importance to the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TCCI) Business and Investment Forum on June 24 and I would like to invite Azerbaijani entrepreneurs from here.

MÜSAHİBƏ

ŞUŞA

X Ü S U S I Ə L A V Ə

Məmməd MusayevAzərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyasının prezidenti
Məmməd Musayev

“Türk Ticarət və Sənaye Palatasının güclü bir oyunçuya çevrilməsini hədəfləyirik”

– Məmməd müəllim, Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyası ölkəmizi bir neçə beynəlxalq biznes təşkilatında təmsil edir. 2019-cu ildən Konfederasiya Türk Ticarət və Sənaye Palatasının aktiv üzvlərindən biridir. Ötən dövrü necə qiymətləndirmək olar?

– Bilirsiniz ki, Türk Ticarət və Sənaye Palatası (TTSP) özü Türk Dövlətləri Təşkilatının iqtisadi qoludur. Türk Dövlətləri Təşkilatının yaranması ideyasının əsası isə Naxçıvanda qoyulub. Bu təşkilatın yaranmasında və inkişafında qardaş ölkələrlə birlikdə dövlətimizin, xüsusilə dövlətimizin başçısı cənab İlham Əliyevin rolu danılmazdır. Təşkilatın inkişafı öz növbəsində təşkilata üzv ölkələrin sahibkarlarının da bir vahid platforma altında birləşməsinə şərtləndirirdi. Bu istiqamətdə Türk Dövlətləri Təşkilatının, Türkiyə Odları və Borsalar Birliyinin xüsusi səyləri nəticəsində Türk Ticarət və Sənaye Palatası yaradıldı. Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyası da üzv olmaqla bu təşkilatın qurulmasında və inkişafında öz töhfəsini verdi.

Türk Ticarət və Sənaye Palatası ilk növbədə sahibkarların şəbəkələşməsini, bir-birini tanımasını, ölkələrimizin iqtisadiyyatını, onun qaydalarını, özəlliklərini öyrənməyə imkan verdi. Ötən dövr ərzində artıq üzv dövlətlərin hər birində biznes-forumlar təşkil olunub və müəyyən yeni iqtisadi əməkdaşlıqların əsası qoyulub. Hər bir görüş iqtisadi integrasiyaya öz töhfəsini verir və bu görüşlərin böyük əhəmiyyəti var. Palatanın üzvləri olaraq təşkilatımızın quruculuğu, onun idarəetmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi üçün geniş

işlər aparırıq. Palatanın ölkələrimizin iqtisadiyyatının inkişafında güclü bir oyunçuya çevrilməsini hədəfləyirik.

– *Təşkilatın Azərbaycanda bir neçə iclası olub. Hətta 2020-ci il, noyabrın 2-də ikinci Qarabağ müharibəsi zamanı Bakı bəyannaməsi qəbul edildi.*

– Bəli, noyabr ayının 2-də Türk Ticarət və Sənaye Palatasının rəhbərlərinin növbədənəkar Bakı görüşü keçirilmişdi və palata rəhbərlərini Prezidentimiz də qəbul etmişdi. Həmin görüşün nəticəsi olaraq Palatamız adından qəbul edilən Bəyanatı bugün böyük minnətdarlıqla xatırlayır və Türk dünyasının bu dəstəyini çox yüksək qiymətləndiririk. Bugün Azərbaycan iqtisadiyyatında yeni bir dövr başlayıb. Prezident İlham Əliyevin fərmanı ilə Milli Prioritetlər müəyyən edilib və ölkə iqtisadiyyatının gələcək prioritetləri, potensial imkanları genişləniib. Böyük bir ərazimiz yenidən iqtisadiyyatımızın bir parçası kimi inkişafımıza xidmət edəcək. Hazırda çox sürətlə ərazilərin minalardan təmizlənməsi və təmizlənmiş ərazilərdə quruculuq işləri davam edir. İnfrastruktur layihələri sürətlə icra edilir, artıq Qarabağın hava qapısı olan Füzuli Beynəlxalq Aeroportu istifadəyə verilib. Böyük qürurla yada salmaq istərdim ki, Füzuli Beynəlxalq Aeroportunun rəsmi açılışında Türkiyənin cumhurbaşkanı cənab Ərdoğanın iştirak etməsi hər bir azərbaycanlıya sevinc bəxş etdi. Onun iştirakı ilə Naxçıvan üzərindən Türkiyə ilə Azərbaycanı birləşdirən Zəngəzur dəhlizinin təməli qoyuldu və bu tarixi hadisələr böyük Türk birliyi üçün mühüm mənalara daşıyır.

– *İqtisadi şəbəkələr həm də müəyyən iqtisadi qanunauyğunluqlar ətrafında birləşir. Necə düşünürsünüz, Türk dövlətləri arasında əlavə dəyər yaradan son məhsula qədər zəncirvari istehsal prosesləri sistemi qurula bilərmi? Məsələn, Türkiyə trikotaj sənayesində Azərbaycan və Özbəkistan pambığı əsas xammal olması kimi və s.*

Türk Ticarət və Sənaye Palatası sahibkarların şəbəkələşməsini, bir-birini tanımasını, ölkələrimizin iqtisadiyyatını, onun qaydalarını, özəlliklərini öyrənməyə imkan verdi. Ötən dövr ərzində artıq üzv dövlətlərin hər birində biznes-forumlar təşkil olunub və müəyyən yeni iqtisadi əməkdaşlıqların əsası qoyulub.

– Bunu bazar özü tənzimləyəcək. Sözsüz ki, belə bir işbirliyi hazırda var. Məsələn, müəyyən ehtiyat hissələrinin xammalın Türkiyədən ölkəmizə gətirilib Azərbaycanda, Özbəkistanda istehsalının qurulması, Özbəkistandan Azərbaycana avtomobil ehtiyat hissələrinin gətirilib burada son məhsula çevrilməsi kimi elementlər artıq var. Bizim əsas funksiyamız odur ki, ölkələrimizin iqtisadi inteqrasiyasına təkan verək, daha yaxşı logistika imkanları, marşrutları yaradaq, birgə onlayn ticarət platformalarını inkişaf etdirək, gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsinə imkanlar yaransın. İnteqrasiya və klasterləşmə hər bir ölkənin rəqabət üstünlüyü nəzərə alınaraq müəyyənləşə bilər.

– *Türk dövlətləri arasında ticarət dövriyyəsinin həcmi barədə nə deyə bilərsiniz?*

– İlk növbədə qeyd edim ki, qarşılıqlı investisiya üzrə rəqəmlər artır. 2021-ci ilin yekunları üzrə Azərbaycanın Türkiyə, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan, Türkmənistan və Macarıstan ilə ticarət dövriyyəsi 5 milyard 58 milyon dollardan çoxdur. Bunun 4 milyard 661 milyon dolları Türkiyə ilə ticarət əməliyyatlarının payına düşür.

Məlumat üçün bildirim ki, 2020-ci ildə Azərbaycanın Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv dövlətlər və Macarıstan ilə ticarət dövriyyəsinin həcmi 4,5 milyard ABŞ dolları olub. Müqayisə etsək görürük ki, 2021-ci ildə ticarət dövriyyəsinin həcmi əvvəlki ildəkindən təxminən 11,1 faiz artıb. Birgə səylərimizlə bu rəqəmlər davamlı şəkildə artacaqdır. Nəzərə alaq ki, bunun üçün yaxşı təcrübəmiz var və ölkələrimizin biznes dairələri arasında sıx əlaqələr getdikcə genişləniir.

– *Qarşılıqlı investisiya yatırımları ilə bağlı nə deyə bilərsiniz? İşğaldan azad olunmuş ərazilərə investisiya yatırımı Palataya daxil olan ölkələrin sahibkarları aktivlik göstərirləmi?*

– Əlbəttə, investisiya yatırımları var və Qarabağda iş görmək istəyən həm yerli, həm də xarici sahibkarlar çoxdur. Möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə yaradılan əlverişli biznes mühiti xarici investorları maraqlandırır. Bilirsiniz ki, Azərbaycan və Türkiyə qardaşlığı özəl biznesə də öz təsirini göstərib. 1995-2021-ci illər ərzində Azərbaycandan Türkiyəyə - 20,3 milyard ABŞ dollar, Türkiyədən Azərbaycana - 13,3 milyard ABŞ dolları həcmində investisiya qoyulub. Azərbaycandan ümumilikdə Palataya daxil olan ölkələrə qoyulan investisiyanın məbləği 20 milyard 792,8 milyon dollar təşkil edir. Bu dövlətlərin Azərbaycanda olan investisiyalarının həcmi isə 13 milyard 815 milyon dolları ötür. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə fəaliyyət göstərmək üçün müraciətlər arasında Türk

Ticarət və Sənaye Palatasına daxil olan bir neçə ölkə xüsusilə fəaldırlar və bu bizi çox sevindirir. Qeyd edə bilərəm ki, investor və podratçı qismində qardaş Türkiyənin sahibkarları daha aktivdirlər. Qarabağın dirçəldilməsi və iqtisadi inkişafına töhfə vermək üçün təşəbbüs göstərən və eləcə də hazırda podratçı kimi çalışan bütün qardaş ölkələrin iş adamlarına təşəkkür edirəm, işlərində böyük uğurlar arzu edirəm.

– *Qarabağ regionunun bərpası və yaşıllı inkişafına həsr olunmuş “ŞUŞA Türk Biznes Forumu”ndan hansı çağırışları gözləyirsiniz?*

– Daha çox Qarabağın bərpasında Türk dövlətlərinin şirkətlərinin cəlb olunması və xüsusən də Qarabağın böyük potensialının ilk növbədə qardaş dövlətlər tərəfindən dəyərləndirilərək, buraya investisiyanın cəlb olunmasında marağı artırmaq, bu məsələni diqqət mərkəzində saxlamağı hədəfləyirik. Türk Ticarət və Sənaye Palatasının bu forumu məhz Şuşada keçirməsinin məqsədi budur. Artıq Qarabağda

ağıllı kənd, ağıllı şəhər, Yaşıl enerji layihələri həyata keçirilir, dünyanın ən çox texnoloji yeniliklərinin tətbiq edildiyi geniş inşaat-tikinti işləri aparılır. İslam Ticarət, Sənaye və Kənd Təsərrüfatı Palatası Azərbaycanı inkişaf potensialına görə TOP-10 ölkələr sırasına daxil edib. Orqanik qida məhsulları, xüsusən də münbit Qarabağ torpaqlarında aqrar sektorun inkişafı ilə bağlı Azərbaycanı islam dünyasının paytaxtına çevirmək kimi perspektiv layihələr təklif edirlər.

Qarabağın iqtisadi imkanları çox böyükdür və bu bölgədə iş görmək istəyən xarici investorların sayı da çoxdur. Xüsusən də mədən sənayesi, aqrar sektorun, yüngül sənayenin inkişafı ilə bağlı layihələr təqdim edilir. Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyası olaraq biz Türk Ticarət və Sənaye Palatasının üzvü olan iş adamlarını Qarabağda iş qurması üçün istənilən dəstəyi verməyə hazırıq. Bu məqsədlə TOBB başda olmaqla Türkiyənin müxtəlif biznes təşkilatları, eyni zamanda Qazaxıstanın biznes dairələri ilə əməkdaşlığı daha da möhkəmləndiririk.

Azərbaycan mühüm coğrafi mövqeyə malikdir, Şərq-Qərb, Şimal-Cənub və Şimal-Qərb nəqliyyat dəhlizləri kimi regional bağlantı layihələrində fəal iştirak edir. Avrasiyanın mühüm və etibarlı nəqliyyat-logistika mərkəzlərindən birinə çevrilib. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu və Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı müasir nəqliyyat infrastrukturuna malikdir. Xüsusən də Orta Asiyada yerləşən qardaş türkdilli dövlətlərin dünya bazarına çıxışı üçün Azərbaycan etibarlı alternativ yollardan biridir.

Türk Ticarət və Sənaye Palatası ölkələrimiz arasında iqtisadi əlaqələrin və sərmayə yatırımları üçün etibarlı tərəfdaşlıq imkanlarının coğrafiyasının genişləndirmək məqsədilə sistemli şəkildə fəaliyyətini davam etdirir. Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyası Türk Ticarət və Sənaye Palatasına üzv dövlətlərini Azərbaycanda birgə fəaliyyətə dəvət edir və bu fəaliyyətdə “Sizin yanınızdayıq”, deyirik.

Müsaibəni hazırladı:
İlhamə Abdullayeva

Mammad Musayev:

“We are targeting to make the Turkic Chamber of Commerce and Industry a strong player in the economy of our countries”

– Mr. Musayev, the *Azerbaijan Entrepreneurs Confederation* represents our country in a number of international business organizations. Since 2019, the Confederation is one of the active members of the Turkic Chamber of Commerce and Industry. How do you evaluate this period?

– As you know, the Turkic Chamber of Commerce and Industry (CCI) is the economic branch of the Organization of Turkic States. The idea of creating the Organization of Turkic States was initiated in Nakhichevan. The role of our state, in the creation and the development of this organization together with the fraternal countries is undeniable, especially an active involvement of Mr. Ilham Aliyev, the President of Republic of Azerbaijan. The development of the organization at the same time, led to the unification of entrepreneurs of member countries under a single platform. In this regard, as a result of special efforts of the Organization of Turkic States, the Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey, the Turkic Chamber of Commerce and Industry was established. The Azerbaijan Entrepreneurs Confederation has contributed to the establishment and development of this organization, as well.

First of all, the Turkic Chamber of Commerce and Industry has allowed entrepreneurs to communicate, get to know each other, study the economy of countries, its rules and features. Over the past period, business forums have been organized in each of the member countries and new economic cooperation has been established. All such a kind of meetings with a great importance have made its own contribution to economic integration. As members of the Chamber, we are working hard to build our organization and improve its management mechanism. We aim to make the Chamber a strong player in the economic development of our countries.

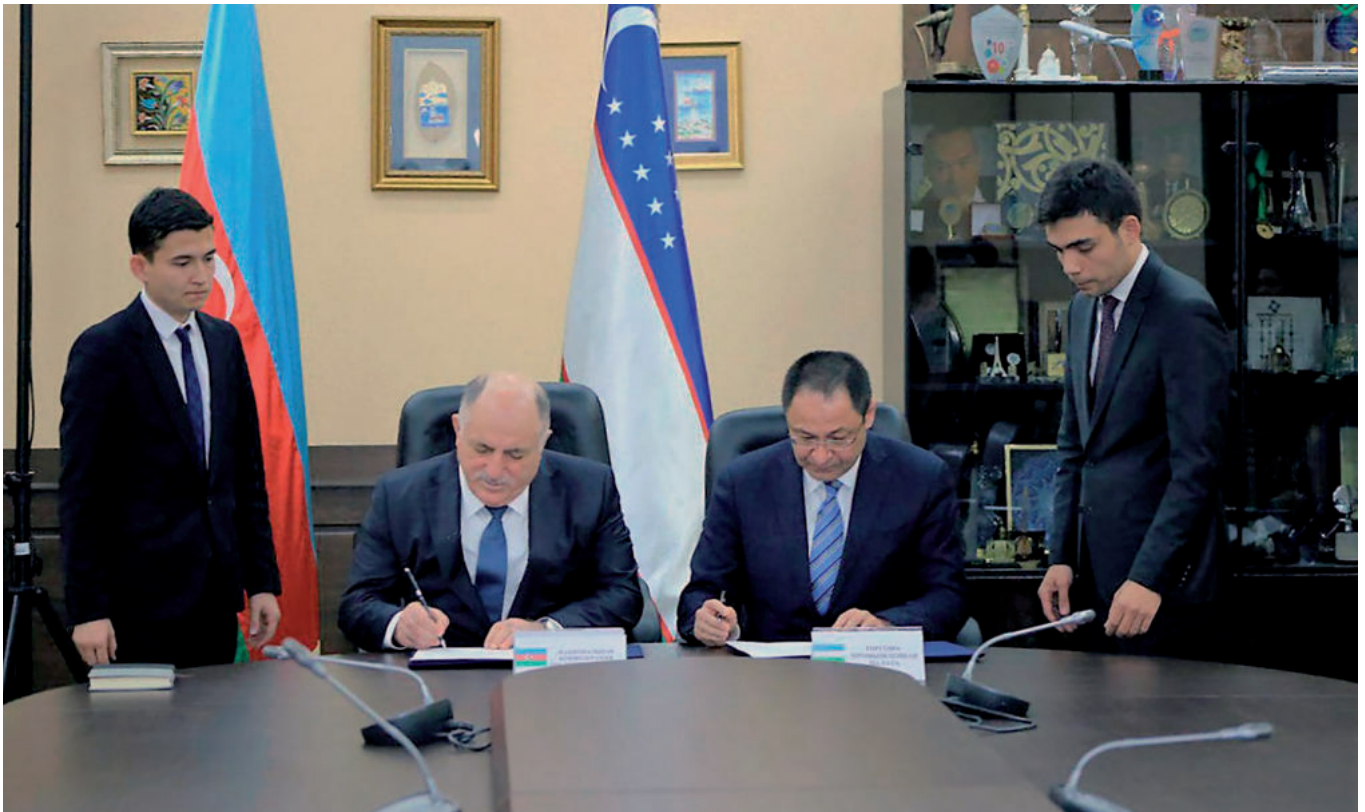
– *The organization has held several meetings in Azerbaijan. Even on November 2, 2020, during the Second Karabakh War, the Baku Declaration was adopted.*

– Yes, on November 2, an extraordinary meeting of the heads of the Turkic Chamber of Commerce and Industry was held in Baku, and the heads of the chambers were also welcomed by our President. We remember with great gratitude the Declaration adopted on behalf of our Chamber as a result of that meeting, and we highly appreciate this support of the Turkic world. Today, a new era has begun in the economy of Azerbaijan. By the decree of the President Mr. Ilham Aliyev, National Priorities

have been identified and the future priorities and potential of the country's economy have been expanded. A large area will again serve our development as part of our economy. Currently, demining and construction work are underway in the liberated areas. Infrastructure projects are being quickly implemented, the Fuzuli International Airport, the gateway to Karabakh, has already been put into operation. I would like to recall with great pride that the participation of the President of the Republic of Turkey Mr. Erdogan in the official opening of the Fuzuli International Airport brought joy to every Azerbaijani. With his participation, the foundation of the Zangazur corridor connecting Turkey and Azerbaijan through Nakhichevan was laid, and these historical events have significant meanings for the great Turkic community.

– *The economic networks have also formulated around certain economic models. Do you think that a system of chain production processes can be established between the Turkic States up to final protection added value? For example, Azerbaijani and Uzbek cottons could become the main raw materials for the Turkish knitwear industry, etc.*

– This will be regulated by the market itself. Of course, such a kind of cooperation now exists. For example, there are already elements such as the import of raw materials from

Turkey to our country, the establishment of production in Azerbaijan and Uzbekistan, the import of car spare parts from Uzbekistan to Azerbaijan and its transformation into a final product. Our main function is to stimulate the economic integration of our countries, create better logistics opportunities, routes, develop joint online trading platforms, and create opportunities to simplify customs procedures. Integration and clustering can be determined by the competitive advantage of each country.

– *What can you say about the volume of trade turnover between the Turkic States?*

– First of all, I would like to note that mutual investment indicators are growing. By the end of 2021, Azerbaijan's trade turnover with Turkey, Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Turkmenistan and Hungary exceeds \$5 billion 58 million. Of this, \$ 4 billion 661 million is trade with Turkey. For information, in 2020, Azerbaijan's trade turnover with the member states of the Organization of Tur-

kic States and Hungary amounted to \$ 4.5 billion. If we compare, we can see that in 2021, the trade turnover increased by about 11.1% compared to the previous year. With our joint efforts, these figures will continue to grow. Let's take into account that we have good experience for this, and close ties between the business circles of our countries are expanding.

– *What can you say about mutual investments? Are entrepreneurs of the countries included in the Chamber actively investing in the liberated territories?*

– Of course, there are investments, and there are many local and foreign entrepreneurs who want to do business in Karabakh. Foreign investors are interested in the favorable business environment created in our country under the leadership of the President Mr. Ilham Aliyev. As you know, the brotherhood of Azerbaijan and Turkey has also affected private business. During 1995-2021, \$20.3 billion was invested from Azerbaijan

to Turkey, and \$13.3 billion from Turkey to Azerbaijan. The total amount of investments from Azerbaijan to the countries included in the Chamber is \$20 billion 792.8 million. The volume of investments of these countries in Azerbaijan exceeded 13 billion 815 million dollars. Among the applications for action in the liberated territories, several countries included in the Turkic Chamber of Commerce and Industry are particularly active, and we are very pleased. I can say that the entrepreneurs of fraternal Turkey are more active as investors and contractors. I thank the businessmen of all fraternal countries who have taken the initiative to contribute to the revival and economic development of Karabakh, as well as currently working as contractors, and wish them great success in their work.

– *What opportunities do you expect from the "SHUSHA" Turkic Business Forum dedicated to the restoration and green development of the Karabakh region?*

– We aim to increase the participation of companies of the Turkic States in the reconstruction of Karabakh, and especially to increase the interest in attracting investment, especially in assessing the great potential of Karabakh by the fraternal states. This is the purpose of the Turkic Chamber of Commerce and Industry to hold this forum in Shusha. Smart villages, smart cities and green energy projects are already being implemented in Karabakh. Large-scale construction work is underway using the most technological innovations in the world. The Islamic Chamber of Commerce, Industry and Agriculture has included Azerbaijan in the TOP-10 countries in terms of development potential. Organic food products, especially for the development of the agricultural sector in the fertile lands of Karabakh, offer promising

projects such as turning Azerbaijan into the capital of the Islamic world.

Karabakh has great economic potential and a large number of foreign investors wanting to do business in the region. In particular, projects related to the development of the mining industry, agricultural sector, light industry are presented. As the Azerbaijan Entrepreneurs Confederation, we are ready to provide any support to entrepreneurs who are members of the Turkic Chamber of Commerce and Industry to set up a business in Karabakh. For this purpose, we are further strengthening cooperation with various Turkic-business organizations, including TOBB, as well as business circles of Kazakhstan. Azerbaijan has an important geographical position and actively participates in regional connectivity projects such as East-West, North-South and North-West

transport corridors. It has become one of the most important and reliable transport and logistics centers in Eurasia. The Baku-Tbilisi-Kars railway and the Baku International Sea Trade Port have modern transport infrastructure. In particular, Azerbaijan is one of the reliable alternatives for the access of the brotherly Turkic countries in Central Asia to the world market.

The Turkic Chamber of Commerce and Industry continues systematic work to expand the geography of economic relations and reliable partnership opportunities for investment between our countries. The Azerbaijan Entrepreneurs Confederation invites the member states of the Turkic Chamber of Commerce and Industry to joint activities in Azerbaijan, and we say “We are with you” in this activity.

Prepared by:
Ilhama Abdullayeva

MÜSAHİBƏ

ŞUŞA

XÜSUSİ ƏLAVƏ

Orxan Məmmədov

Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinin (KOBİA) İdarə Heyətinin sədri

“İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə biznesini qurmaq istəyənlər layihələrini KOBİA-ya təqdim edə bilərlər”

– 44 günlük Vətən Müharibəsi nəticəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərimiz ölkə iqtisadiyyatı qarşısında yeni istiqamət müəyyənləşdirdi - doğma torpaqlarımızın iqtisadiyyata reintegrasiya edilməsi. KOBİA-ya Qarabağda biznes qurmaq istəyən sahibkarlardan daha çox hansı istiqamətlərdə müraciətlər daxil olur?

– 44 günlük Vətən Müharibəsi nəticəsində Azərbaycan şanlı zəfər qaza-

naraq tarixi ədaləti və ölkəmizin ərazi bütövlüyünü bərpa etdi. İşğaldan azad olunmuş ərazilərimizin bərpası, milli iqtisadiyyata sürətli integrasiyası, dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi, ən müasir infrastrukturun qurulması və layiqli yaşayış şəraitinin yaradılması istiqamətində dövlət başçısının tapşırıqlarına uyğun olaraq genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirilir. Qarabağın ölkənin ümumi iqtisadiyyatına reintegrasiyası, yeni bey-

nəlxalq və regional nəqliyyat-logistika dəhlizlərinin imkanlarından faydalanmaq Azərbaycanın inkişafına əlavə təkan verəcəkdir.

Bu prosesdə dövlətlə birgə özəl sektorun iştirakı işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin inkişafını sürətləndirməklə biznes üçün də yeni imkanlar açacaqdır. İşğaldan azad edilmiş ərazilərimiz sahibkarlıq fəaliyyəti və investisiya qoyuluşu üçün böyük potensiala malikdir.

Hazırda işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının yenidən qiymətləndirilməsi məqsədi ilə müvafiq kompleks işlər aparılır. Bölgə üzümçülük, tütünçülük, pambıqçılıq, baramaçılıq, meyvə-tərəvəz, bostançılıq və heyvandarlığın inkişafı üçün böyük potensiala malikdir.

Şanlı qələbəmizdən dərhal sonra 2020-ci ilin dekabr ayından işğaldan azad edilmiş ərazilərdə biznes qurmaq istəyən, eləcə də iş və xidmətlərini təklif edən sahibkarlardan müraciətlərin qəbuluna başlanılıb. 2022-ci ilin 1 may tarixinə Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinə (KOBİA) 1100-dən çox müraciət daxil olub. Müraciətlər ticarət, xidmət, tikinti, sənaye, kənd təsərrüfatı, turizm kimi sahələri əhatə edir. Müraciətçilər arasında xarici şirkətlər də var və indiyədək onlardan 400-dən çox müraciət daxil olub. Xarici ölkələrdən daxil olan müraciətlər arasında Türkiyə şirkətləri üstünlük təşkil edir. Müraciət edənlər arasında ABŞ, Avropa ölkələri, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Rusiya, Çin, Cənubi Koreya, İndoneziya və başqa ölkələrdən olan iş adamları da var. Sahibkarların bu sahədə fəallığı bölgənin qısa müddət ərzində bərpasına və inkişafına öz töhfəsini verəcəkdir.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərə investisiya qoyuluşunun təşviq olunması və biznes layihələrinin reallaşdırılması ilə bağlı məsələlər qarşıdakı dövr üçün KOBİA-nın əsas strateji fəaliyyət gündəliyinə daxil edilib. Bu məqsədlə KOBİA və aidiyyəti dövlət qurumlarının birgə əməkdaşlığı çərçivəsində mütəmadi olaraq müvafiq tədbirlər həyata keçirilməkdədir.

– *Orxan müəllim, işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialını və oradakı biznes imkanlarını necə qiymətləndirirsiniz?*

– Hazırda işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının yenidən qiymətləndirilməsi məqsədi ilə müvafiq kompleks işlər aparılır. Bölgə üzümçülük, tütünçülük, pambıqçılıq, baramaçılıq, meyvə-tərəvəz, bostançılıq və heyvandarlığın inkişafı üçün böyük potensiala malikdir. Füzuli və Ağdam rayonları işğaldan əvvəlki dövrlərdə pambıq, taxıl, üzüm istehsalına görə ölkədə aparıcı rayonlar sırasında idilər. Cəbrayıl, Qubadlı, Zəngilan rayonları da üzümçülükdə fərqlənirdi. Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı və Zəngilanda heyvandarlıq üçün münbit şərait olub. Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Cəbrayıl, Ağdam və Füzuli rayonları böyük xammal bazasına malikdir. Bu rayonlarda qızıl, mis, civə, dəmir, marmar, xromit, perlit, əhəng, əqiq, eləcə də inşaat materialları üçün xammal bazası var. Belə ki, Cəbrayılın yenidən tikilməsi üçün əksər tikinti materiallarının ehtiyatları elə bu rayonun özündə mövcuddur. Zəngilan rayonundakı Vejnəli, Ağdərə rayonunda Qızılbulaq və Kəlbəcər rayonundakı Zod yataqları qızıl ehtiyatları ilə zəngindir. Bölgənin gözəl təbiəti onu turizm üçün də əlverişli edir.

Hazırda Azərbaycanda sahibkarlıq sferasında olan əksər iqtisadi fəaliyyət istiqamətləri işğaldan azad edilmiş ərazilərimiz üçün də xarakterikdir. Əlavə olaraq bu ərazilərin tarixi spesifikasi, coğrafi mövqeyi, iqlim şəraiti və resursları imkan verir ki, sözügedən ərazilərdə yeni, innovativ biznes sahələri qurulsun.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə öz biznesini qurmaq istəyən sahibkarlar

və xarici investorlar biznes layihələrini KOBİA-ya təqdim edə bilirlər. Agentliyə müraciət edən sahibkarlara işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi və investisiya potensialına dair ətraflı məlumat, peşəkar məsləhət xidməti, müvafiq dövlət qurumları ilə əlaqələndirmə, yerli tərəfdaşların tapılması istiqamətində dəstək və xidmətlər göstəriləcəkdir.

– *Qarabağın bərpasında hansı yeni təşkilati iqtisadi modellər tətbiq oluna bilər?*

– Qeyd etdiyim kimi, Qarabağda ənənəvi sahibkarlıq fəaliyyəti sahələri üçün potensial genişdir. Bölgənin sənaye potensialının inkişaf etdirilməsi məqsədilə yaradılan Ağdam Sənaye Parkı və Cəbrayıl rayonunda fəaliyyət göstərəcək "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkı sahibkarların imkanlarını daha da genişləndirir.

Cəbrayıl rayonunun Cocuq Mərcanlı kəndində KOBİA-nın və "Cocuq Mərcanlının İnkişafı" Fondu, Azərbaycan İş Adamları və Sənayeçilər İctimai Birliyinin (TÜİB), Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA) birgə dəstəyi ilə suvenir istehsalı müəssisəsi yaradılıb. Burada əsasən milli ornamentlərə əsaslanan hədiyyəlik saxsı qablar, kiçik ölçülü xalçalar, əl işləri və s. məhsullar istehsal olunacaq. Müəssisədə 25 nəfər Cocuq Mərcanlı kənd sakininin işlə təmin edilməsi nəzərdə tutulur.

Bu yaxınlarda isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin açılışını etdiyi Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində yerləşən Dövlət Xidmətləri Mərkəzində KOBİA-nın kiçik və orta biznesə yönəlik xidmətləri həyata keçirəcək xidmət pəncərəsi fəaliyyət göstərəcək. Burada Ağalı kənd sakinlərinə biznesə başlamaq və sahibkarlıq fəaliyyətini inkişaf etdirmək üçün zəruri xidmətlər təqdim ediləcək. Bu, KOBİA-nın işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə ilk belə xidmət pəncərəsidir.

KOBİA və müvafiq qurumların dəstəyi ilə bir müddət əvvəl bir qrup Ağalı kənd sakini biznes təlimlərinə cəlb olunmuşdu. Növbəti mərhələdə təlimləri uğurla başa vurmuş kənd sakinlərinə avtoservis, inşaat, məişət avadanlıq

ları ustası, dərzi, bərbər, gözəllik salonu, un məmulatları istehsalı, ticarət və s. sahələr üzrə avadanlıqlar veriləcək. Ağalı kəndində fəaliyyət göstərən KOBİA-nın xidmət pəncərəsi müvafiq təlimlərdə iştirak etmiş kənd sakinlərinə də dəstək göstərəcəkdir.

Ənənəvi biznes modellərlə yanaşı, beynəlxalq təcrübədə uğurla tətbiq olunan təşkilati iqtisadi modellərin tətbiqi üçün də imkanlar genişdir. Qarabağın bərpası prosesində dövlət-özel sektor tərəfdaşlığı (Public Private Partnership - PPP) və klasterləşmə modellərindən istifadə oluna bilər. Ümumiyyətlə, PPP xarici sərmayələrin ölkə iqtisadiyyatına cəlb edilməsi, özel sektorun iqtisadiyyatda payının artırılması, yeni iş yerlərinin açılması və dövlət investisiya xərclərinin optimallaşdırılması baxımından əhəmiyyətli mexanizmdir. PPP modeli ictimai (dövlət) infrastruktur və ya xidmətlərin təmin edilməsi üçün dövlət və özel sektor arasında uzunmüddətli müqavilədir və burada özel sektor müəyyən risklər və idarəetmə məsuliyyətini daşıyır, eləcə də özel sektora edilən ödəniş fəaliyyətin nəticələrinə əsaslanır. Bu iqtisadi model özel sektorun işğaldan azad edilən ərazilərdə fəaliyyətini planlı və dövlət siyasəti ilə balanslaşdırılmış şəkildə, eyni zamanda dövlət dəstəyindən yararlanmaqla aparmağı hədəfləyir.

Klasterləşmə modeli isə dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin geniş şəkildə istifadə etdikləri eyni və ya bənzər sektorda fəaliyyət göstərən, əlaqəli və bir-birini tamamlayan fəaliyyət sahələrinin müəyyən bölgədə yerləşməsi ilə yaradılan, ümumi infrastruktur, texnologiya, vahid bazar, işçi qüvvəsi və xidmətləri paylaşaraq qarşılıqlı ticarət əlaqələrinin qurulması, kommunikasiya və dialoq imkanlarına malik sahibkarlıq subyektlərindən ibarət sistemdir. Məhz bu baxımdan, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə sənaye klasterlərinin yaradılması ölkə iqtisadiyyatının real sektoruna böyük töhfə olacaqdır.

– ***İşğaldan azad edilmiş ərazilərə investorların cəlb olunması istiqamətində KOBİA hansı tədbirlər görür?***

– KOBİA ölkə iqtisadiyyatına investisiyaların cəlb olunması prosesində yaxından iştirak edir. Belə ki, Agentlik Azərbaycanın investisiya imkanlarına dair mütəmadi olaraq yerli və xarici iş adamları arasında təşviqat işləri aparır. Ölkəmizdə yaradılmış əlverişli biznes və investisiya mühiti, o cümlədən Qarabağın investisiya potensialı, KOB-ların iştirakı ilə birgə layihələrin həyata keçirilməsi, uğurlu modellərin tətbiqi, yerli sahibkarların məhsul və xidmətlərinin tanıtılması məqsədi ilə Azərbaycanda və xarici ölkələrdə müxtəlif tədbirlər təşkil olunur.

44 günlük Vətən Müharibəsindən dərhal sonra KOBİA-nın təşkilatçılığı ilə Qarabağın iqtisadi potensialı 2020-ci ilin noyabrında İstanbulda təşkil olunmuş "MUSİAD Expo" sərgisində təqdim edilib. Həmçinin, ölkəmizin və işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin investisiya imkanları 2021-ci ildə Agentliyin təşkilatçılığı ilə Bakıda keçirilmiş iki beynəlxalq tədbirdə - Beynəlxalq Biznes Forum və Azərbaycan İnvestisiya və Mədəniyyət Sammitində, eləcə də «Rebuild Karabakh» Sərgisində, 2022-ci ildə Dubayda keçirilmiş İllik İnvestisiya Toplantısı çərçivəsində təşkil olunmuş sərgidə və s. təqdim olunub.

Eyni zamanda KOBİA tərəfindən Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin investisiya imkanlarını genişləndirmək məqsədilə müvafiq investisiya portalı – www.invest.smb.gov.az yaradılıb. Portaldan biznes layihəsi olan, investor axtaran, mövcud biznesini satmaq istəyən və ya qeyd edilən layihələrə yatırım etmək istəyən şəxslər yararlana bilərlər. KOBİA həmçinin, yerli layihələrə investisiyaların cəlb olunması məqsədilə KOB subyektlərindən layihələr qəbul edir. Bunlar ölkəmizin investisiya potensialı barədə yerli və xarici iş adamlarının məlumatlandırılması baxımından əhəmiyyətlidir.

“KOBIA encourages entrepreneurs to submit their business projects to the Agency”

Orkhan Mammadov, Chairman of the Board of Small and Medium Business Development Agency (KOBIA) of the Republic of Azerbaijan

– Liberated during the 44-day Patriotic War, our territories represent a new direction for developing our country's economy - i.e., reintegration of our native lands into the national economy. In what areas does KOBIA receive more applications from entrepreneurs willing to do business in Karabakh?

– During the 44-day Patriotic War, Azerbaijan secured a glorious victory, thus restoring historical justice and territorial integrity. Following the instructions of the President, large-scale measures are being taken to restore our liberated territories, ensuring their rapid integration into the national economy, sustainable development, the creation of state-of-the-art infrastructure, and decent living conditions. The reintegration of Karabakh into the country's economy and the use of new international and regional transport and logistics corridors will provide an additional impetus to the development of Azerbaijan.

The participation of the private and public sectors in this process will accelerate the development of our liberated territories, opening up new business opportunities. Our liberated territories have great potential for entrepreneurship and investment.

Immediately after our glorious victory, in December 2020, we started

receiving applications from entrepreneurs aspiring to do business - i.e., implement works and provide services - in the liberated territories. As of 1 May 2022, KOBIA has received over 1,100 applications related to trade, services, construction, industry, agriculture, and tourism. The applicants also include foreign companies, which have filed more than 400 applications so far. Turkish companies submit the majority of applications coming from abroad. Applicants include businesspeople from the United States, European countries, the UAE, Russia, China, South Korea, Indonesia, and other countries. Within a short time, the activities of entrepreneurs in this area will contribute to the recovery and development of the region.

Issues related to attracting investment in the liberated territories and implementing business projects constitute the main strategic agenda of KOBIA for the coming period. To this end, appropriate measures are regularly taken as part of KOBIA's cooperation with the relevant government agencies.

– Mr. Mammadov, what is your assessment of the liberated territories' economic potential and the business opportunities available there?

– Relevant comprehensive work is currently underway to re-evaluate

**Azərbaycan Respublikasının
Kiçik və Orta Biznesin
İnkişafı Agentliyi**

the economic potential of the liberated territories. The region has great potential for developing viticulture, tobacco, cotton, silkworm breeding, fruit and vegetables, melon and gourd growing, and cattle breeding. Before the occupation, Fizuli and Aghdam districts were some of the country's leading regions in the production of cotton, grain, and grapes. The Jabrayil, Gubadly, and Zangilan districts were also notable for viticulture. Lachin, Kalbadjar, Gubadly, and Zangilan had favorable conditions for cattle breeding. Lachin, Kalbajar, Gubadli, Zangilan, Jabrayil, Aghdam, and Fizuli regions are rich in mineral resources. These regions have reserves of gold, copper, mercury, iron, marble, chro-

mite, perlite, lime, agate, and construction materials. Most of Jabrayil's resources can be used to produce construction materials needed to rebuild the region. The Veynali deposit in the Zangilan district, the Gizilbulag deposit in the Agdara district, and the Zod deposit in the Kalbajar district contain abundant gold reserves. The beautiful nature of the region makes it suitable for tourism.

Currently, our liberated territories enjoy most types of entrepreneurial and economic activities typically conducted on the mainland of Azerbaijan. Moreover, the historical specificity, geographical location, natural and climatic conditions, and resources allow for the establishment of new, innovative enterprises in these territories.

Entrepreneurs and foreign investors wishing to establish their business in the liberated territories can submit business projects to KOBIA. Entrepreneurs who apply to the Agency will be provided with detailed information about the economic and investment potential of the liberated territories, profession-

al consulting services, coordination with relevant state authorities, support, and services related to finding local partners.

– What kinds of new organizational and economic models can be applied in the restoration of Karabakh?

– As I have previously stated, Karabakh has excellent potential for traditional areas of entrepreneurship. The Aghdam Industrial Park is currently established to develop the region's industrial potential, while the 'Araz Valley Economic Zone' Industrial Park will operate in the Jabrayil district to expand opportunities for entrepreneurs further.

A souvenir production enterprise was established in the village of Jojuq Marjanli in the Jabrayil region with the joint support of KOBIA and the Jojuq Marjanli Development Foundation, the Azerbaijan Businessmen and Industrialists Public Union (TUIB) and the Turkish International Cooperation and Development Agency (TIKA). Gift pottery, small carpets, handicrafts, and other products mainly based on national ornaments will be produced.

The enterprise is expected to employ 25 residents of Jojuq Marjanli village.

Recently inaugurated by the President of the Republic of Azerbaijan, Mr. Ilham Aliyev, in the Agali village of Zangilan district, the Public Service Center will include a KOBIA section to provide services to small and medium-sized businesses. It will provide residents of Agali village with the necessary services to start a business and develop entrepreneurship. This will be the first such KOBIA service section in our liberated territories.

Recently, a group of Agali villagers attended business training courses held with the support of KOBIA and relevant agencies. In the next stage, the villagers who completed the training courses will receive equipment for such areas of activity as a motorcar repair shop, construction, household appliances, tailor shop, hairdressing, beauty salon, flour products production, trade, and others. The KOBIA service section operating in the village of Agali will also support villagers who have participated in relevant training courses.

In addition to traditional business models, there are ample opportunities to apply organizational and economic models successfully utilized in international practice. For example, public-private partnerships (PPP) and clustering can be used in the Karabakh recovery process. In general, PPP is an essential mechanism for attracting foreign investment to the country's economy, increasing its share of the private sector, creating new jobs, and optimizing public investment expenditures. The PPP model is a long-term contract between the public and private sectors to ensure the provision of state-owned (public) infrastructure or services whereby the private sector bears certain risks and management responsibilities related to its performance-based payment ability. This economic model aims to ensure that, while receiving public support, the private sector operates in the liberated areas in a planned way that is aligned with public policy.

The model of clustering, in turn, is widely used by developed countries of the world as a system consisting of

entities operating in related and complementary fields of activity, a single or similar sector with a shared infrastructure, technology, market, labor, services, and the possibility of communication and dialogue. From this point of view, creating industrial clusters in the liberated territories would significantly contribute to the country's real economy.

– *What kind of measures does KOBIA take to attract investors to the liberated territories?*

– KOBIA is actively involved in attracting investment to the country's economy. The Agency regularly conducts awareness-raising activities for local and foreign entrepreneurs on investment opportunities in Azerbaijan. Organized in Azerbaijan and abroad, various events aim to inform about the favorable business and investment environment in our country, including the investment potential of Karabakh, implementation of joint projects involving SMBs, application of successful models, and providing information about products and services of local entrepreneurs. Immediately after the

44-day Patriotic War, Karabakh's economic potential was presented by KOBIA in Istanbul in November 2020 at the MUSIAD EXPO Fair. Also, investment opportunities for our country and liberated territories were presented at two international events organized by the Agency in Baku in 2021, the International Business Forum and Azerbaijan Investment and Cultural Summit, as well as at the 'Rebuild Karabakh' exhibition and the exhibition organized within the framework of the Annual Investment Meeting 2022 in Dubai.

In the meantime, KOBIA has created a relevant investment portal, www.invest.smb.gov.az, to expand investment opportunities for small and medium-sized enterprises in Azerbaijan. The portal can be used by individuals who have business projects or are looking for an investor, want to sell their existing business, or invest in such projects. KOBIA also accepts projects from SMBs that aim to attract investments in national projects. This is important in terms of informing local and foreign entrepreneurs about the investment potential of our country.

MÜSAHİBƏ

ŞUŞA

XÜSUSİ ƏLAVƏ

Raimbek BatalovQazaxıstan Respublikası "Atameken" Milli sahibkarlar palatasının
Rəyasət Heyətinin sədri

“Qazaxıstan, Azərbaycan və Türkiyədən keçən transxəzər marşrutu aktiv inkişaf edir”

– Qazaxıstan iqtisadiyyatının əsasını hansı biznes sahələri təşkil edir?

– Qazaxıstan iqtisadiyyatının əsasını ÜDM-in 22%-dən çoxunu və ümumi ixracın orta hesabla 70%-ni təşkil edən xammal ixracı, karbohidrogen və faydalı qazıntılar təşkil edir.

Qazaxıstan ən böyük yeraltı faydalı qazıntı ehtiyatlarına malik on ölkə sırasına daxildir, məsələn, tədqiq edilmiş mis ehtiyatlarına görə 4-cü və neft ehtiyatlarına görə 9-cu yeri tutur.

Qazaxıstan İnkişaf Bankının 2022-ci il yanvar – mart ayları ərzində xarici ticarətin təhlilinə dair məlumatlarına əsasən cəmi 19,0 mlrd. ABŞ dolları məbləğində məhsul ixrac edilmiş, on-

lardan 58%-dək neft və neft məhsullarının, 4,5% misin, 3,1% ferroxromun payına düşmüşdür.

Eyni zamanda, Qazaxıstan tarixən aqrar respublikadır və 2022-ci ilin 1-ci rübünə olan vəziyyətə görə dənli bitkilərin ixrac payı ümumi ixracın 3%-dən çoxunu təşkil etmişdir.

Azərbaycan da həmçinin enerji bazarının ən mühüm oyunucusu olaraq, nefti əsası 1999-cu ilin noyabrında İstanbulda çoxtərəfli sazişin imzalanması ilə qoyulmuş Bakı-Tbilisi-Ceyhan beynəlxalq neft boru kəməri vasitəsilə Xəzər dənizindən Aralıq dənizi limanlarına tədarük edir.

Bu gün Qazaxıstan Azərbaycanla əməkdaşlıq edir, 2021-ci il ərzində qardaş respublikaya mallar, işlər və xidmətlərin ixracı 287,9 mln. ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bu da 2019-2020-ci illərdə olduğundan əhəmiyyətli dərəcədə çoxdur. Ölkələr arasında ixrac artımının əsas drayverinin neft-qaz sahəsində əməkdaşlığın inkişafı olması, Qazaxıstan üzən qazma qurğularının Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda işlərə cəlb edilməsi faktı diqqətəlayiqdir, bu işlərin payı 2021-ci il ərzində bütün ixracın təxminən 44%-ni (və ya 124,7 mln. ABŞ dolları) təşkil etmişdir.

– *Qazaxıstanda investisiya mühiti haqqında nə deyə bilərsiniz?*

– Qazaxıstan yüksək investisiya cəlbediciliyi ilə fərqlənir ki, bu da Qazaxıstan bazarında bir çox xarici beynəlxalq şirkətlərin iştirakı və əlbəttə ki, xarici investisiyaların cəlb edilmə statistikasına əsaslanır.

2021-ci ilin yekunlarına görə müsbət dinamika müşahidə olunur. Birbaşa xarici investisiya axını 23,7 mlrd. dollar təşkil etmişdir ki, bu da 2020-ci ildəkindən (17,2 mlrd. dollar) 37,7% çoxdur.

Ümumilikdə, Qazaxıstan iqtisadiyyatının strukturu Azərbaycan iqtisadiyyatının strukturu ilə oxşardır və əlbəttə ki, investisiyaların böyük payı dağ-mədən sektorunun payına düşür.

Bununla yanaşı, emal istehsalatlarının payının artması trendi izlənilir. Xarici investorların emal sektoruna, xüsusi olaraq, qida sənayesinə, neft-qaz kimyasına, kimya sənayesinə, maşınqayırma sahəsinə marağı artmaqdadır.

Bütün bunlar Qazaxıstanda yaradılmış əlverişli investisiya mühiti sayəsində mümkün olub: bizdə sadələşdirilmiş vergi sistemi mövcuddur, milli qanunvericilik daim təkmilləşdirilir, investisiya güzəştləri və imtiyazları paketi genişləndirilir. İqtisadiyyatın prioritet sahələrində investisiya layihələri həyata keçirən investorlar üçün vergi qanunvericiliyinin stabilliyinə zəmanət verilir.

Xarici investorların problemlə məsələlərinin operativ həlli məqsədi ilə dialoq platformaları: Prezident yanında Xarici investorlar şurası, Baş Nazir yanında İnvestisiya mühitinin yaxşılaşdırılması şurası yaradılıb və uğurla fəaliyyət göstərir.

İnvestisiya fəaliyyəti həyata keçirən investorların hüquqları və qanuni maraqlarının müdafiəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə İnvestisiya ombudsmanı institutu yaradılıb.

– *Əsas xüsusiyyətlər hansılardır?*

– Qazaxıstanda 13 xüsusi iqtisadi zona fəaliyyət göstərir ki, bu zonalarda da həmçinin vergi və gömrük güzəştləri tətqdim edilir.

Türk dövlətləri ilə Vahid mal çatdırma sistemini inkişaf etdirmək məqsəduyğundur ki, bu da hazırkı şəraitdə olduqca vacibdir. Avropa ittifaqı və Rusiya, Belarus arasında geosiyasi vəziyyəti nəzərə alaraq, türk ölkələrinin əsas qarşılıqlı fəaliyyət istiqaməti transxəzər istiqamətidir.

Bütün regionlarda investorların dövlət orqanları ilə “bir pəncərə” prinsipi üzrə qarşılıqlı fəaliyyət mexanizmi fəaliyyət göstərir ki, bu da onlar tərəfindən dövlət xidmətlərinin alınması prosedurunun əhəmiyyətli dərəcədə asanlaşdırıb.

Xüsusi hüquqi rejimi İngiltərə və Uels hüququnun prinsiplərinə və beynəlxalq maliyyə mərkəzlərinin standartlarına əsaslanan “Astana” Beynəlxalq maliyyə mərkəzi uğurla fəaliyyət göstərir.

Hökumətin adından investorlarla danışqıçı qismində çıxış edən “Kazakh Invest” ixtisaslaşdırılmış milli investisiyalar şirkəti fəaliyyət göstərir.

“Kazakh Invest” bazasında “Atameken” MSP-nin iştirakı ilə işlənilib hazırlanma, strukturlaşdırma prosesindən tutmuş investisiya layihəsinin gerçəkləşdirilməsinin başlanmasınadək layihələrin kompleks müşayiətinin təmin edilməsi məqsədilə xüsusi Task Force bölməsi fəaliyyət göstərir.

Beləliklə də, Qazaxıstan İƏİT ölkələrinin ən yaxşı standartları və təcrübələrinə müvafiq investisiya mühitinin yaradılması üçün köklü dəyişikliklərin aparılmasına hədəflənib.

Qazaxıstanda əlverişli investisiya mühitinin yaradılması işləri prioritetdir və bununla əlaqədar olaraq Azərbaycanın işgüzar dairələrini gələcək fəal qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığa dəvət edirəm.

– *Türk ölkələri arasında əmtəə dövriyyəsinin artırılması üçün hansı əsas addımlar atılmalıdır?*

– Türkiyə respublikamızın prioritet ticarət tərəfdaşları və Qazaxıstanın əsas xarici investorları sırasına daxildir.

Belə ki, Qazaxıstanın Türkiyəyə ixracı 2005-ci ildəki 560 mln. dollardan 2020-ci ildə 1,2 mlrd. dollaradək artmışdır. Eyni zamanda qeyd edilən dövrdə QR-ə Türkiyə mallarının idxalı 460 mln. dollardan 980 mln. dollaradək artmışdır.

2020-ci ildə Türkiyənin Mərkəzi Asiyaya ixracı 3,5 mlrd. dollar təşkil etmişdir (onun regiona ixracı diversifikasiya edilmişdir və toxuculuq məmulatlarından sənaye malları və avadanlıqlarınadək dəyişir).

Bu gün Qazaxıstanda fəaliyyət göstərən xarici müəssisələrin sayına görə Türkiyə ikinci yeri tutur – QR-də Türkiyə kapitalının iştirakı ilə 2400-dən artıq müəssisə işləyir.

Hazırda beş Mərkəzi Asiya ölkəsinin hər birinin gündəliyində regional ticarətin gücləndirilməsi, iqtisadi əməkdaşlığın və transsərhəd əmtəə dövriyyəsinin möhkəmləndirilməsi prioritet məsələ olaraq durur. Nəqliyyat dəhlizləri və birgə istehsalatların yaradılması təşəbbüsləri irəli sürülür.

Türkiyə bu baxımdan ticarət infrastrukturunun qurulması və idarə olunması və tranzit potensialının səmərəli istifadəsinin bariz nümunəsi kimi xüsusi rol oynayır.

Bildiyiniz kimi, hazırda dünyada coğrafi-iqtisadi vəziyyət çox mürəkkəb və olduqca qeyri-müəyyəndir. Tədarük zəncirləri, logistika, əmək və maliyyə axınları dəyişməkdədir.

Bu şəraitdə Qazaxıstan, Azərbaycan və Türkiyədən keçən transxəzər marşrutu aktiv inkişaf edir.

Bildiyiniz kimi, 2020-ci ilin dekabrında Türkiyə İstanbuldan Çinin Sian şəhərinə (8,7 min km) Gürcüstan, Azərbaycan, Xəzər dənizi və Qazaxıstandan keçməklə ilk qatarını göndərmişdir.

Bu baxımdan Qazaxıstan ən iri dünyaya iqtisadiyyatlarının artmaqda olan qarşılıqlı ticarət axınları arasında təbii tranzit körpüsü kimi xidmət edir.

Qazaxıstanda yaradılan transsərhəd sənaye hubları (cəmi 5 – Türkistan vilayətində ÖR ilə, Jambıl vilayətində QR ilə, Qərbi-Qazaxıstan vilayətində və ÇXR ilə “Xorqos” BSƏM) bazasında regionlararası və beynəlxalq ticarət, ən yaxşı beynəlxalq təcrübələrə müvafiq olaraq logistika xidmətlərinin göstərilməsi klasterlərini kompleks inkişaf etdirmək, müxtəlif regional məhsulların istehsalı klasterlərini formalaşdırmaq maraqlı olardı ki, bu da bizə beynəlxalq səviyyədə davamlı kooperasiya əlaqələrinin qurulmasını təmin edərdi.

Qazaxıstan ərazisində türk dünyasının tərəfdaş ölkələri ilə birgə istehsalatların inkişaf etdirilməsi potensialı 185 mln. əhalisi olan Avrasiya ittifaqı bazarına, Mərkəzi Asiya respublikalarının fəal yüksələn bazarına – 75 mln. nəfər, çox perspektivli Cənubi Asiya bazarına – təxminən 1,9 mlrd. nəfər və 1,5 mlrd. nəfərlik qonşu Çin bazarına çıxışla müəyyən edilir. Bu zaman, Dünya

Bankının proqnozlarına əsasən, Çində orta sinif 550 milyondan (2015-ci il) 1,1 milyardadək (2030-cu il) artacaq.

Türk dövlətləri ilə Vahid mal çatdırma sistemini inkişaf etdirmək məqsəduyğundur ki, bu da hazırkı şəraitdə olduqca vacibdir.

Digər perspektiv istiqamət biznes subyektlərinin maneəsiz ticarəti üçün ümumi platforma kimi tam yanaşı servislər spektrinə malik ümumi elektron ticarət meydançasının (Alibaba group analogiyası üzrə) yaradılması hesab edilir.

– Türk ölkələrində logistika sistemini necə görürsünüz? Nələr inkişaf etdirilməlidir?

– Ölkələrimizin nəqliyyat infrastrukturunu aktiv inkişaf edir, bu zaman Transxəzər istiqamətinə xüsusi diqqət yetirilib.

Belə ki, 2022-ci ilin 4 ayı ərzində bu marşrut üzrə daşımaların ümumi həcmi 731 min ton təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilin analoji dövründə olduğundan 74% çoxdur, o cümlədən, bu marşrutla 10 min TEU konteyner keçmişdir ki, bu da 2021-ci ilin analoji dövründən 2 dəfə çoxdur.

Bundan başqa, Qazaxıstan dəniz limanları tərəfindən cari ilin 4 ayı ərzində 1 751 vahid avrofura (idxal – 792 vahid, ixrac – 959 vahid) emal edilmişdir ki, bu da 2021-ci ilin analoji dövründə olduğundan 127% çoxdur (idxal – 496 vahid, ixrac – 273 vahid).

Əlbəttə, Milli palatanın fikrincə, diqqət yetirilməli olan maneə yarıdan amillər də mövcuddur:

- 1) yerli gəmilərin (bərələr, fider gəmiləri) əldə olunması;
- 2) gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi;
- 3) daşımada iştirak edən təşkilatlarda (Aktau və Kurik limanları) işçi heyətinin artırılması.

Avropa ittifaqı və Rusiya, Belarus arasında geosiyasi vəziyyəti nəzərə alaraq, türk ölkələrinin əsas qarşılıqlı fəaliyyət istiqaməti transxəzər istiqamətidir (TBNM).

Milli palata hesab edir ki, daha effektiv əməkdaşlıq və əmtəə dövriyyəsinin artırılması üçün çevik nəqliyyat tarifi siyasətinə xüsusi diqqət yetirilməsi tələb olunur.

Bu tədbirlər Türk ölkələrinin əməkdaşlığının sonrakı inkişafı üçün drayver kimi xidmət edə bilər.

Türk ölkələri arasında birgə istehsalat-əmtəə zəncirinin yaradılması haqqında nə deyə bilərsiniz?

Türk palatası regional inkişafın möhkəmləndirilməsi məqsədi ilə yaradılıb. Biz Palatanın sonrakı inkişafını və ölkələrimiz arasında qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın gücləndirilməsini dəstəkləyirik.

Palata əmtəə dövriyyəsinin artırılması üçün yeni mexanizmlər yaratmamıza yardım etməlidir.

Türk ölkələrində 152 mln. əhali var, bu isə məcmu ÜDM həcmi 1 trln. dollardan artıq olan böyük potensialdır. Bu böyük iqtisadi potensialdır.

TBNM özündə Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyəni birləşdirir. Vahid Palata şəklində kooperasiya sayəsində ölkələr iri bazarlarda rəqabət apara bilərlər.

Bununla əlaqədar olaraq, TBNM vasitəsilə kənd təsərrüfatında, yüngül və qida sənayesində, inşaatda kooperasiyanın yaradılması üzərində işləməyimiz məqsəduyğundur.

Qazaxıstanda sənaye zonaları, XİZ uğurla fəaliyyət göstərirlər. Biz birgə istehsalatlar yarada və məhsulları AİB, Avropa İttifaqı, Çin bazarlarına və digər ölkələrə ixrac edə bilərdik.

Qeyd edilənlərdən başqa, bu meydança çərçivəsində qardaş ölkələrin bazarlarına çıxış üzrə təcrübə mübadiləsi və informasiya-servis xidmətləri üçün səlahiyyət mərkəzləri inkişaf etdirilməlidir.

Bu gün bir çox müəssisələr məhsulun ixrac şərtləri, eləcə də onlara dair tələblər haqqında informasiyanın olması ilə qarşılaşırlar.

– *Türk Ticarət-Sənaye Palatasının üzv-ölkələrin iqtisadi, mədəni integrasiyasının inkişafında aktiv rolu haqqında nə düşünürsünüz?*

– Bu gün biz ölkələrimiz arasında turizmin inkişafı üçün böyük imkanlar görürük. Hazırda turizm axını ilə bağlı rəqəmlər ürəkəçən deyil, Azərbaycandan Qazaxıstana ildə təxminən 100 min, Qazaxıstandan Azərbaycana isə ildə orta hesabla

30 min turist gəlir. Hesab edirik ki, turizm sahəsində can atmalı olduğumuz hədəflər var.

Uğurla inkişaf etdirə biləcəyimiz perspektiv turizm məhsulları – ekoloji, mədəni turizm, müalicə-sağlamlaşdırma turları, etno-türk turizmidir.

Xəzəryanı regionda transsərhəd turizmi üzrə birgə layihələrin inkişafında qarşılıqlı maraqlar mövcuddur. Variantlardan biri – Xəzər kruizidir.

Bununla yanaşı, işlənib hazırlanmış “türk dəhlizi” layihəsi çərçivəsində birgə turizm məhsullarının inkişafı üçün böyük potensial mümkündür. “Dəhliz” Qırğızıstanda başlayacaq, Qazaxıstandan, daha sonra – Özbəkistandan, Türkmənistandan, Azərbaycandan keçəcək və Türkiyədə sona çatacaq. Dəhlizin yaradılmasının sərhəd prosedurlarının və viza rejiminin sadələşdirilməsinə yardım edəcəyini gözləyirik.

Qazaxıstan Sahibkarlar Palatası kimi biz həmişə dövlətlərimizin biznes nümayəndələrinin qarşılıqlı fəaliyyətinin həyata keçirilməsinə və əlaqələrinin möhkəmləndirilməsinə yardım etməyə hazırıq.

– *Qazaxıstan xüsusi sektorunun Şərqi Zəngəzur və Qarabağda azad olunmuş ərazilərin bərpasında, yəni qurulmasında böyük iştirakı haqqında nə düşünürsünüz?*

– Hazırda Azərbaycan Şərqi Zəngəzurdə və Qarabağda biznes həyata keçirən bir sıra iri layihələrə aktiv şəkildə

də investisiyalar cəlb edir. Xüsusi olaraq, ölkələrimiz arasında əlaqələrin genişləndirilməsinin ən perspektiv istiqaməti regionun tranzit potensialının inkişafı, inşaatda və dəmiryol nəqliyyat dəhlizinin inkişafı üçün mallar, işlər və xidmətlərin tədarükündə iştirak ola bilər.

Bu regionda Qazaxıstan biznesi üçün metallurgiya zavodlarının məhsullarının, polad məhsullarının satışının və Qazaxıstan ərazisində istehsal olunan dəmiryol nəqliyyatının payının sonrakı artırılması potensial maraqlı ola bilər.

– *2022-ci il iyunun 21-də Şuşada baş tutacaq Türk biznes forumundan nə gözləyir və ölkələrimizdə bu növ biznes forumlarının keçirilməsi perspektivləri haqqında nə düşünürsünüz?*

– Bu növ biznes forumların keçirilməsi bütün region üçün böyük perspektivə malikdir. Hazırkı geosiyasi şəraitdə ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi və genişləndirilməsi xüsusilə vacibdir.

Mehriban qonşuluq münasibətləri, tarixi və mədəni qohumluq köklərinə malik ölkələrimiz arasında tərəfdaşlıq nəhəng potensiala malikdir. Şuşada keçiriləcək Türk biznes forumunun bu potensialın gerçəkləşdirilməsi, əməkdaşlığımızın dərinləşdirilməsi yolunda mühüm mərhələ olacağına, qarşılıqlı faydalı işgüzar əlaqələrin formalaşdırılması və əməkdaşlıq üçün yeni alətlərin işlənib hazırlanması üçün əlavə imkanlar açacağına şübhəm yoxdur.

«Активно развивается транскаспийский маршрут через Казахстан, Азербайджан и Турцию»

Председатель Президиума Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен» Раимбек Баталов

– *Какие отрасли бизнеса составляют основу экономики Казахстана?*

– Основу экономики Казахстана составляет экспорт сырьевых товаров, углеводороды и полезные ископаемые, составляющие более 22% от ВВП и в среднем до 70% от всего экспорта.

Казахстан входит в десятку стран с крупнейшими запасами подземных ископаемых, к примеру, занимает 4-ое место по разведанным запасам меди и 9-ое место по запасам нефти.

По данным анализа внешней торговли Банка развития Казахстана за период январь – март 2022г. всего экспортировано продукции на сумму 19,0 млрд долл. США, из которых на долю нефти и нефтепродуктов приходится до 58%, 4,5% на медь, 3,1% на феррохром.

В то же время, Казахстан исторически представляет собой аграрную республику, и по состоянию на 1 квартал 2022г. доля экспорта зерновых составила более 3% от общего экспорта.

Азербайджан также является важнейшим энергетическим игроком на рынке, поставляя нефть из Каспийского моря в Средиземные порты посредством международ-

ного нефтяного трубопровода Баку-Тбилиси-Джейхан, начало которому было дано подписанием многостороннего соглашения в ноябре 1999 года в Стамбуле.

Сегодня Казахстан сотрудничает с Азербайджаном, экспорт за 2021 год в братскую республику товаров, работ и услуг составил 287,9 млн долл. США, что значительно больше чем в 2019-2020гг. Примечателен тот факт, что основным драйвером роста экспорта между странами пришлось на развитие сотрудничества в сфере нефтегазовой отрасли – привлечение казахстанских плавающих буровых установок для работы на азербайджанском секторе Каспийского моря, доля этих работ составила до 44% от всего экспорта за 2021 год. (или 124,7 млн долл США)

– *Что вы можете сказать об инвестиционном климате в Казахстане?*

Казахстан отличается высокой инвестиционной привлекательностью, что подтверждается присутствием на казахстанском рынке многих ведущих международных компаний и, конечно, статистикой привлечения иностранных инвестиций.

По итогам 2021 года наблюдается положительная динамика. Приток

прямых иностранных инвестиций составил 23,7 млрд долларов, что на 37,7% выше, чем за 2020 год (17,2 млрд долларов).

В целом, структура экономики Казахстана сходна со структурой экономики Азербайджана, и, конечно, большая доля инвестиций приходится на горнодобывающий сектор.

Вместе с тем, есть тренд на увеличение доли перерабатывающих производств. Растет интерес иностранных инвесторов в перерабатывающем секторе, в частности к пищевой промышленности, к нефтегазохимии, химической промышленности, машиностроительной отрасли.

Все это благодаря созданному в Казахстане благоприятному инвестиционному климату: у нас действует упрощенный налоговый режим, постоянно совершенствуется национальное законодательство, расширяется пакет инвестиционных льгот и преференций. Инвесторам, реализующим инвестиционные проекты в приоритетных отраслях экономики, гарантирована стабильность налогового законодательства.

С целью оперативного решения проблемных вопросов иностранных инвесторов созданы и успешно функционируют диалоговые пло-

щадки: Совет иностранных инвесторов при Президенте, Совет по улучшению инвестиционного климата при Премьер-Министре.

В целях обеспечения защиты прав и законных интересов инвесторов, осуществляющих инвестиционную деятельность создан институт Инвестиционного омбудсмана.

– **Какие основные особенности?**

– В Казахстане функционируют 13 специальных экономических зон, где также предоставляются налоговые и таможенные льготы.

Во всех регионах действует механизм взаимодействия инвесторов с госорганами по принципу «одного окна», что значительно упростило процедуру получения ими государственных услуг.

Успешно действует Международный финансовый центр «Астана», особый правовой режим которого основывается на принципах права Англии и Уэльса и стандартах международных финансовых центров.

Действует специализированная

национальная компания по инвестициям «Kazakh Invest», выступающая в качестве переговорщика с инвесторами от имени Правительства.

На базе «Kazakh Invest» с участием НПП «Атамекен» функционирует специальное подразделение Task Force в целях обеспечения сквозного сопровождения проектов от процесса разработки, структурирования до начала реализации инвестиционного проекта.

Таким образом, Казахстан нацелен на проведение коренных преобразований для создания инвестиционного климата в соответствии с лучшими стандартами и практиками стран ОЭСР.

Работа по созданию благоприятного инвестиционного климата в Казахстане является приоритетной и в этой связи призываю деловые круги Азербайджана к дальнейшему активному взаимовыгодному сотрудничеству.

– **Какие основные шаги необходимо предпринять для увеличения**

товарооборота между тюркскими странами?

– Турция входит в число приоритетных торговых партнеров нашей республики и основных внешних инвесторов Казахстана.

Так, экспорт Казахстана в Турцию вырос с 560 млн. долл. в 2005 году до 1,2 млрд. долл. в 2020 году. В то же время за указанный период турецкий импорт в РК увеличился с 460 млн. долл. до 980 млн. долл.

В 2020 году экспорт Турции в Центральную Азию составил 3,5 млрд. долл. (ее экспорт в регион диверсифицирован и варьируется от текстильных изделий до промышленных товаров и оборудования).

Сегодня по количеству действующих иностранных предприятий в Казахстане Турция занимает второе место – в РК работают свыше 2400 предприятий с участием турецкого капитала.

В настоящее время на повестке дня всех пяти стран Центральной Азии приоритетным стоит усиление

региональной торговли, укрепление экономического сотрудничества и трансграничного товарооборота. Продвигаются инициативы транспортных коридоров и совместных производств.

Турция в этом отношении занимает особую роль выдающегося примера построения и управления торговой инфраструктурой, и выгодного использования транзитного потенциала.

Как вы знаете, геоэкономическая ситуация в мире сейчас очень сложная, и крайне неопределенная. Меняются цепочки поставок, логистические, торговые и финансовые потоки.

В этих условиях активно развивается транскаспийский маршрут через Казахстан, Азербайджан и Турцию.

Как вы знаете, в декабре 2020 г. Турция отправила первый поезд из Стамбула в Китай (8,7 тыс. км) через Грузию, Азербайджан, Каспийское море и Казахстан и дальше в г.Сиань.

В этом контексте Казахстан служит естественным транзитным мостом между растущими потоками взаимной торговли крупнейших экономик мира.

Интересно было бы на их базе создаваемых в Казахстане трансграничных промышленных хабов (всего 5 – в Туркестанской обл. с РУ, Жамбылской обл. с КР, в ЗКО и с КНР МЦПС “Хоргос”) комплексно развивать кластеры межрегиональной и международной торговли, оказания логистических услуг в соответствии с лучшими международными практиками, формировать кластеры производства различных региональных продуктов, что обеспечит нам формирование устойчивых кооперационных связей на международном уровне.

Потенциал развития совместных производств на территории Казахстана со странами-партнерами тюркского мира определяется доступом к рынку Евразийского союза с населением 185 млн., активно ра-

стущему рынку республик Центральной Азии – это 75 млн. чел., очень перспективному рынку Южной Азии – это порядка 1,9 млрд. человек и соседнего Китая – 1,5 млрд. При этом, по прогнозам Всемирного банка, средний класс в Китае увеличится с 550 млн. (2015 г.) до 1,1 млрд. (2030 г.).

Целесообразно развивать Единую товаропроводящую систему между тюркскими государствами, что в текущих условиях крайне важна.

Другим перспективным направлением видится создание общей электронной торговой площадки, как общей платформы для беспрепятственной торговли субъектов бизнеса, с полным спектром сопутствующих сервисов (по аналогии Alibaba group).

Какой вы видите систему логистики в тюркских странах? Что нужно развивать?

Транспортная инфраструктура наших стран активно развивается, в частности особое внимание уделено Транскаспийскому направлению.

Так, общий объем перевозок по данному маршруту за 4 месяца 2022 года составил 731 тыс. тонн, что на 74% больше аналогичного периода прошлого года, в том числе 10 тыс. ДФЭ контейнеров, что в 2 раза больше аналогичного периода 2021 года.

Кроме того, казахстанскими морскими портами за 4 месяца текущего года обработано 1 751 ед. еврофур (импорт – 792 ед., экспорт – 959 ед.), что на 127% больше аналогичного периода 2021 года (импорт – 496 ед., экспорт – 273 ед.).

Конечно имеются и сдерживающие факторы, на которые, по мнению Национальной палаты, необходимо акцентировать внимание:

1. приобретение отечественных судов (паромы, фидерные суда);
2. упрощение таможенных процедур;
3. увеличение персонала в организациях, участвующих в перевозке (порты Актау и Курык).

В свете геополитической ситуации между Европейским союзом и Россией, Беларусью, основное направление взаимодействия тюркских стран получило транскаспийское направление (ТМТМ).

Национальная палата считает, что для более эффективного сотрудничества и увеличение товарооборота требуется акцентировать основное внимание на гибкой транспортной тарифной политики.

Данные действия могут послужить драйвером дальнейшего развития сотрудничества Тюркских стран.

– *Что вы можете сказать о создании совместной производственно-товарной цепочки между тюркскими странами?*

– Тюркская палата была создана в целях укрепления регионального развития. Мы поддерживаем дальнейшее развитие Палаты и усиление взаимовыгодного сотрудничества между нашими странами.

Палата должна способствовать нам создать новые механизмы для роста товарооборота.

В тюркских странах 152 млн. населения, а это огромный потенциал, суммарный ВВП которого составляет более 1 трлн долларов. Это большой экономический потенциал.

ТТПП объединяет Азербайджан, Казахстан, Киргизию и Турцию. Благодаря кооперации в единую Палату страны смогут конкурировать на крупных рынках.

В этой связи, целесообразно нам через ТТПП работать над созданием кооперации в сельском хозяйстве, легкой и пищевой промышленности, строительстве.

В Казахстане успешно работают индустриальные зоны, СЭЗ. Мы могли бы создавать совместные производства и экспортировать продукцию на рынки ЕАЭС, Евросоюза, Китая и др. страны.

Помимо указанного, в рамках данной площадки нужно развивать центры компетенции для обмена

опытом и информационно-сервисные услуги по выходу на рынки братских стран.

Сегодня многие предприятия сталкиваются с отсутствием информации об условиях экспорта продукции, а также требованиями к ней.

– *Что вы думаете об активной роли Тюркской Торгово-Промышленной Палаты развития экономической, культурной интеграции стран-членов?*

– На сегодняшний день мы видим большие возможности для развития туризма между нашими странами. Сейчас цифры по турпотоку оставляют желать лучшего – из Азербайджана в Казахстан приезжает порядка 100 тысяч туристов в год, а из Казахстана в Азербайджан – около 30 тысяч ежегодно. Считаем, нам есть к чему стремиться в сфере туризма.

Перспективные турпродукты, которые мы можем успешно развивать – экологические, познавательные, лечебно-оздоровительные туры, этно-тюркский туризм.

Имеется взаимная заинтересованность в развитии совместных проектов по трансграничному туризму в Прикаспийском регионе. Один из вариантов – круиз по Каспию.

Вместе с тем, огромный потенциал для развития совместных турпродуктов возможен в рамках разработанного проекта «тюркского коридора». «Коридор» будет начинаться в Кыргызстане, пройдет через Казахстан, далее – Узбекистан, Туркменистан, Азербайджан и завершится в Турции. Ожидаем, что создание коридора поможет упростить пограничные процедуры и визовый режим.

Как Палата Предпринимателей Казахстана, мы всегда готовы помогать в осуществлении взаимодействия и укрепления связей представителей бизнеса наших государств.

– *Что Вы думаете о большом участии Казахстанского частного сектора в восстановлении, реконструкции освобожденных территорий в Восточном Зангезуре и Карабахе?*

– В настоящее время Азербайджан активно привлекает инвестиции на ряд крупных проектов, реализуемых бизнес в Восточном Зангезуре и Карабахе. В частности, наиболее перспективным направлением расширения связей между нашими странами может быть использование транзитного потенциала региона, участие в строительстве и поставках товаров, работ и услуг по развитию железнодорожного транспортного коридора.

Потенциально интересным для казахстанского бизнеса в этом регионе может быть дальнейшее увеличение доли реализуемой продукции металлургических заводов, стальной продукции и железнодорожного транспорта, выпускаемого на территории Казахстана.

– *Что вы ожидаете от Тюркского бизнес-форума, который состоится 21 июня 2022 года в Шуше, и что вы думаете о перспективах проведения такого рода бизнес-форумов в наших странах?*

– Проведение такого рода бизнес-форумов имеет большие перспективы для всего региона. В современных геополитических условиях особенно важно укреплять и расширять сотрудничество между нашими странами.

Партнерство между нашими странами, имеющими добрососедские отношения и родственные исторические и культурные корни, имеет колоссальный потенциал. Нет сомнений, что Тюркский бизнес-форум в Шуше станет важной вехой на пути реализации этого потенциала, углубления нашего сотрудничества, а также раскроет дополнительные возможности для формирования взаимовыгодных деловых связей и выработки новых инструментов для сотрудничества.

MÜSAHİBƏ

ŞUŞA

X Ü S U S İ Ə L A V Ə

Vahabov Davron Abdolcəlalov

Özbəkistan Respublikası Ticarət və Sənaye Palatasının sədri

“Türk dünyasında sahibkarlığın inkişafı üçün bütün imkanlar mövcuddur”

– Özbəkistan və Azərbaycan arasında uzun illər ərzində çox sıx iqtisadi, siyasi, mədəni əlaqələr mövcuddur. Bu qardaşlıq münasibətləri kontekstində ölkələrimiz arasındakı münasibətlərin dinamikasını Siz necə qiymətləndirirsiniz?

– Özbəkistan və Azərbaycan qədim ortaq tarixə, oxşar mədəniyyətə və ənənələrə malikdir. İkitərəfli münasibətlərin yüksək səviyyəsinin təzahürü müxtəlif nümayəndə heyətlərinin ən ali və yüksək səviyyədə səfər mübadiləsi, eləcə də dövlət başçılarının etimadlı və qardaşlıq münasibətləridir.

Özbəkistan Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasındakı ikitərəfli əməkdaşlığın əsasları 1996-cı il 27 may tarixli dostluq və əməkdaşlıq haqqında hökumətlərarası sazişlə qoyulmuşdur.

Özbəkistan Cənubi Qafqaz regionunda mühüm tərəfdaş olan Azərbaycanla əməkdaşlığın inkişafına böyük əhəmiyyət verir.

Son illər Özbəkistanla Azərbaycan arasındakı əlaqələr strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksələrək inkişafa mühüm təkan vermişdir. Elə bir qarşılıqlı fəaliyyət sahəsi yoxdur

ki, ölkələrimizin nəzərindən kənarda qalsın.

Buna son illər Özbəkistanın Azərbaycandakı və müvafiq olaraq Azərbaycanın Özbəkistandakı nümayəndə heyətlərinin hökumət, parlament və idarələrarası səviyyələrdə fəal qarşılıqlı fəaliyyəti və səfər mübadiləsi kömək edir.

Eyni zamanda, Özbəkistan və Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatı, Müstəqil Dövlətlər Birliyi və digər beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində çoxtərəfli əməkdaşlıq üzrə fəal dialoq aparır.

Əminəm ki, Azərbaycan və Özbəkistan arasındakı ikitərəfli əməkdaşlıq gələcəkdə ölkələrimiz üçün qarşılıqlı maraq doğuran bütün istiqamətlərdə möhkəmlənəcəkdir. Bu baxımdan iki ölkənin sahibkarlarının iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində fəal qarşılıqlı fəaliyyəti də əməkdaşlığımızın daha da inkişafına öz töhfəsini verəcəkdir.

– *Azərbaycan və Özbəkistan arasında ticari - iqtisadi əlaqələrin inkişafında Özbəkistanın TSP rolu nədən ibarətdir?*

– Bu gün Özbəkistanın Ticarət və Sənaye Palatası Azərbaycanla ticari - iqtisadi və investisiya əməkdaşlığının inkişafı çərçivəsində Ticarət Palataları və biznes assosiasiyaları ilə birgə qarşılıqlı fəaliyyətdə Özbəkistan və Azərbaycan sahibkarları arasında birgə biznes forumlar, işgüzar missiyalar, B2B görüşlər təşkil edir.

Özbəkistanın Azərbaycandakı Ticarət və Sənaye Palatasının əsas tərəfdaşı Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyasıdır. Təşkilatlarımızın səyləri sayəsində Özbəkistan və Azərbaycanın işgüzar dairələri birgə əməkdaşlıq istiqamətlərini getdikcə genişləndirir və yeni layihələr həyata keçirirlər.

Eyni zamanda, ölkələrimiz arasında işgüzar əməkdaşlığın səmərəliliyinə nail olmaq məqsədilə Azərbaycan Respublikasının sabiq iqtisadiyyat naziri Şahin Mustafayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin 2019-cu ildə Özbəkistan Respublikasına səfəri çərçivəsində Özbəkistan - Azərbaycan İşgüzar Şurası yaradılmışdır.

Bu günə qədər İşgüzar Şuranın iki iclası keçirilib, sonuncu iclası 2021-ci ildə onlayn formatda keçirilib. Bu tədbir çərçivəsində tərəflər ticari-iqtisadi və işgüzar əlaqələrin yüksəldilməsi üçün mühüm ehtiyat və imkanlardan istifadə etməkdə qarşılıqlı maraqlı olduqlarını bildiriblər.

Əminliklə demək olar ki, Özbə-

kistanın Ticarət və Sənaye Palatası ölkələrimizin işgüzar dairələri arasında tərəfdaşlıq əlaqələrinin uğurlu inkişafı üçün bütün lazımi şəraitin yaradılması məqsədilə Azərbaycanın analoji strukturları ilə tərəfdaşlıq əlaqələrini davam etdirəcək.

– *Özbəkistanla Azərbaycan arasında iqtisadi əlaqələrin hazırkı mərhələsinə dair fikirləriniz necədir və ölkələrimiz arasında hansı potensial sektorlarda iş aparılmalıdır?*

– Özbəkistan və Azərbaycan arasında iqtisadi əməkdaşlıq böyük əhəmiyyət kəsb edir və bu da iki ölkə arasında ikitərəfli münasibətlərin gələcək inkişafının bütün spektrinə təsir göstərir.

İkitərəfli əməkdaşlığın inkişafını qiymətləndirərkən qeyd etmək lazımdır ki, 2021-ci ildə Özbəkistanın Azərbaycanla xarici ticarət dövriyyəsi 118,7 milyon dollar təşkil etmişdir və 2020-ci il ilə müqayisədə təxminən 142% artmışdır. Bununla yanaşı, 2021-ci ildə Özbəkistanın Azərbaycana ixracının həcmi 2020-ci illə müqayisədə 139,9% artaraq 75,8 milyon dollara çatmışdır. Azərbaycanın Özbəkistana idxalı da 2020-ci il ilə müqayisədə 145,3% artaraq 43 milyon dollar təşkil etmişdir.

Ölkələrimiz arasında ikitərəfli ticari - iqtisadi əməkdaşlıq azad ticarət rejimində həyata keçirilir və iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrindən bir sıra malları özündə birləşdirir. Özbəkistandan Azərbaycana əsas ixrac məhsulları bunlardır: toxuculuq məhsulları, mis məmulatları, qida məhsulları, elektrik və mexaniki avadanlıqlar, xidmətlər və s. Azərbaycandan əsasən filizlər, şlaklar, neft və neft məhsulları, plastik və plastik məmulatlar, xam alüminium, ərzaq məhsulları, xidmətlər və s. idxal edilir.

2022-ci il aprel 1-nə olan vəziyyətə əsasən, Özbəkistan Respublikası ərazisində Azərbaycan kapitalının iştirakı ilə 234 müəssisə fəaliyyət göstərir ki, onlardan 82-si

Fikrimcə, birgə əməkdaşlıq və ölkələrimiz arasında beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin potensialından fəal istifadə etmək üçün ümumi strategiya həm də Özbəkistan və Azərbaycanın sənaye sahələrinin istehsal imkanlarının artmasına təkan verəcək.

müştərək, 152-si isə 100 faiz Azərbaycan kapitalı müəssisəsidir. Bu müəssisələrin əsas fəaliyyət sahələri bunlardır: ticarət, maşınqayırma və metal emalı, maliyyə və sığort, daşınmaz əmlak əməliyyatları, enerji, xidmətlər sahəsi, zərgərlik məmulatlarının istehsalı və təmiri, yeyinti sənayesi, yüngül sənaye.

Ancaq eyni zamanda, hesab edirəm ki, ikitərəfli ticari - iqtisadi əlaqələrin potensialı tükənməyib və ölkələrimiz arasında iqtisadiyyatın digər sahələrində də əməkdaşlığın inkişafı üçün böyük imkanlar mövcuddur.

İqtisadiyyatımızın potensialını bilməklə ikitərəfli ticarətin hazırkı vəziyyəti ilə Azərbaycan və Özbəkistanın iqtisadi imkanları arasında uyğunsuzluq barədə danışa bilərik.

Bu gün dünyada davam edən

iqtisadi böhran şəraitində Özbəkistan və Azərbaycan öz sənaye sahələrinin imkan və potensialını qarşılıqlı şəkildə tamamlayaraq iqtisadiyyatın bir çox sənaye sahələrində birgə əməkdaşlıq edə bilərlər. Belə ki, neft və qaz xammalının emalı və əlavə dəyərə malik hazır məhsulların istehsalı, yeyinti, toxuculuq, elektrik sənayesi sahələrində əməkdaşlığın genişləndirilməsi ölkələrimizin işgüzar dairələrinin birgə qarşılıqlı fəaliyyəti üçün perspektivli istiqamətlərdir. Həmçinin iki ölkə arasında turizm, IT texnologiyaları sahəsində perspektivli layihələrin həyata keçirilməsi, o cümlədən elmi-texniki əməkdaşlığın genişləndirilməsi imkanlarını xüsusi qeyd etmək istərdim.

– *Şimal-cənub, şərq-qərb dəhlizlərinin, eləcə də Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti barədə nə düşünürsünüz, Özbəkistan bu dəhlizlərin logistik potensialının reallaşmasında hansı rolunu oynaya bilər?*

– Qeyd etmək lazımdır ki, qədim zamanlardan Orta Asiya və Qafqaz regionları Avrasiya qitəsi ərazisində ticarət yollarının inkişafında mühüm

rol oynamışdır. Biz hamımız yaxşı bilirik ki, qədim nəqliyyat yolu olan “Böyük İpək Yolu”nun yeri və əhəmiyyəti nə qədər böyük olmuşdur. Bu dəhliz uzun əsrlər boyu müxtəlif ölkələr arasında ticarətin inkişafına, sərfəli mal mübadiləsinə, Asiya və Avropa istiqamətində şaxələnməmiş nəqliyyat marşrutlarının yaradılmasına öz töhfəsini vermişdir.

Bu baxımdan Azərbaycan və Özbəkistan bu dəhlizin mühüm tərkib hissəsidir. Azərbaycanın Avrasiya qitəsinin ərazisində coğrafi baxımdan əlverişli yerdə yerləşməsinə xüsusilə qeyd etmək istərdim ki, bu da ölkənin bir tərəfdən Avropa, Afrika ölkələri, digər tərəfdən Asiya ölkələri arasında əmtəə nəqliyyatı axınının genişləndirilməsində fəal iştirakına töhfə verir.

Bu imkanlara əsaslanaraq əminəm ki, Azərbaycan və Özbəkistan Şimal-Cənub və Şərq-Qərb istiqamətlərində beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri üzrə yük axınının artırılmasında mühüm halqa ola bilər. Məsələn, Şərq-Qərb istiqamətində nəqliyyat dəhlizi, xüsusilə Daşkənd - Kunqrad - Beyneu - Aktau - Ba-

kı - Tbilisi - Poti marşrutu və daha sonra Bolqarıstan, Rumıniya limanlarına çıxış Avropa və Afrika qitələrinə və Yaxın Şərq ölkələrinə mal axınları tədarükünün diversifikasiyasında Özbəkistan üçün son dərəcə vacibdir.

Beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafında ölkələrimiz arasında ikitərəfli əməkdaşlığın əhəmiyyətinin daha bir nümunəsi Çini Avropa ilə birləşdirən “Yeni İpək Yolu”nun tərkib hissəsi olan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xətti istiqamətində qarşılıqlı əlaqədir. Bu dəmir yolu xətti 2017-ci ilin oktyabrında Türkiyə, Özbəkistan, Gürcüstan, Qazaxıstan, Tacikistan və Türkmənistandan olan rəsmi nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə Azərbaycanda fəaliyyətə başlayıb.

Bu marşrut “Şimal-Cənub” layihəsinin bir hissəsidir və ölkələrin iqtisadi və tranzit potensialından səmərəli istifadə etməyə imkan verəcək və ilk növbədə, Mərkəzi Asiya və Qafqaz regionlarının çiçəklənməsinə töhfə verəcək.

Bu gün beynəlxalq ictimaiyyət yaxşı bilir ki, yüklərin təhlükəsiz daşınması üçün şəraitin yaradılması, yüklərin daşınmasına çəkilən xərclərin və vaxtın azaldılması Avropa, Afrika və digər regionlarda beynəlxalq bazarları fəth etmək uğrunda rəqabətli mübarizədə dünyanın bir çox ölkələri üçün təməl daşına çevrilir.

Özbəkistanın Azərbaycan ərazisindən keçən Transxəzər nəqliyyat dəhlizindən fəal şəkildə istifadə etməsi, o cümlədən, Zəngəzur dəhlizi isə respublikamızdan Türkiyəyə, daha sonra isə Avropa, Afrika ölkələrinə və Avrasiya qitəsinin digər regionlarına yüklərin sürətlə çatdırılması üçün lazımi şərait yaradacaqdır. Bundan başqa, Azərbaycan etibarlı tərəfdaşdır və Özbəkistanla öz ərazisindən keçməklə nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsində maraqlıdır. Burada həm də Azərbaycan və Özbəkistan

Bu gün Özbəkistan xarici ticarət marşrutlarının şaxələndirilməsi istiqamətində fəal xarici iqtisadi siyasət aparır. Bu baxımdan, Azərbaycan istiqamətinə və Qara dənizə çıxışı olan nəqliyyat dəhlizləri Avropa bazarlarına çıxış baxımından strateji məsələyə çevrilir.

ərazisindən keçən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin gələcək inkişafı üçün etibarlı və möhkəm əsasların yaradılmasında ölkələrimiz üçün yeni istiqamətlər açılır.

Azərbaycanın coğrafi mövqeyini, Avropa, Asiya və MDB bazarlarına çıxış imkanlarını nəzərə alsaq, Azərbaycan və Özbəkistan şirkətlərinin bu bazarlarda birgə fəaliyyətini necə qiymətləndirirsiniz?

– Özbəkistan və Azərbaycan üçün beynəlxalq dəhlizlərin inkişafı bir çox xarici ölkələrlə xarici iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsində və ticarət dövriyyəsinin artırılmasında böyük əhəmiyyət kəsb edir. Təbii ki, ölkələrimiz arasında ikitərəfli əməkdaşlığın daha da möhkəmləndirilməsində Azərbaycan və Özbəkistan əmtəə nəqliyyatı axınlarının genişləndirilməsinə üstünlük verməlidirlər ki, bu da təkcə nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafında deyil, həm də iki ölkə üçün tələb olunan malların qarşılıqlı ticarətinin artırılmasında təkan ola bilər.

Bu gün Özbəkistan xarici ticarət marşrutlarının şaxələndirilməsi isti-

qamətində fəal xarici iqtisadi siyasət aparır. Bu baxımdan, Azərbaycan istiqamətində və daha sonra Qara dənizə çıxışı olan nəqliyyat dəhlizləri Avropanın inkişaf etmiş bazarlarına çıxış əldə etmək baxımından strateji məsələyə çevrilir.

Beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin genişləndirilməsinin ölkələrimiz üçün əhəmiyyətini anlayaraq, biz Azərbaycan və Özbəkistanın nəqliyyat və logistika şirkətləri arasında işgüzar əməkdaşlığın gücləndirilməsinin tərəfdarıyıq.

Bildiyiniz kimi, Özbəkistan 2021-ci ilin aprel ayında Avropa İttifaqının Davamlı İnkişaf və Effektiv İdarəçilik üçün Ümumi Preferentlər Sistemi (GSP+) çərçivəsində benefisiar statusu qazanmışdır və bu da Özbəkistanın Aİ ölkələri ilə tələb olunan mallarının ticarətini artırmaq üçün böyük imkanlar yaradır.

Bu imkanlarla əlaqədar olaraq, nəqliyyat və logistika şirkətlərimiz Özbəkistandan Avropa qitəsinə mal axınının sürətli daşınmasının təmin edilməsində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın

bütöv təbəqəsini yarada bilərlər.

Fikrimcə, birgə əməkdaşlıq və ölkələrimiz arasında beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin potensialından fəal istifadə etmək üçün ümumi strategiya həm də Özbəkistan və Azərbaycanın sənaye sahələrinin istehsal imkanlarının artmasına təkan verəcək və investisiya cəlbediciliyinin artırılması və ölkələrimizə xarici investisiyaların cəlb edilməsi üçün əlavə imkanlar yaradacaq.

– Türk Dünyası əlaqələrinin inkişafında, iştirakçı ölkələrin iqtisadi və mədəni integrasiyasında Türk Ticarət və Sənaye Palatasının (TTSP) fəal rolu haqqında nə düşünürsünüz?

– Özbəkistanın Ticarət və Sənaye Palatası üçün Türk Ticarət və Sənaye Palatasının bir hissəsi olmaq çoxşaxəli əməkdaşlığın prioritet istiqamətlərindən biridir və bunun sayəsində Türk dünyasında sahibkarlığın inkişafı üçün bütün imkanlar mövcuddur.

Bu günə qədər söylərimiz sayəsində Türk Ticarət və Sənaye Palatası özünü işgüzar qarşılıqlı fəaliyyətin və ilk növbədə, bizne-

sin aparılması üçün əlverişli şəraitin yaradılması ilə bağlı məsələləri müzakirə etmək üçün ən yaxşı platforması kimi göstərmişdir. Səməralı əməkdaşlığımızın nəticəsi birgə aparılmış tədbirlərdir ki, bu da öz növbəsində iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində ölkələrimizin inkişafı üçün platforma rolunu oynayır və onlarla saziş və müqavilələrin imzalandığı mütəmadi görüşlər və tədbirlər bunun parlaq sübutudur.

– *Özbəkistanın özəl sektorunun işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpasında, yenidən qurulmasında böyük iştirakı barədə nə düşünürsünüz? 21 iyun 2022-ci il tarixində Şuşada keçiriləcək Türk Biznes Forumundan nə gözləyirsiniz və bu cür biznes forumların ölkələrimizdə keçirilməsinin perspektivləri haqqında nə düşünürsünüz?*

– Bu gün Azərbaycan və Özbəkistan arasında ikitərəfli əlaqələr ildən-ilə möhkəmlənir. Eyni zaman-

da, iki ölkənin sahibkarları arasında işgüzar əlaqələrin genişlənməsi də əlaqələrimizin inkişafına öz töhfəsini verir. Azərbaycan Qafqaz regionunda biznes qurmaq üçün ən cəlbedici ölkədir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Hökuməti ölkədə biznesin aparılması üçün ən əlverişli şəraitin yaradılmasına çalışır. Azərbaycan zəngin təbii sərvətlərə malikdir və eyni zamanda, iqtisadiyyatın emal sahələrinin istehsal gücünü fəal şəkildə artırır. Son illər ərzində Azərbaycan, eləcə də Özbəkistan xarici investorlar üçün ən cəlbedici ölkələrə çevrilmişdir. Bu baxımdan, ölkələrimizin sahibkarları Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası və yenidən qurulması istiqamətində birgə perspektivli investisiya layihələri həyata keçirə bilərlər.

Eyni zamanda, bu il iyunun 21-də Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) üzv ölkələrin işgüzar dairələ-

rinin iştirakı ilə qarşidan gələn türk biznes forumu keçiriləcək. Şuşada işgüzar əlaqələrin gücləndirilməsi, birgə biznes planlarının müzakirəsi, eləcə də TDT-nin bütün üzv ölkələrinin sahibkarlarının iştirakı ilə perspektivli investisiya və ticarət müqavilələrinin həyata keçirilməsi üçün yeni imkanlar açılacağı şübhəsizdir.

Özbəkistanı bu biznes forumunda yeyinti, kənd təsərrüfatı, tekstil, elektrik sənayesi, xidmət və turizm sahələrində fəaliyyət göstərən 20-dən çox aparıcı sahibkar təmsil edəcək.

Əminəm ki, TDT-yə üzv olan ölkələrin işgüzar dairələrinin qarşidan gələn biznes forumu ölkələrimizin sahibkarları üçün yeni əməkdaşlıq üfəqləri açacaq və Türk dünyası ölkələri arasında dostluğun, qarşılıqlı dəstəyin və strateji tərəfdaşlığın əsaslarının möhkəmləndirilməsində mühüm hadisəyə çevriləcəkdir.

“There are all opportunities for development of entrepreneurship in the Turkic world”

Chairman of the Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Uzbekistan Mr. Davron Abdudjalolovich Vakhobov

– *There are very close economic, political and spiritual relations between Uzbekistan and Azerbaijan throughout their long history. How do you assess the dynamics of relations between our countries in the context of these fraternal relations?*

– Uzbekistan and Azerbaijan have a common age-old history, similar culture and traditions. A manifestation of the high level of bilateral relations is the exchange of visits of various delegations at the highest and high levels, as well as the confidential and fraternal relations of the Heads of our States.

The foundations of bilateral cooperation between the Republic of Uzbekistan and the Republic of Azerbaijan were laid down in the Intergovernmental Agreement on Friendship and Cooperation dated May 27, 1996.

Uzbekistan attaches priority to the development of cooperation with Azerbaijan which is an important partner in the South Caucasus region.

In recent years, relations between Uzbekistan and Azerbaijan have received a significant impetus for development, rising to the level of strategic partnership. There is not a single sphere of interaction that would remain out of sight of our countries.

This is facilitated by the active interaction and exchange of visits of the delegations of Uzbekistan to Azerbaijan and, accordingly, the delegations of Azerbaijan to Uzbekistan at the governmental, parliamentary and interdepartmental levels in recent years.

At the same time, Uzbekistan and Azerbaijan are conducting an active dialogue on multilateral cooperation within the framework of the Organization of Turkic States, the Commonwealth of Independent States and other international organizations.

I'm confident that bilateral cooperation between Azerbaijan and Uzbekistan will be strengthened in the future in all areas of mutual interest to our countries. In this regard, the active interaction of entrepreneurs of the two countries in various sectors of the economy will also contribute to the further development of our cooperation.

– *What could be the role of the Uzbekistan CCI in development of trade and economic relations between Azerbaijan and Uzbekistan?*

– Today, as part of the development of trade, economic and investment cooperation with Azerbaijan, the Uzbekistan Chamber of Commerce and Industry arranges joint business forums, business missions, B2B meetings between entrepreneurs of Uzbekistan and Azerbaijan in cooperation with Chambers of Commerce and business associations.

The main partner of the Uzbekistan Chamber of Commerce and Industry in Azerbaijan is the Azerbaijan National Confederation of Entrepreneurs. Thanks to the efforts of our organizations, the business circles of Uzbekistan and Azerbaijan are increasingly expanding areas of joint cooperation

and implementing new projects.

At the same time, in order to achieve the effectiveness of business cooperation between our countries, the Uzbek-Azerbaijani Business Council was established in 2019 within the framework of the visit of the delegation of the Republic of Azerbaijan headed by the Minister of Economy S.Mustafayev to the Republic of Uzbekistan.

To date, two meetings of the Business Council have been held, the last of which was held online in 2021. As part of this event, the parties expressed mutual interest in using significant reserves and opportunities for the growth of trade, economic and business relations.

It can be said with confidence that the Uzbekistan Chamber of Commerce and Industry will continue to build up partnerships with similar structures in Azerbaijan in order to create all the necessary conditions for successful development of partnerships between the business communities of our countries.

– *What are your views on the current stage of economic relations between Uzbekistan and Azerbaijan, and in what potential sectors will work our countries?*

– Economic cooperation between Uzbekistan and Azerbaijan is of great importance which affects the whole range of further development of bilateral relations between the two countries.

Assessing the development of bilateral cooperation, it should be noted

that the foreign trade turnover of Uzbekistan with Azerbaijan amounted to USD 118.7 million in 2021 and increased by almost 142% compared to 2020. At the same time, the volume of Uzbekistan's exports to Azerbaijan increased by 139.9% in 2021 compared to 2020 and reached USD 75.8 million. Azerbaijan's imports to Uzbekistan also increased by 145.3% compared to 2020 and amounted to USD 43 million.

Bilateral trade and economic cooperation between our countries is carried out in a free trade regime and includes a range of goods from various sectors of the economy. The main export articles from Uzbekistan to Azerbaijan are textile products, copper products, food products, electrical and mechanical equipment, services, and etc. Imports from Azerbaijan are mainly ores, slags, oil and oil products, plastics and plastic products, raw aluminum, food products, services, etc.

As of April 1, 2022, 234 enterprises with the participation of Azerbaijani capital operate on the territory of the Republic of Uzbekistan, of which 82 are joint ventures and 152 enterprises with 100% Azerbaijani capital. The main areas of activity of these enterprises are trade, engineering and metal working, finance and insurance, real estate transactions, energy, services, jewelry production and repair, food industry, and light industry.

But at the same time, I believe that the potential of bilateral trade and economic relations has not been exhausted and there are huge opportunities between our countries for developing cooperation in other areas of the economy.

Knowing the potential of our economies, we can talk about the discrepancy between the current state of bilateral trade and the economic opportunities of Azerbaijan and Uzbekistan.

Today, in the context of the ongoing economic crisis in the world, Uzbekistan and Azerbaijan can work together in many industrial sectors of the economy, mutually complementing the

capabilities and potential of their own industries. Thus, processing of oil and gas raw materials and production of finished products with added value, expansion of cooperation in the food, textile, electrical industries are promising areas for joint interaction between the business circles of our countries. I would also like to especially note the possibilities of implementing perspective projects in the field of tourism, IT technologies, as well as expanding scientific and technical cooperation between the two countries.

– What do you think about the importance of the North-South, East-West Corridors, as well as the Zangezur Corridor, what role can Uzbekistan play in realizing the logistics potential of these corridors?

– It should be noted that the regions of Central Asia and the Caucasus have played an important role in development of trade routes on the territory of the Eurasian continent since ancient times. We all know well how great was the place and importance of the ancient transport route, the Great Silk Road. This corridor contributed to the development of trade, profitable exchange of goods between different countries and creation of branched transport routes in the direction of Asia and Europe for many centuries.

In this regard, Azerbaijan and Uzbekistan are an important part of this corridor. I would especially like to note the geographically advantageous location of Azerbaijan on the territory of the Eurasian continent which contributes to the active involvement of the country in expansion of commodity transport flows between the countries of Europe and Africa on the one part, and the countries of Asia on the other part.

Based on these opportunities, I'm sure that Azerbaijan and Uzbekistan can become an important link in increasing cargo flows along international transport corridors in the North-South and East-West directions. For example, the transport corridor in

the East-West direction, especially the route Tashkent-Kungrad-Beyneu-Aktau-Baku-Tbilisi-Poti and further access to the ports of Bulgaria and Romania is extremely important for Uzbekistan in diversifying the supply of goods flows to the European and African continents and countries of the Middle East.

Another example of importance of bilateral cooperation between our countries in the development of international transport corridors is the interaction in the direction of Baku-Tbilisi-Kars Railway Line which is part of the New Silk Road connecting China with Europe. This railway line was launched in October 2017 with participation of official delegations from Turkey, Uzbekistan, Georgia, Kazakhstan, Tajikistan and Turkmenistan in Azerbaijan.

This route is part of the North-South Project and will make it possible to use effectively the economic and transit potential of the countries and will contribute, first of all, to the prosperity of the regions of Central Asia and the Caucasus.

Today, the international community is well aware that creating conditions for safe transportation of goods and reducing the costs and time for transportation of goods are becoming a cornerstone for many countries in their competitive struggle to conquer international markets in Europe, Africa and other regions of the world.

Active use by Uzbekistan of the so-called Trans-Caspian Transport Corridor through the territory of Azerbaijan, including the Zangezur Corridor, will create the necessary conditions for accelerated delivery of goods from our republic to Turkey and further to the countries of Europe, Africa and other regions of the Eurasian continent. Moreover, Azerbaijan is a reliable partner and is interested in strengthening of transport cooperation through its own territory with Uzbekistan. Here, new directions are also opening up for our countries in creating reliable and solid foundations for further development of international transport corridors running through the territory of Azerbaijan and Uzbekistan.

– *Considering the geographical position of Azerbaijan, access to the markets of Europe, Asia and the CIS, how do you assess the joint activities of Azerbaijani and Uzbek companies in these markets?*

– Development of international corridors for Uzbekistan and Azerbaijan is of great importance in expanding foreign economic relations and increasing trade turnover with many foreign countries. Certainly, in further strengthening of bilateral cooperation between our countries, Azerbaijan and Uzbekistan should give priority to expansion of commodity transport flows which can become an impetus not only in development of transport corridors, but also in increase of mutual trade in goods in demand for the two countries.

Today, Uzbekistan is pursuing an active foreign economic policy in the direction of diversifying foreign trade routes. In this regard, transport corridors in the direction of Azerbaijan and further with access to the Black Sea acquire a strategic issue in terms of gaining access to the developed markets of Europe.

Understanding the importance of expanding international transport corridors for our countries, we are in favor of strengthening business cooperation between the transport and logistics companies of Azerbaijan and Uzbekistan.

As you know, in April 2021 Uzbekistan received the status of a beneficiary under the European Union's Generalized System of Preferences for Sustainable Development and Good Governance (GSP+) which created huge opportunities to increase trade in needed goods of Uzbekistan with the EU countries.

In connection with these opportunities, our transport and logistics companies can create a whole layer of mutually beneficial cooperation in ensuring the accelerated transportation of goods flows from Uzbekistan to the European continent.

In my opinion, joint cooperation and a common strategy to active-

ly use the potential of international transport corridors between our countries will also stimulate an increase in production capabilities of the industries of Uzbekistan and Azerbaijan and will create additional opportunities to increase investment attractiveness and attract foreign investment to our countries.

– *What do you think about the active role of the Turkic Chamber of Commerce and Industry (TTCI) in development of relations of the Turkic world, economic and cultural integration of the participating countries?*

– Being part of the Turkic Chamber of Commerce and Industry is one of the priority areas of multifaceted cooperation for Uzbekistan Chamber of Commerce and Industry, thanks to which there are all opportunities for development of entrepreneurship in the Turkic world.

To date, thanks to our efforts, the Turkic Chamber of Commerce and Industry has recommended itself as a coordinating mechanism for business interaction and establishing a direct dialogue at the level of Chambers of Commerce and Industry to discuss, first of all, issues related to creation of favorable conditions for doing business.

The result of our fruitful cooperation is joint events, which in turn serve as a platform for business development of our countries in various sectors of the economy, and regular meetings and events with the signing of dozens of agreements and contracts are clear evidence of this.

– *What do you think about the large participation of the private sector of Uzbekistan in restoration, reconstruction of the liberated territories of Azerbaijan? What do you expect from the Turkic Business Forum which will be held on June 21, 2022 in Shusha, and what do you think about the prospects for such business forums in our countries?*

– Today, bilateral relations between Azerbaijan and Uzbekistan are strengthening every year. At the same time, expansion of business contacts between entrepreneurs of the two countries also contributes to the development of our relations. Azerbaijan is the most attractive country for doing business in the Caucasus region.

It should be noted that the Government of Azerbaijan strives to create the most favorable conditions for doing business in the country. Azerbaijan has rich natural resources and at the same time is actively increasing the production capacity of the processing sectors of the economy. In recent years, Azerbaijan, as well as Uzbekistan have become the most attractive countries for foreign investors. In this regard, the entrepreneurs of our countries can implement joint promising investment projects in restoration and reconstruction of the liberated territories in Azerbaijan's Karabakh.

At the same time, the upcoming Turkic Business Forum with participation of business circles of the member countries of the Organization of Turkic States (OTS) which will be held on June 21 this year in Shusha will undoubtedly open up new opportunities for strengthening business contacts, discussing joint business plans as well as implementing perspective investment and trade contracts with participation of entrepreneurs from all OTS member countries.

Uzbekistan will be represented at this business forum by more than 20 leading entrepreneurs who operate in the food, agricultural, textile, electrical industries, services and tourism.

I'm confident that the upcoming business forum of business circles of the OTS member countries will open new horizons of cooperation for entrepreneurs of our countries and will become an important event in strengthening the foundations of friendship, mutual support and strategic partnership between the countries of the Turkic world.

MÜSAHİBƏ

ŞUŞA

X Ü S U S İ Ə L A V Ə

Marat Şarşekyev

Qırğızistan Respublikasının Ticarət və Sənaye
Palatasının prezidenti

"Türk Ticarət və Sənaye Palatası – Türk dövlətlərinin biznes icmasını birləşdirən bir qurumdur"

– Qırğızistan iqtisadiyyatının əsasını hansı biznes sektorları təşkil edir?

– Müstəqillik əldə etdikdən sonra Qırğızistan iqtisadiyyatının əsasını kənd təsərrüfatı, qızıl hasilatı, hidroenergetika, əlvan metallurgiya, yüngül və yeyinti sənayesi təşkil edir.

Kənd təsərrüfatı ÜDM-in üçdə birindən çoxunu istehsal edən aparıcı sahədir. Sektorun əsasını heyvandarlıq təşkil edir - bu, ət, süd məhsulları, yun istehsalı, texniki bitkilərin becərilməsi, tərəvəzçilik, bağçılıq, arıqılıqdır. Bu sferanı inkişaf etdirən ölkəmizin özünü ərzaqla təmin et-

məyə çalışır, eyni zamanda, Qazaxıstan və Rusiyaya da məhsul ixrac edir.

Qırğızistan Respublikasının sənayesi barədə bəhs etsək, burada ən mühüm yeri emal sənayesi, əlvan metallurgiya və mədənçixarma sənayesi tutur.

Bizdə Orta Asianın ən böyük qızıl yatağı olan "Kumtor" vardır. Bu istehsal Qırğızistan Respublikasının bütün ixracının təxminən 35%-ni təmin edir və ölkənin ümumi daxili məhsulunun onda birini təşkil edir. "Kumtor" müəssisəsi sayəsində Qırğızistan MDB ölkələri arasında qızıl hasilatı üzrə üçüncü yeri

tutur. "Kumtor" bizim milli sərvətimizdir, tam olaraq bizə məxsusdur.

Güclü su elektrik sistemi ilə əminliklə öyünə bilərik - bu, bəlkə də Qırğızistan Respublikasına SSRİ-dən miras qalmış ən əhəmiyyətli mirasdır. Su-energetika kompleksimiz ikinci ən böyük ixrac gəlir mənbəyidir. Təkcə onu demək kifayətdir ki, Qırğızistan çaylarının hidroenergetika potensialı Volqa çayından bir neçə dəfə çoxdur. İstehsal olunan elektrik enerjisinin həcmi onu qonşu Qazaxıstan, Özbəkistan, Tacikistan və Çinə ixrac etməyə imkan

verir. Su-energetika kompleksinin həm də ölkə üçün son dərəcə vacib olan enerji idxalını əvəz etmək üçün böyük perspektivləri var.

– *Qırğızstanda investisiya mühiti haqqında nə deyə bilərsiniz? Əsas xüsusiyyətləri hansılardır?*

– Bildiyiniz kimi, investisiya mühiti ölkə iqtisadiyyatına investisiyaların cəlb edilməsində həlledici rol oynayan amillərin məcmusudur. Qırğızistan hökuməti investisiya mühitini yaxşılaşdırmaq və xarici sərmayədarların bizimlə işləməkdə özlərini rahat və sərfəli hiss etmələri üçün hər cür şərait yaratmaq üçün bütün səylərini göstərir.

İnvestisiya cəlbediciliyinə dair bir neçə nümunə verəcəyəm.

Ən əsası, Qırğız Respublikası Hökuməti ən liberal qanunvericilik aktı olan “Qırğızistan Respublikasına investisiyalar haqqında” Qırğızistan Respublikasının Qanununu qəbul edib, lakin innovasiyalar baxımından da təkmilləşdirmələr aparılır.

Qırğızistan Respublikası Avstriya, Böyük Britaniya, Almaniya, Hindistan, Qazaxistan, Qətər, Türkiyə, Çin, Küveyt, Rusiya, ABŞ, İsveçrə, Cənubi Koreya və s. kimi ölkələrlə sərmayələrin təşviqi və müdafiəsi üzrə 33 ikitərəfli saziş imzalanıb.

Turistlərin cəlb edilməsi və investisiyaların artırılması məqsədilə Qırğızistan 61 dövlətin vətəndaşları üçün 60 günə qədər vizasız rejim tətbiq edib.

Qırğızistan Aİ-nin (Avrasiya İqtisadi İttifaqı) üzvüdür və bu, iqtisadi inkişaf və investisiyaların cəlb edilməsi üçün böyük miqyas və perspektivlərdir. Qırğızistan və onun tərəfdaşları üçün Aİ-yə üzvlük 180 milyondan çox əhalisi olan Aİ-nin 5 ölkəsinin bazarlarına malların, xidmətlərin və kapitalın hərəkəti üçün maneələri aradan qaldırmaq imkanı verir. Hamı xəbərdardır. Aİ dünya ÜDM-nin 3,2%-ni təşkil edir, ən böyük dünya bazarlarından biridir və ya dünya əhalisinin 2,5%-i, dünyanın ən böyük ərazisidir (20 milyon kv. km-dən çox).

Son illərdə Hökumət investisiyaların təminatı və qorunması üçün bir çox islahatlar həyata keçirir. İnvestorlar “İn-

Türk Dövlətləri
Təşkilatı
ökələrimizi bir-
birinə daha da
yaxınlaşdırmaq
və tam hüquqlu
beynəlxalq
təşkilata çevrilmək
üçün hər cür səy
göstərir.

vestisiyalar haqqında” Qanuna uyğun olaraq, sərmayə qoyan şirkət sabitləşdirmə sazişi imzalandığı gündən Qırğızistan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada digər dolaşıq vergilər və vergi olmayan ödənişlər (dövlət orqanları tərəfindən göstərilən xidmətlərə görə ödənişlər istisna olmaqla) istisna olmaqla on il müddətində vergilərin, o cümlədən əlavə dəyər vergisinin ödənilməsi üçün ən əlverişli şərtləri seçmək hüququna malikdirlər.

Hökumət tərəfindən fəaliyyəti sahibkarların və investorların dövlət və yerli orqanlar və vəzifəli şəxslər qarşısında qanuni mənafelərinin müdafiəsinin təmin edilməsinə yönəlmiş Biznes Ombudsmanı İnstitutu yaradılmışdır;

Qırğızistan Dünya Bankı tərəfindən nəşr edilmiş “Doing Business” reytinginin TOP-20 islahatçı ölkəsinə daxil olub.

Dünya Bankının məlumatına görə, Hökumət elektrik enerjisinin kəsilməsinə və infrastrukturun yenilənməsinə nəzərən gücləndirdiyindən, kredit bürosunun işini təkmilləşdirdiyindən və hesabat vermə və vergi ödəmə prosedurlarını sadələşdirdiyindən Qırğızistan Respublikası “Elektrik şəbəkəsinə qoşulma”, “Kredit əldə etmək” və “Vergitutma” göstəriciləri üzrə göstəricilərini yaxşılaşdırıb.

Ölkədə “Dövlət-özəl tərəfdaşlıq haqqında” qanun var. İnvestisiya cəlbediciliyi haqqında çox danışmaq olar

və mən ümumi və əsas fikir vermək üçün ən əsaslarını sadələşdim.

– *Türk ölkələri arasında ticarət dövriyyəsinin artırmaq üçün atılacaq əsas addımlar hansılardır?*

– Hamımız bilirik. Ölkələrimizin müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq üçün böyük potensialı var ki, bu potensial hələ tam istifadə olunmayıb. Xalqlarımız arasındakı tarixi bağlılıq, coğrafi yaxınlığımız, dünya logistika mərkəzlərinin yerləşməsi hədəflərimizə çatmaq üçün mühüm imkanlar yaradacaqdır. Azərbaycan türkdilli ölkələr arasında əlaqələrin inkişafına fəal töhfə verir və yeni iqtisadi təşəbbüslərin həyata keçirilməsi üzərində işləyir”.

Türk Dövlətləri Təşkilatı ölkələrimiz arasında iqtisadi, ticari və tərəfdaşlıq əlaqələrinin inkişafında mühüm rol oynayır. Ölkələrimizin hökumətləri dövlətləri bir-birinə daha da yaxınlaşdırmaq və əməkdaşlıq etmək, tam hüquqlu beynəlxalq təşkilata çevrilə biləcək bu şüaranın strukturunu gücləndirmək üçün hər cür səy göstərir və çoxtərəfli əməkdaşlıq inkişaf etdikcə Türk dövlətlərinin global maraqları daha da güclənir. İqtisadiyyatlarımız bir-birini tamamlayan iqtisadiyyat kimi fəaliyyət göstərə bilər.

Ticarətin artırılması üçün əsas addımlar gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi, ticarət maneələrinin aradan qaldırılması, hüquqi şəraitin birgə yaradılması, tariflərin aşağı salınması ola bilər. Fikrimcə, bunlar ticarət dövriyyəsinin yaxşılaşdırılması üçün həll edilməli olan ən prioritet vəzifələrdir.

– *Türk ölkələrində logistika sistemini necə görürsünüz? Nəyi inkişaf etdirmək lazımdır?*

– Ölkələrimizin iqtisadiyyatının inkişafı, ticarət axınlarının artması türk ölkələri arasında logistika sisteminin müvafiq olaraq təkmilləşdirilməsini və inkişafını tələb edir. Son illər göstərdi ki, ölkələrimiz arasında davamlı yük axınları inkişaf edir. Ölkələrimizin dinamik inkişafı təkcə Türk ölkələri arasında deyil, həm də Asiya və Avropa istiqamətində yüklərin gələcək tranziti üçün logistik imkanları genişləndirəcək. Ölkələrimizin coğrafi mövqeyi bizə imkan verir ki,

Avropa və Asiya ölkələri arasında əlaqə yaradaq və əsas nəqliyyat dəhlizləri ilə yük axınlarının maneəsiz hərəkətini təmin edək. Son zamanlar TDT xətti ilə çoxlu konfranslar keçirilib, orada logistika məsələləri də müzakirə olunub və hesab edirəm ki, bu məsələ daha da intensivləşdirilməli və nəqliyyat-logistikanın yaradılması ilə birlikdə nəqliyyat məkanının inkişafı konsepsiyası yaradılmalıdır. Ölkələrimizin logistika sektorunun fəal inkişafı üçün hesab edirəm ki, logistik mərkəzlərin yerləşdirilməsinin səmərəli sxemini qurmaq, onların hər biri üçün müasir biznesin tələblərinə uyğun logistika xidmətlərinin siyahısını müəyyən etmək, logistika bazasının əsas oyunçuları ilə əməkdaşlıq qurmaq və bu məsələləri həll etmək üçün əlbəttə ki, bütün türkdilli ölkələrin birgə qarşılıqlı fəaliyyətinə ehtiyacımız var.

– Türk ölkələri arasında ortaqlıq istehsal və əmtəə zəncirinin yaradılması barədə nə deyə bilərsiniz?

– Türkdilli ölkələrin iqtisadiyyatı sənaye kooperasiyasını dərinləşdirməklə regionlararası dəyər zəncirlərinin yaradılmasında və Şuraya üzv ölkələrin sahibkarları arasında sənaye kooperasiyasının inkişafı üzrə vahid proqramın hazırlanmasında maraqlıdır ki, bu da qarşılıqlı investisiyaların əhəmiyyətli dərəcədə artırılmasını və dövlətin potensialından və üstünlüklərindən səmərəli istifadəni nəzərdə tutur.

– Türk Ticarət və Sənaye Palatasının üzv ölkələrin iqtisadi və mədəni integrasiyasının inkişafında fəal rolü barədə nə düşünürsünüz?

– Türk Ticarət və Sənaye Palatası - bu gün Türk ölkələrinin işgüzar dairələrini birləşdirən və təcrübə mübadiləsi üçün nəhəng informasiya və texniki resurslara malik, sahibkarlar üçün faydalı məlumatlar verən ən böyük biznes birliyidir, sahibkarlar üçün birləşdirici körpü ola bilər. Əminəm ki, Türk Palatası rəqəmsallaşma, süni intellektin yaradılması, ölkələrin ixrac potensialına dair vahid məlumat bazasının yaradılması, elektron ticarət, innovativ inkişaf kimi sahələrdə birgə layihələrin hazırlanması üzrə birgə söyləyər edə bilər. Türk Palatası bank sektorunda və maliyyə sistemində geniş istifadə olunan elektron hökumətin, qabaqcıl texnologiyaların və rəqəmsal həllərin tətbiqi sahəsində qarşılıqlı təcrübə mübadiləsini təşviq edə bilər. Türk Palatası həm də gələcəkdə tərəfdaşlığın uğurunun, ümumi mədəniyyət və təhsil məkanının formalaşmasının əsas amili kimi təhsil sahəsində əməkdaşlığı təşviq edə bilər.

Türk Palatası həm iqtisadi əməkdaşlığı inkişaf etdirir, həm də digər sahələrin, o cümlədən mədəni-humanitar sahələrin inkişafına təsir göstərə bilər. Hamımızı ortaq Türk tarixi irsi, dil oxşarlığı, ortaq konfessional və mədəni xüsusiyyətləri birləşdirir. Bu element-

lər türk əməkdaşlığına regional və beynəlxalq miqyasda davamlı xarakter verir və əminəm ki, Türk Palatası bütün sahələri yaxşı birləşdirə bilər.

– Şərqi Zəngəzur və Qarabağda işğaldan azad edilmiş ərazilərin yenidən qurulmasında, bərpasında Qırğızistanın özəl sektorunun böyük iştirakı barədə nə düşünürsünüz?

– Hesab edirəm ki, ərazilərin yenidən qurulması zamanı bir çox şirkətlərimizin məhsulları tələb oluna bilər. Qırğızstanda sement, kərpic, şifer, şüşə, əhəng, gips istehsalı müəssisələri fəaliyyət göstərir və xammalın olduğu məkanlarda yerləşir; bura həmçinin beton, dəmir-beton, sanitariya və keramika məmulatlarının istehsalı, daş emalı müəssisələri də daxildir. Sənayedə dəmir-beton konstruksiyaların və məmulatların istehsalı zavodları, keramika və çinqil zavodları, tikinti materialları üçün çinqil ələmə, əzmə və süzmə zavodları, kərpic, sement, şüşə və bir sıra başqa zavod və kombinatlar var. Məhsul çeşidi çox müxtəlifdir. Məhsulların çoxu ixrac olunur və yüksək keyfiyyətli məhsul kimi özünü təsdiqləyib və əminəm ki, bu məhsullar Azərbaycan şirkətləri üçün maraqlı ola bilər.

– 21 iyun 2022-ci il tarixində Şuşada keçiriləcək Türk Biznes Forumundan nə gözləyirsiniz və bu cür biznes forumların ölkələrimizdə keçirilməsinin perspektivləri haqqında nə düşünürsünüz?

– Biz biznes forumun Türk ölkələrindən olan müxtəlif şirkətlərin nümayəndələri və digər iştirakçıların davamlı və inklüziv inkişafın təmin edilməsi və çoxtərəfli əlaqələrin dərinləşdirilməsi üçün növbəti addımların müzakirəsi və birgə müəyyən edilməsi üçün açıq platformaya çevriləcəyini gözləyirik. Biz çox ümid edirik ki, bu forum qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın yeni mərhələsinin əsasını qoyacaq və ən başlıcası, sahibkarlarımız etibarlı tərəfdaşlar tapa, birgə layihələr həyata keçirə biləcəklər.

Öz adımdan və Qırğızistanın Ticarət və Sənaye Palatası adından forumun təşkilatçılarna və iştirakçılarna uğurlu tədbir arzulayıram

«Тюркская Торгово-Промышленная палата объединяет бизнес сообщества тюркских стран»

**Президент Торгово-Промышленной Палаты
Кыргызской Республики г-н Марат Шаршекеев**

– *Какие отрасли бизнеса составляют основу экономики Киргизии?*

– Основу экономики Кыргызстана с момента обретения независимости, составляет сельское хозяйство, золотодобывающая промышленность, гидроэнергетика, цветная металлургия, легкая и пищевая промышленность.

Сельское хозяйство, это наша ведущая отрасль, которая производит более трети ВВП. Основу отрасли составляют животноводство – это производство мяса, молочных продуктов, шерсти, выращивание технических культур, овощеводство, садоводство, пчеловодство. Наша республика развивая данную отрасль старается обеспечить себя продовольствием, экспортируя также продукцию в Казахстан и Россию.

Если говорить о промышленности Кыргызской Республики, важнейшее место занимают обрабатывающая промышленность, цветная металлургия и горнодобывающая промышленность.

У нас есть крупнейшее в Центральной Азии месторождение золота “Кумтор”. Это производство обеспечивает около 35% всего экспорта Кыргызской Республики и составляет десятую часть внутреннего валового продукта страны. Благодаря предприятию «Кумтор», Кыргызская Республика занимает третье место по добыче золота среди стран СНГ. Кумтор – это наше национальное достояние полностью нам принадлежащее.

Мы смело можем похвастаться мощной гидроэнергетической системой – это, пожалуй, наиболее значительное наследие, доставшееся Кыргызской Республике от СССР. Наш водно-энергетический комплекс – второй по величине источник экспортных поступлений. Достаточно сказать, что гидроэнергетический потенциал рек Кыргызстана в несколько раз превышает аналогичные возможности Волги. Объемы вырабатываемой электроэнергии позволяют экспортировать ее в соседние Казахстан, Узбекистан, Таджикистан и Китай.

Водно-энергетический комплекс также имеет большие перспективы замещения импорта энергоносителей, что является крайне важным для страны.

– *Что вы можете сказать об инвестиционном климате в Кыргызской Республики? Какие основные особенности?*

– Как вы знаете инвестиционный климат это совокупность факторов, играющих решающую роль в привлечении инвестиций в экономику страны. Правительство Кыргызстана прикладывает все усилия на улучшение инвестиционного климата и создания всех условий, чтобы иностранному инвестору было комфортно и выгодно у нас работать.

Я приведу вам всего несколько примеров, инвестиционной привлекательности

Самое главное Правительством Кыргызской Республики принят Закон Кыргызской Республики «Об инвестициях в Кыргызской Республике», который является наиболее либеральным законодательным актом, но также предпринимаются меры по улучшению в части инноваций.

Кыргызская Республика заключила 33 двусторонние соглашения о поощрении и защите инвестиций с такими странами, как Австрия, Великобритания, Германия, Индия, Казахстан, Катар, Турция, Китай, Кувейт, Россия, США, Швейцария, Южная Корея т.д.

С целью привлечения туристов и увеличения инвестирования, Кыргызстан ввел безвизовый режим сроком до 60 дней для граждан 61 государств.

Кыргызстан является членом ЕАЭС и это большие масштабы и перспективы для развития экономики и привлечения инвестиций. Членство в ЕАЭС для Кыргызстана и ее партнеров дает возможность снять барьеры на пути движения товаров, услуг и капитала на рынки 5-ти стран ЕАЭС, с населением более 180 млн. человек. Все в курсе, что ЕАЭС – это 3,2% мирового ВВП один из крупнейших мировых рынков или 2,5% населения Земли, самая большая территория в мире (более 20 млн кв. км).

В последние годы Правительство реализует в жизнь много реформ с целью гарантий и защиты инвестиций. Инвесторы в соответствии с Законом «Об инвестициях», а также инвестируемое предприятие, в течение десяти лет со дня подписания соглашения о стабилизации имеют право выбора наиболее благоприятных для них условий по уплате налогов, включая налог на добавленную стоимость, но исключая другие косвенные налоги, и неналоговых платежей (за исключением платежей за оказываемые государственными органами услуги) в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики.

Правительством создан Институт бизнес-омбудсмена, деятельность которого направлена на обеспечение защиты закон-

ных интересов предпринимателей и инвесторов перед государственными и местными органами и должностными лицами.

В 2020 году Кыргызстан вошел в ТОП-20 стран-реформаторов рейтинга Doing Business, опубликованного Всемирным банком.

По данным Всемирного банка Кыргызская Республика улучшила показатели по индикаторам: «Подключения к электросетям», «Получение кредита» и «Налогообложение». Поскольку Правительством усилен контроль за отключение электроэнергии и модернизации инфраструктуры, улучшена работа кредитного бюро и упрощены процедуры отчетности и уплаты налогов;

В стране действует Закон о Государственно-Частном партнерстве. Об инвестиционной привлекательности можно много говорить и перечислять я выделил наиболее основные, чтобы дать общее и главное представление.

– Какие основные шаги необходимо предпринять для увеличения товарооборота между тюркскими странами?

– Все мы знаем что наши страны имеют огромный потенциал сотрудничества по разным направлениям, который еще не раскрыт в полной мере. Историческая связь между нашими народами, наша географическая близость, расположение мировых логистических центров создадут значительные возможности в достижении поставленных целей. Азербайджан активно способствует развитию отношений между тюркоязычными странами и работает над реализацией новых экономических инициатив.

Большую роль в развитии экономических, торговых и партнерских отношений между нашими странами играет Организация

Тюркских государств. Правительства наших стран прилагают все усилия в сближении и сотрудничестве государств, укрепляют структуру этого совета, который может стать полноценной международной организацией и по мере развития многостороннего сотрудничества глобальные интересы тюркских стран выходят на первый план. Наши экономики могут функционировать как взаимодополняющие экономики.

Основными шагами для увеличения товарооборота могут стать упрощения таможенных процедур, должны быть устранены торговые барьеры, должны быть совместно созданные правовые условия, снижение тарифов. Это на мой взгляд наиболее приоритетные задачи которые нужно решить для улучшения товарооборота.

– Какой вы видите систему логистики в тюркских странах? Что нужно развивать?

– Развитие экономики наших стран, увеличение товаропотоков требует и соответствующего улучшения и развития системы логистики между тюркскими странами. Последние годы показали, что между нашими странами складываются устойчивые грузопотоки. Динамичное развитие наших стран расширит и логистические возможности, не только между тюркскими странами, но и для дальнейшего транзита грузов в направлении Азии и Европы. Географическое расположение наших стран позволяет нам стать связывающим звеном между странами Европы и Азии и обеспечить беспрепятственное движение грузопотоков по основным транспортным коридорам. За последнее время проводилось много конференций по линии ОТС, на которых обсуждались и вопросы логистики и я считаю, что этот вопрос

нужно и дальше активизировать и создать концепцию развития транспортного пространства совместно с созданием транспортно-логистических цепочек и логистических терминалов на территории тюркских стран. Чтобы логистический сектор наших стран активно развивался, я думаю, что необходимо построить эффективную схему размещения логистических центров, определить перечень логистических услуг для каждого из них в соответствии с требованиями современного бизнеса, наладить сотрудничество с основными игроками логистического рынка и для решения этих вопросов конечно же нужно совместное взаимодействие всех тюркоязычных стран.

– *Что вы можете сказать о создании совместной производственно-товарной цепочки между тюркскими странами?*

– ?? заинтересован в создании межрегиональных цепочек добавленной стоимости путем углубления промышленной кооперации и разработки единой программы развития промышленного сотрудничества между предпринимателями стран-членов Совета, предусматривающую значительное увеличение объема взаимных инвестиций и эффективное использование потенциала и преимуществ экономик тюркских стран.

– *Что вы думаете об активной роли Тюркской Торгово-Промышленной Палаты развития экономической, культурной интеграции стран-членов?*

– Тюркская Торгово-промышленная палата – на сегодняшний день это крупнейшее объединение бизнеса, которое объединяет бизнес сообщества тюркских стран и имеет огромные информационно-технические ресурсы по обмену опытом, предоставления полезной для предпринимателей

информации, может быть объединяющим мостом для предпринимателей тюркских стран. Я уверен, что Тюркская Палата может совместными усилиями развивать совместные проекты в таких сферах, как цифровизация, создание искусственного интеллекта, создание единой базы данных по экспортному потенциалу стран, электронная коммерция, инновационное развитие. Тюркская палата может способствовать взаимному обмену опытом по внедрению электронного правительства, передовых технологий и цифровых решений, которые широко используются в банковском секторе и финансовой системе. Тюркская палата может способствовать и сотрудничеству в образовательной сфере, как основного фактора успеха партнерства в будущем, формированию общего культурно-просветительского пространства.

Тюркская палата может развивать не только экономическое сотрудничество, но и оказывать влияние на развитие и других направлений, в том числе и культурно-гуманитарного направления. Мы все объединены общетюркским историческим наследием, языковая схожесть, общность конфессиональных и культурных особенностей. Данные элементы придают тюркскому сотрудничеству устойчивый характер в региональном и международном масштабах и я уверен, что Тюркская палата вполне может сплотить и объединить все направления.

– *Что Вы думаете о большом участии кыргызского частного сектора в восстановлении, реконструкции освобожденных территорий в Восточном Зангезуре и Карабахе?*

– Я думаю что продукция многих наших компаний может быть востребована при реконструкции

территорий. В Кыргызстане работают предприятия по производству цемента, кирпича, шифера, стекла, извести, гипса и располагаются в тех местах, где находится сырьё; сюда же входят и предприятия по изготовлению бетонных, железобетонных, санитарно-керамических изделий, камнеобработки. В отрасли имеются: заводы железобетонных конструкций и изделий, керамзито-гравийные заводы, гравийно-сортировочные, дробильно-сортировочные комбинаты строительных материалов, кирпичные, цементные, стекольные и ряд др. заводов и комбинатов. Ассортимент выпускаемой продукции очень разнообразный. Большая часть продукции отправляется на экспорт и зарекомендовала себя как продукция высокого качества и я уверен, что эта продукция может заинтересовать компании из Азербайджана

– *Что вы ожидаете от Тюркского бизнес-форума, который состоится 21 июня 2022 года в Шуше, и что вы думаете о перспективах проведения такого рода бизнес-форумов в наших странах?*

– Мы ожидаем, что бизнес-форум станет открытой платформой для представителей различных компаний тюркских стран и других участников, для обсуждения и совместного определения дальнейших шагов по обеспечению устойчивого и инклюзивного роста и углублению многосторонних связей. Мы очень надеемся, что этот форум даст начало новому этапу взаимовыгодного сотрудничества и самое главное наши предприниматели смогут найти надежных партнеров, реализовать совместные проекты.

От себя лично и от Торгово-промышленной палаты Кыргызстана хочу пожелать и организаторам и участникам форума его успешного проведения.

2022-ci il ŞUŞA İLİDİR

Qarabağın mirvarisi ŞUŞA

Bütün Qarabağda Şuşanın öz yeri, öz ucalığı var. Qalalı olmaq ayrı bir qürur, ayrı bir xoşbəxtlik idi. Hətta deyilənlərə görə, Şuşa qalasının sakinləri ətraf kəndlərdə də hörmətlə qarşılanırdı, çünki xanın qalasında yaşamaq, onun himayəsinə yaxın olmaq demək idi. Beləliklə, Azərbaycanın və bütün Qarabağın mirvarisi — Şuşa haqqında bildiklərimizi oxucularımıza təqdim edirik.

Tarixi

XVII — XIX əsrlərdə, xüsusilə feodal ara müharibələri dövründə Şuşa bir neçə dəfə sınaqdan uğurla çıxaraq qalib gəlib. Belə ki, Şuşa qalasına hücum edən Məhəmməd Həsən xan Qacar, Fətəli xan Əfşar, Ağa Məhəmməd şah Qacar qalanı ala bilməyiblər. Bu dövrdə Qarabağ hökmdarı Pənahəli xan ərazini düşmənlərdən qorumaq məqsədilə Qarabağ xanlığının ən strateji mövqelərində müdafiə qurğularının tikintisinə başlayıb. İlk olaraq Bayat qalasını

(1748), daha sonra Şahbulaq qalasını (1752) inşa etdirib. Lakin Pənahəli xan müharibələr dövründə əhalinin sığınması üçün daha etibarlı yeni bir qala ucaltmağı qərara alıb. Yeni qala ilk illərdə öz banisinin adı ilə “Pənahabad”, sonralar isə “Şuşa” adlandırılıb. 1747-ci ildə isə Nadir şah Əfşarın ölümündən sonra Pənahəli xan özünü bu torpaqların xanı elan edib və xanlıq ərazisini düşmən hücumlarından qorumaq məqsədilə mükəmməl qala tikdirməyi qərara alıb.

Qarabağ xanlığının yaradıcısı Pənahəli xan 1748-ci ildə Bayat, 1752-ci ildə Şahbulaq qəsrlərini inşa etdirsə də, dövrünün müdafiə tələblərinə cavab verən qalanın axtarışını davam etdirərək, nəhayət ki, Daşaltı və Xəlfəli çaylarının yataqlarına enən, uçurumlarla əhatə olunmuş əlverişli landşafta malik olan bir ərazini seçdi. Yayla yalnız təbii müdafiə imkanları zəif olan şimal və şərq tərəfdən müdafiə tikililərinə ehtiyac yaradırdı. Dövlətçiliyin qorunması məqsədilə

Pənahəli xana strateji tələblərə cavab verən, düşmən hücumlarına sinə gərə biləcək qala-şəhərin salınması müyəssər oldu.

İlk dövrlərdə Pənahabad adlanan şəhər, sonralar strateji mövqe baxımından Şuşa qalası kimi tanındı. Şəhərin müdafiə divarlarından açılmış 4 qapıdan -Gəncə və İrəvan qapıları adından göründüyü kimi, Gəncə və İrəvan xanlığı ilə, digər Ağoğlan və adı bəlli olmayan dördüncü qapı Şuşanı ətraf kəndlərlə əlaqələndirirdi. Yerin təbii landşaftı qala divarlarının və bürclərin düzülüşünü müəyyən etməklə, enişli-yoxuşlu bir mənərəyə yaradırdı. Qala divarları şəhəri əhatə edən sıldırım dağlar, onu əhatə edən meşələrlə alınmazlıq təəssüratı yaradırdı.

Pənahəli xanın iqamətgahı Şuşa qalasının Gəncə qapısı yaxınlığında, strateji baxımdan şəhərin ən hündür relyefində yerləşirdi. Müdafiə divarları ilə əhatə olunmuş “iç qala” qala içərisində qala təəssüratını yaradır-

dı. Bu, bir daha “iç qala”da məskunlaşmış dövlətin mühafizəsini təşkil edirdi.

Şəhərin şəhərsalma quruluşu yerin relyefinə uyğun olaraq formalaşmışdı. Relyefdən asılı olaraq formalaşan 17 məhəllə sistemi Şuşanın tarixi şəhərsalma quruluşunun özəyini təşkil edir. Şəhərin tarixi meydanını Yuxarı Gövhər Ağa məscidi (1883), Aşağı bazar meydanında Aşağı Gövhər Ağa məscidi (1868-1870) ilə təməmlənir. Memar Kərbəlayi Səfi xan Qarabağının inşa etdiyi bu məscidlər memarlıq-plan həllinə görə bir-birinə çox yaxın olsa da, minarələrinin düzlüyünə görə fərqlənir. Hər bir məhəllə mərkəzi məscid, hamam, bulaq tikililəri ilə kiçik meydanlarda formalaşmışdı. Şuşanın dini tikililəri XIX əsrin böyük memarı Kərbəlayi Səfi xan Qarabağının əməyinin məhsuludur. Şəhərin tarixi ərazisində mülki tikililər - karvansaralar, hamamlar, saraylar, yaşayış binaları şəhərin zəngin memarlıq simasını təməmləyir.

Şuşa məhəllələri

Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhəri memarlıq abidələri ilə yanaşı, həm də məhəllələri ilə tanınır. Qədim Şuşada 17 məhəllə olub. Şuşa məhəllələrinin doqquzu aşağı məhəllə, qalan səkkizi isə yuxarı məhəllələr sayılırdı.

Zaman keçdikcə Şuşa qalası böyüyüb inkişaf etdikcə onun ərazisində əhali sıxlaşır və tədricən məhəllələr əmələ gəlirdi. Yeni məhəllələrin adları orada yaşayan əhəlinin ictimai vəziyyəti, məşğul olduqları peşə və sənət sahələri ilə əlaqədar idi. Hər məhəllə onun yerləşdiyi sahənin xüsusiyyətinə, orada yaşayan əhəlinin milli mənsubiyyətinə, əhəlinin hardan köçüb gəldiyinə, yerin adına və məhəllə sakinlərinin mənsub olduğu dini təriqətə görə adlanırdı.

Şuşa qalasında salınan ilk məhəllə “Çuxur məhəllə” olub. Çuxur sözünün mənası “dərinlik”, “aşağı çökmüş”, “oyulmuş sahə”, “çala” de-

məkdir. Yerini yaşayış üçün əlverişli olduğunu və hərbi baxımdan strateji əhəmiyyətini gören Pənahəli xan Cavanşir qalasının bünövrəsini burada qoymuşdu. O, əvvəlcə dairəvi və düzbucaqlı bürclər, müşahidə məntəqələri, xəbərdarlıq qalacıqları, atəş nöqtələri olan möhkəm və qalın divarlı hasarlar, ilkin olaraq özü, qardaşı, övladları üçün imarətlər ucaltmışdı. Sonralar xanın qohum-əqrəbələri də burada bir-birinə yaxın ikimərtəbəli evlər tikdiriblər.

Şəhərin aşağı hissəsində yerləşən bu məhəllə coğrafi cəhətdən tutduğu mövqeyə görə həmin yerin adını götürüb və Şuşanın tarixinə “Çuxur məhəllə” kimi daxil olub.

“Köçərli” Şuşanın şimal-qərbində qədim məhəllədir. XVIII əsrin ortalarında Cavanşir mahalının Köçərli kəndindən köçüb gəlmiş Məhəmməd adlı (Firidun bəy Köçərliyə ulu babası) bir nəfər burada kök salıb,

sonralar onun övladları köçərliyə kimi tanınıb və yaşadıqları məhəllə də “Köçərli” adlandırılıb.

Qədim məhəllələrdən olan “Qurdların” ilk və əsas sakinləri Aşağı Qarabağdan köçüb gəlmişlər. XVIII əsrin axırlarında Cənubi Azərbaycan xanlıqlarının və Quba xanlığının aramsız basqınları nəticəsində həmin kəndlərin sakinlərinin bir hissəsi Şuşaya pənah aparıb, bir yerdə məskunlaşaraq öz kəndlərinin adını yaşadıqları məhəllənin adında əks etdiriblər.

“Quyuluq” şəhərin şərq hissəsində yerləşən məhəllədir, əvvəllər təpəlik olmuşdur. Təpəliyin yerində vaxtilə hamam vardı. Sonralar ora zibil və peyinlə basdırılıb və təpəlik əmələ gəlib. Ona görə də həmin məhəllənin adı xalq arasında “Quyuluq” kimi qalıb.

“Hacı Yusifli məhəlləsi” - burada ilk evi Qarabağın sayılıb-seçilən

şəxsiyyətlərindən və şəhərin ilk sakinlərindən olan divanbəyi Hacı Yusif ağa Hacı Rəhim ağa oğlu tikdirib, qohum-əqrəbasını yanına toplayıb. Məhəllədə yaşayanların əksəriyyəti Hacı Yusif ağanın nəslindən olduğu üçün onlara “Hacı Yusiflilər” deyirdilər. Elə o vaxtdan da məhəllənin adı onun ilk sakininin və yaradıcısının adı ilə “Hacı Yusifli” adlandırılıb.

“Dəmirçilər məhəlləsi”nin ilk sakinləri türkdilli Dəmirçilər tayfasından olmuşdur. Mir Mehdi Xəzaninin yazdığına görə, dəmirçiləri Qarabağa Şuşa qalasını tikərkən Türkiyənin Qars şəhərindən Pənahəli xan Cavanşir gətirib, xanlığın müxtəlif yerlərində, o cümlədən Pənahabadda kompakt şəkildə məskunlaşdırılıblar. Onların yaşadıkları məhəllə isə öz adları ilə “Dəmirçilər” adlandırılıb.

Şəhərin qədim məhəllələrindən olan “Saatlı”nın ilk sakinləri türkdilli Saatlı tayfasından olub. Əvvəllər saatlılar Arpaçayın aşağı axarı və Arazın sağ sahillərində yaşayıb, XV

əsrin 30-cu illərində ayrımlarla qarışaraq Qazax zonasında kök salıblar. 1795-1797-ci illərdə Ağa Məhəmməd şah Qacarın hücumları ilə əlaqədar olaraq onların bir hissəsi Qarabağa köçüb, bir çox yerlərdə, o cümlədən Şuşa şəhərində də məskunlaşıblar. Yaşadıqları məhəllə isə öz adları ilə “Saatlı” adlandırılıb.

Şuşada salınmış sonuncu məhəllə “Çöl qala”dır. Bu məhəllənin sakinləri qala divarları tikilib başa çatandan sonra köçüb gəldiklərinə və qaladan kənarda məskunlaşdıqlarına görə şəhər əhalisi onları “çöl qalalı”, yəni “qalanın çölündə yaşayanlar” adlandırır və həmin vaxtdan da məhəllə bu adla tanınıb. Şuşanın xeyriyyəçi şəxsiyyətlərindən olan Hacı Nəsir Rza oğlu 1889-cu ildə həmin məhəllədə bulaq tikdirib.

“Culfalar məhəlləsi”nin böyük bir hissəsi, əsasən culfalıq sənəti ilə, yəni bez istehsalı ilə məşğul olur, əl dəzgahlarında pambıq parçalar toxuyur, müxtəlif geyim nümunələ-

ri hazırlayırdılar. Bu sənətlə məşğul olanlara “culfalıqlar” deyilirdi və onların yaşadıkları məhəllə isə “Culfalar” adlanırdı.

Şuşanın ilk məhəllələrindən olan “Hacılı”nın sakinləri əsasən indiki Füzuli rayonunun Hacılı kəndindən köçüb gəlmişdilər. Sonralar Şuşa qalasının qalabəyisi Məhəmməd-xan bəy kənddən bir neçə ailə də gətirib burada məskunlaşdırıb. Həmin məhəllənin sakinlərinin şəhərin tikilməsində və inkişafında mühüm xidmətləri olub. Daha sonralar “Hacılı məhəlləsi” “Merdinli məhəlləsi” ilə birləşib və onun adı camaatın dilindən silinib.

“Ayaqyalın qurdclar”, yaxud “Lütələr” “Qurdclar məhəlləsi”nin bir hissəsidir. Şəhərin ən kasıb məhəlləsi idi. Burada, əsasən, yoxsul təbəqə kустar üsulla gön-dəri istehsal edən dabbacılar yaşayırdı. Onlar dərinə ayaqyalın tapdaladıqlarına görə də məhəllə “Ayaqyalınlar”, yaxud “Ayaqyalın qurdclar” adlanırdı.

Şuşa qalasının mərkəzi və iri məhəllələrindən olan “Merdinli”nin əsas əhalisi Cavanşir-Dizaq mahalından Merdinli, Dədəli, Yağlavənd, Seyidmahmudlu, Zərgər, Qaraxanbəyli, Hacılı və s. kənd və obalardan gəlmədir. Say etibarilə ən çoxu Merdinlidən olduqları üçün onların məskunlaşıb yaşadıkları məhəllə də həmin kəndin adı ilə adlandırılıb.

Şuşanın qədim və ilk məhəllələrindən biri də “Hamamqabağı”dır. Qala şəhər kimi inkişaf etməyə başlayan vaxt Şərq mədəniyyətinin rəmzlərindən olan hamam binasını İbrahimxəlil xanın əmisi oğlu Əbdüssəməd bəy Cavanşir tikdirmişdi. Şəhər böyüdükcə də bu hamamın ətrafında, xüsusən də qarşısında çoxlu yaşayış evi tikilmiş və böyük bir məhəllə yaranmışdı. Ona görə də burada yaşayan əhali öz yaşayış yerlərinə həmin adı vermişdi.

XIX əsrin əvvəllərində Şuşanın ən hündür nöqtəsində yaranıb formalaşan “Ağadədəli məhəlləsi” öz

adını Ağa adlı bir nəfərin adından alıb. Buranın ilk sakinləri Qarabağın Dədəli kəndindən idi. Həmin məhəllədə əsasən İbrahimxəlil xanın nəvəsi, general-mayor və şair Cəfərqulu xan Cavanşirə - Nəvaya məxsus rəiyyət yaşayırdı.

“Mamayi məhəlləsi”nin əsas əhalisi XVIII əsrin son illərində Qarabağın Dəmirçihəsənli mahalının Mamayi və Xocavənd obalarından köçüb gəlmiş, Şuşada məhəllə salaraq kompakt halında yaşamışdır. Say etibarilə xocavəndlilər az olduğuna görə onlar mamayilərə qarşıaraq özlərinə ayrıca məhəllə yarada bilməyiblər. Mamayilər isə saldıqları məhəlləni öz obalarının adı ilə adlandırıblar.

“Çuxur məhəllə” salınıb formalaşandan sonra şəhərdə yaranan ən qədim məhəllələrdən biri də “Xanlıq aradır”. Əvvəlki adı “Mir” olub, lakin Qarabağ xanlarının imarətlərinin lap yaxınlığında yerləşdiyi üçün sonralar məhəllənin adı dəyişdirilərək el ara-

sında “Xanlıq ara” adlandırılıb. Vaxt keçdikcə məhəllənin kiçik ərazisi “Çuxur məhəllə”yə qarışmış və bu ad yavaş-yavaş unudulub.

Şuşanın qədim və kiçik məhəllələrindən biri də “Keştazlı məhəlləsi”dir. XVIII əsrin ikinci yarısında Qarabağın Keştasf nahiyyəsindən bir oba Cavanşir mahalında məskunlaşmışdı. İbrahimxəlil xanın dövründə həmin obadan bir neçə ailə Şuşa qalasına köçürülmüşdü və onların yerləşdiyi məhəllə “Keştazlı” adlandırılırdı. XIX əsrin axırlarında bu məhəllə qonşu, daha iri məhəllələrə qarışdığından adı tarix səhifəsindən silinib.

Əsasən sənətkar və tacirlərin yaşadığı məhəllə “Təbrizli” adlanırdı, ilk sakinləri Pənahəli xan Cavanşirin dövründə Ərdəbil, Zəncan, əksəriyyəti isə Təbrizdən gətirilmiş, əvvəlcə Bayat, sonra Şahbulaq, daha sonra Şuşa qalalarında məskunlaşdırılmışdı. XVIII əsrin 80-ci illərində İbrahimxəlil xanın özünün yaxın müttəfiqi, Xoy hakimi Əhməd xanla birlikdə Təbriz

üzərinə yürüş edərək oranı tutmuş, şəhəri öz aralarında bölüşdürmüşdülər. O, qardaşı oğlu Əsədulla bəyi Təbriz xanlığının hakimi təyin etdikdən sonra oradan xeyli seçmə sənətkar və tacir ailəsini gətirib həmin məhəllədə yerləşdirmişdi. Sonralar burada İranın Qaradağ mahalından, Naxçıvan, Şirvan və başqa yerlərdən gələnlər də məskunlaşmışdılar.

“Təbrizli məhəlləsi”nin camaatı həm xanlıq, həm də rus hakimiyyəti dövründə azad icma olmuş və dövlətə vergi vermişlər. XIX əsrin axırlarında məhəllənin bir hissəsi “Ağadədəli”, bir hissəsi isə “Xocamircanlı məhəlləsi”nə qarışmışdır.

Kiçik məhəllələrdən biri olan “Qazançılı” şəhərinin yuxarı hissəsində yerləşirdi. Buranın əsas əhalisi XVIII əsrin ikinci yarısında İbrahimxəlil xan tərəfindən Ordubadın Qazançı kəndindən gətirilərək kompakt şəkildə Qalada yerləşdirilib və onların məskunlaşdıqları məhəllə “Qazançılı” adlandırılıb.

Şəhərin əsas məhəllələrindən olan “Əylisli”nin əsas sakinləri Ordubad ərazisindən - qədim sənətkarlıq və ticarət mərkəzi olan Əylis kən-

dindən idilər. XVIII əsrin ortalarında İran-Türkiyə müharibələri nəticəsində kənd dağıdılmış, əhalisi pərpəpən düşmüşdü. İbrahimxəlil xan kəndin didərgin düşmüş əhalisindən bir hissəsini bir yerə toplayıb Şuşaya gətirərək burada məskunlaşdırıb. Yiğcam halda yaşadıqları üçün öz məhəllələrini gəldikləri yerin adı ilə “Əylisli” adlandırıblar.

Pənahəli xanın oğlu Qarabağın ikinci hakimi İbrahimxəlil xanın hakimiyyəti illərində xanlıq daha da güclənir və inkişaf edir. Azərbaycan görkəmli şairi və siyasi xadimi Molla Pənah Vaqif 1750-ci ildə buraya köçüb saray şairi və İbrahimxəlil xanın baş vəziri olub. Gülüstən (1813) və Türkmənçay (1828) sülh müqavilələri isə Rusiyanın Qarabağ xanlığı üzərindəki nəzarətini gücləndirir.

Şuşa şəhəri üç dəfə - 1905, 1920 və 1992-ci illərdə tamamilə yandırılıb. Şuşa şəhərinə vurulmuş ən böyük zərbələrdən biri isə onun qısa müddətə də olsa, rayon mərkəzi statusundan məhrum edilməsi olub. Belə ki, 1963-cü il yanvarın 4-də Şuşa rayonu ləğv edilərək Stepanakert rayonunun tərkibinə daxil edi-

lib. Nikita Xruşşovun hakimiyyətdən uzaqlaşdırılmasından sonra 1965-ci il yanvarın 6-da Şuşanın rayon statusu yenidən bərpa edilib.

Qeyd edək ki, 1977-ci ildə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə “Şuşa şəhərinin tarixi hissəsini tarix-memarlıq qoruğu elan etmək haqqında” Qərar qəbul edilib. Həmin Qərar nəticəsində Şuşada abidələrin qorunması, görkəmli mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin xatirələrinin əbədləşdirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atılıb.

İşğal dövrü

1992-ci il mayın 8-də Şuşanın ermənilər tərəfindən işğalı nəticəsində 600-ə yaxın tarixi memarlıq abidəsi, o cümlədən Pənahəli xanın sarayı, Yuxarı Gövhər ağa məscidi, Aşağı Gövhər ağa məscidi, Xurşidbanu Natəvanın evi, Molla Pənah Vaqifin məqbərəsi yerlə-yeksan edilib, 7 məktəbəqədər uşaq müəssisəsi, 22 ümumi təhsil məktəbi, mədəni-maarif, kənd təsərrüfatı texnikumları, orta ixtisas musiqi məktəbi, 8 mədəniyyət evi, 22 klub, 31 kitabxana, 2 kinoteatr, 8 muzey, o cümlədən Şuşa Tarix Muzeyi, Azərbaycan Xalça Muzeyinin filialı və xalq tətbiqui sənəti muzeyi, Azərbaycan Dövlət Qarabağ Tarixi Muzeyi, turist bazası, Qafqazda yeganə Şərq musiqi alətləri fabriki dağıdılıb, buradakı nadir sənət inciləri talanıb və məhv edilib. Həmçinin peşəkar Azərbaycan musiqisinin banisi, bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin (300-dən çox əşya), müğənni Bülbülün (400-dək əşya), musiqiçi və rəssam Mir Möhsün Nəvvabın (100-dən çox əşya) xatirə muzeylərinin fondları qarət edilib. 1823-cü ilə aid statistik məlumata görə, bu dövrdə Qarabağ xanlığında yaşayan 20 min 35 ailədən 15 min 729-u azərbaycanlı ailələr, 4 min 366-sı isə xristian (alban mənşəli) ailələri olub. 1992-ci ildə isə Şuşa şəhərindən cənubda dəniz səviyyəsindən 1365 metr hündürlükdə yerləşən və uzunluğu 114 metr əhəng daşları Triton əsrinə aid olan «Xan

mağarası» ermənilər tərəfindən dağıdılıb. Şuşa şəhəri 2020-ci il noyabrın 8-də Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən erməni işğalından azad edilib. Şuşanın işğaldan azad edilməsi Zəfər Günü kimi tariximizə yazıldı.

Mədəniyyət tarixi

Şuşanı “Kiçik Paris”, “Qafqazın sənət məbədi”, “Azərbaycan musiqisinin beşiyi” və “Qafqazın konservatoriyası” da adlandırırlar. Qeyd edək ki, 1989-cu ildən 1991-ci ilə qədər Cıdır düzündə «Xarıbülbul» mahnı festivalı keçirilib. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü və Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə isə 30 ildən sonra 2021-ci il mayın 12-də yenidən Şuşada “Xarıbülbul” musiqi festivalı keçirildi.

XX əsrin əvvəllərində Şuşada musiqi sənəti xanəndə və sazəndələr - ustad və şeyird zəminində inkişaf edib. XX əsrdən başlayaraq isə peşəkar musiqi təhsili daha geniş sahələri əhatə edərək, sistemləşdirilməyə və kütləviləşməyə başlanıb. O dövrdə məhz Azərbaycanın görkəmli bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylinin böyük əməyi sayəsində peşəkar musiqi təhsilinin bünövrəsi qoyulub.

XIX əsrin ortalarında ilk dəfə Xarrat Qulu tərəfindən tədris ocağı kimi “muğam məktəbi” yaradılıb və dini məqsədlərə xidmət edib. Xarrat Qulu dini mərasimlərdə iştirak etmək üçün gözəl səsi olan gəncləri öz məktəbinə cəlb edib və onlara muğam oxumaq qaydalarını öyrədib. Xarrat Qulunun musiqi məktəbi dinə xidmət etsə də, Azərbaycan muğam sənətinin inkişafında mühüm rol oynayıb bir sıra ustad sənətkarların yetişməsinə səbəb olub. XIX əsrin ikinci yarısında Bakı, Şamaxı, Şuşa kimi iri mədəni mərkəzlərdə görkəmli şair və musiqiçilər, mədəniyyət hamiləri – mesenatlar, eləcə də zadəganlar tərəfindən öz saraylarında və kübar salonlarında muğam məclisləri təşkil olunub. Bunlar bəzən “musiqi dərneyi” və ya “musiqi salonu” da adlandırılıb. Şuşada “Nəvvabın məclisi”, Şamaxıda “Mahmud ağanın dərneyi”, Bakıda isə “Məşədi Məlik Mənsurovun salonu” musiqi məclislərinin adlarını qeyd edə bilərik. Bu musiqi məclisləri əsl musiqi, sənətkarlıq məktəbinə çevrilib. Belə məclislərin əks-sədası təkcə iri şəhərlərdə deyil, əyalətlərdə və hətta kəndlərdə yayılıb, buradakı musiqisevərlər tərəfindən də xüsusi muğam məclisləri təşkil olunub.

Kor Xəlifənin məktəbi 1883-cü ildən 1893-cü ilə qədər Şuşada fəaliyyət göstərmiş dini xarakterli musiqi məktəbi olub. Məktəb şəhərdə xəlifə vəzifəsində çalışan və dini işlərə nəzarət edən “Kor Xəlifə” ləqəbli Molla Əli Qarabaği tərəfindən açılıb. Onillik fəaliyyəti dövründə Kor Xəlifənin məktəbi nəinki Qarabağda, həmçinin qonşu vilayətlərdə və İranda da tanınıb. Bu təhsil müəssisəsi Qarabağ əhalisinin mədəni inkişafına böyük təsir göstərərək, Şuşanın Qafqazın musiqi mərkəzinə çevrilməsində mühüm rol oynayır.

“Məclisi Fəramuşan” ədəbi məclisi 1872-ci ildə Mir Möhsün Nəvvabın evində təşkil edilib və 1910-cu ilədək fəaliyyət göstərərək. Qarabağ xanəndələri də bu məclisdə yaxından iştirak ediblər.

Ədəbi-musiqili məclis olan “Məclisi-üns” də 1864-cü ildə Şuşada şair Hacı Abbas Ağahın evində təşkil olunub və Xurşidbanu Natəvanın rəhbərliyi ilə 1897-ci ilədək fəaliyyət göstərərək. 1930-cu ilin əvvəllərində Şuşada ilk musiqi texnikumu təşkil olunub. 1948-ci ildən həmin texnikum uşaq musiqi məktəbi kimi fəaliyyət göstərməyə başlayıb.

MƏQALƏ

ŞUŞA
X Ü S U S I Ə L A V Ə

Ruslan Quliyev

Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyasının "Turizm və xidmət müəssisələri ilə iş komissiyası"nın sədri

Qarabağ – Azərbaycanın turizm cənnəti...

2020-ci il Azərbaycan xalqının tarixinə Zəfər ili kimi yazıldı. 30 illik işğaldan sonra müzəffər Ordumuzun və artıq bütün dünyada qətiyyəti ilə tanınan, dəyərləndirilən Ali Baş Komandan İlham Əliyevin gərgin əməyi nəticəsində erməni tapdağından azad olundu.

İndi azad olunmuş torpaqlarımızda sürətli bərpa-quruculuq işləri həyata keçirilir. Avtomobil yollarının çəkilişi, rayonların su və işıqla təmini reallaşdırılır. Bununla bağlı nəhəng layihələr icra edilir. Şuşa şəhəri də daxil olmaqla, işğaldan azad olunmuş bütün rayonların bərpası hər biri üçün ayrıca hazırlanmış baş plan əsasında həyata keçirilir. Kəndlərin inkişaf konsepsiyası hazırlanır. Bütün bunlar eyni zamanda Qarabağ regionunda turizmin inkişafının əsas şərti olan mükəmməl bir infrastrukturun qurulmasından xəbər verir.

Bu infrastrukturun tamliğına xid-

mət edən məqamlardan biri də üç şəhərdə – Füzuli, Zəngilan və Laçında beynəlxalq aeroportların tikilməsidir. Çünki iqtisadi baxımdan hava limanları çox vacibdir. Qarabağın böyük iqtisadi potensialını bir fürsətə çevirmək, burada istehsal olunan məhsulların sürətli şəkildə həm daxili, həm də xarici bazarlara çıxarılması üçün aeroportların əhəmiyyəti çox böyükdür. Digər tərəfdən, hələ sovet dövründən turizm baxımından geniş imkanlara malik ərazi kimi dəyərləndirilən Qarabağ zonasında bərpa işləri həyata keçirildikdən və lazımi infrastruktur qurulduqdan sonra

buraya çoxsaylı turist axını yaranacaq. Yerli və xarici turistlərin Qarabağın dilbər guşələrinə rahat gediş-gəlişini həyata keçirmək üçün də tikiləcək aeroportlar çox əhəmiyyətlidir.

Rayonların özünəməxsus turizm potensialı...

Qarabağa hələ sovet dövründə Azərbaycanın turizm cənnəti deyildilər. Bu zonada turizmin bütün istiqamətlərinin inkişafı üçün mühüm zəmin mövcuddur. Qarabağ bölgəsinə daxil olan rayonların hər birinin turizm baxımından özünə-

məxsus üstünlükləri var. Bu məsələ dövlət başçısının da diqqətindədir. Hələ torpaqlarımız yenidən işğaldan azad olunanda ölkə Prezidenti çıxışlarının birində demişdi: “Qarabağ bölgəsinin çox zəngin turizm potensialı vardır. Ona görə indidən turizm marşrutları işlənilib hazırlanmalıdır ki, artıq həyat bu bölgəyə qayıdandan sonra vaxt itirmədən turizm sektoru da inkişaf etsin. İndidən beynəlxalq turizm sərgilərində Qarabağ bölgəsinin turizm potensialı, turizm marşrutları, tarixi abidələri göstərilməlidir ki, biz bu bölgəni, doğrudan da, dünya üçün çox cəlbedici bölgə kimi təqdim edək. Nəzərə alsaq ki, Qarabağ bölgəsinin çox zəngin, füsunkar, təkrarolunmaz təbiəti və tarixi abidələri var, əminəm, Azərbaycanın əsas turizm zonasının birinə çevriləcəkdir”. Və yaxud Xocavənd rayonuna səfəri zamanı rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşündə cənab Prezident bildirdi ki, Xocavənd rayonunun, Ağoğlan (Hadrut) qəsəbəsinin gələcək inkişafı ilə bağlı çox böyük planlar mövcuddur: “Xocavənd rayonunun turizm potensialı çox genişdir. Bura təbiətə çox zəngin məkandır, hər tərəf dağlar, meşələr, çaylar, cənnətə oxşayan bir yerdir. Tarixi abidələr, körpülər, eyni zamanda məşhur Azıx mağarası, Tağlar mağarası – bunlar burada yerləşir. Biz Ağoğlanı beynəlxalq mədəniyyət və turizm mərkəzinə çevirəcəyik”.

Qeyd edim ki, hər baxımdan fərqlənən Şuşanın turizm potensialı da müxtəlif aspektlərdən qiymətləndirilir. Şuşanın son 200 illik keçməkeşli tarixi, qədim tikililəri, dəniz səthindən hündürdə, dağların başında yerləşməsi, yayda ölkənin ən sərin yerlərindən biri olması, səfalı havası, lətif suyu onu turizm baxımından əlverişli məkan edir. Burada sovet vaxtı sanatoriyalar olub. Şuşa ölkənin ən arzuolunan kurort məkanlarından biri kimi tanınıb. Bundan başqa, Qarabağ xanlığının paytaxtı, qala-şəhər olması, xan sarayının bu şəhərdə yerləşməsi Şuşanın özünəməxsus və ləziz regional

Qarabağ
bölgəsinin çox
zəngin, füsunkar,
təkrarolunmaz
təbiəti və
tarixi abidələri
var, əminəm,
Azərbaycanın əsas
turizm zonasının
birinə çevriləcək.
Ölkə rəhbərinin
tapşırığına əsasən,
işğaldan azad
edilmiş ərazilərin
turizm inkişaf
strategiyası
hazırlanıb.

mətbəxə malik olmasını şərtləndirib. Bu isə istər yerli, istərsə də əcnəbi turistlər üçün cəlbedici faktordur. Şuşada yerləşən Cıdır düzü öz unikalılığı ilə turistlərin diqqətini cəlb edə bilərsə, dağ meşəliyinin içində axan saf sulu İsa bulağı yay tətili üçün ideal məkandır və burada artıq müəyyən işə müəssisələri var. Hotellərin və hostellərin tikilməsi Şuşaya ilboyu turist axınına təmin edə bilər.

Relyefinə və təbii mənzərələrinə görə bir təbiət muzeyini xatırladan Kəlbəcər, sovet dövründə çoxsaylı turistlərin ziyarət məkanı olan Ağdam, işğaldan azad edilmiş digər rayonlarımız Zəngilan, Qubadlı, Laçın, Füzuli, Cəbrayılın turizm baxımından imkanları mütəxəssislər tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Lazımi infrastruktur yaradıldıqdan, təhlükəsizlik təmin olunduqdan sonra Qarabağın yeni bir destinasiya kimi yerli və xarici turistlər arasında populyarlıq qazanacağı şübhəsizdir.

Qarabağı yeni bir turizm destinasiyası kimi tanıtmalıyıq

Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, hazırda qarşıda duran mühüm məsələlərdən biri də iqtisadiyyatın bütün sahələrinin inkişafı üçün olduqca geniş potensialı olan bu gözəl məkanın turizm baxımından cəlbediciliyini müəyyənləşdirmək, Qarabağı yeni bir turizm destinasiyası kimi bütün dünyaya tanıtmadır.

Ölkə rəhbərinin tapşırığına əsasən, işğaldan azad edilmiş ərazilərin turizm inkişaf strategiyası hazırlanıb. Sözügedən sənədə görə, turizm məhsullarının hazırlanması həmin ərazilərdə turizm infrastrukturunun qurulması ilə paralel aparılacaq. Əlbəttə, turistlərin təhlükəsizliyinin təmin olunması başlıca vəzifədir. Əhalinin geri qayıdışı, yaşayışın və infrastrukturun bərpası ilə paralel olaraq orada turizm məhsulları da yaradılacaq. İnvestisiyalar üçün də artıq start verilib. Bundan başqa, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə dayanıqlı turizmin və turizm klasterlərinin inkişafı, təşviqedicə və tənzimləyici siyasət mexanizmlərinin işlənilməsi, innovativ texnologiya alətlərinin tətbiqi, turizm infrastrukturunu, dövlət-özəl əməkdaşlıq və digər prioritet istiqamətlər əsasında Dövlət Turizm Agentliyi tərəfindən Qarabağ Turizm Strategiya layihə sənədi hazırlanıb. Həmçinin turizm və rekreasiya zonalarının yaradılması üçün Qarabağ regionunun müxtəlif ərazilərində mühüm turizm potensialı mövcuddur. Şuşanın zəngin təbiət ətrafında yerləşməsi, tarix-mədəni turizm obyektlərinə yaxınlığı, turizm fəaliyyətlərinin mümkünlüyü və əsas magistral yola yaxınlığı baxımından imkanları yüksək qiymətləndirilir. Qarabağ turizm və rekreasiya zonası üçün Kəlbəcərdə İstisu bölgəsinin böyük imkanları var. Uzun müddət İstisu bulağından sağlamlıq və kurort məqsədi üçün istifadə edilməsi ərazinin inkişafına zəmin yaradır. Bununla bağlı, Kəlbəcərdə İstisu, Vəng, Zülfüqarlı kimi təbiət ərazilərində rekreasiya imkanları yüksəkdir. Kəlbəcər, Zəngilan, Xocavənd, Qubadlı və Laçın bölgələrində yaradılması planlaşdırılan

turizm və rekreasiya zonalarının ərazi-ləri Agentlik tərəfindən müəyyən edilib. Turizm və rekreasiya zonaları ilə yanaşı, Şuşada Xarıbülbül və Qarabağ mehmanxanaları ən son standartlara uyğun formada təmir edilib.

Qarabağın sağlamlıq turizmi imkanları çox genişdir

Qarabağ zonasının malik olduğu zənginliklərdən biri də burada sağlamlıq turizmi imkanlarının mövcudluğudur. Hələ sovet dövründə Kəlbəcərin İstisu termal mərkəzi, Şuşanın, Ağdamın bolneoloji sanatoriyaları bütün SSRİ-də məşhur idi. Qarabağ həm xarici, həm də yerli turistlər tərəfindən çox sevilirdi. XX əsrin 30-cu illərindən Şuşadakı kurort müəssisələri, pansionat və sanatoriyalar, Turşu yaylaqları, Səkili bulağı, İsa bulağı, əfsanəvi Cıdır düzü buraya səyahətə gələnlərin sevimli yeri olub. Bunlarla yanaşı, Xankəndi, Ağdam, Kəlbəcər ərazilərindəki rekreasiya məkanları, ümumilikdə bölgənin turizm potensialı onu beynəlxalq səviyyədə tanıdıb, respublikamıza gələn yüz minlərlə turistin mühüm bir hissəsi məhz Qarabağın payına düşüb. Xüsusən 1970-ci illərdən başlayaraq burada yaradılmış turizm istirahət müəssisələrinin xidmətlərindən hər il yüz minlərlə yerli və xarici turist istifadə edib.

O dövrdə bu imkanlardan daha səmərəli istifadə etmək üçün müəyyən layihələr işləyib hazırlamışdılar. Azərbaycana gələn ümumittifaq turizm marşrutları var idi, həftəsonu turlar təşkil edilirdi. 80-ci illərin xronikasına nəzər saldıqda biz görürük ki, orada Şuşanın bolneoloji kurortlarının təkmilləşdirilməsi, kanat yollarının çəkilməsi ilə bağlı fikirlər öz əksini tapıb.

90-cı illərdə Qarabağın ermənilər tərəfindən işğalından sonra bu zonada turizmin inkişafı da dayandı. Düşmən insanların evlərini, dövlət obyektlərini, dini və tarixi abidələrimizi dağıtdığı kimi, mövcud sanatoriya-kurort müəssisələrini də məhv edib. Amma təbiətin bəxş etdiklərini özündən başqa kimsə yox edə bilməz. Şuşada, Kəlbəcərdə, Laçında, Zəngilanda, Ağdamda çoxsaylı termal qaynaqlar var ki, bunların hərəsi bir dərdin dərmanıdır. Təkcə Laçında 300-dən artıq müxtəlif su qaynaqları var, vaxtilə Zəngilanda Qotur su deyilən yerdə sanatoriya, Ağdamda Şəfa sanatoriyası olub. Bütün bunlar bir daha onu göstərir ki, işğaldan azad edilmiş Qarabağ zonasında turizmin bütün növlərinin inkişafı üçün müstəsna imkanlar mövcuddur və düzgün təbliğat qurmaqla biz buranın gələcəkdə dünyanın tanınmış turizm mərkəzlərindən birinə çevrilməsinə nail ola bilərik.

Yekunda qeyd edim ki, bu gün artıq Prezidentin müşavirələrdə qeyd etdiyi kimi, Dünya Bankının "Doing Business" proqramında 190 ölkə arasında Azərbaycanın 28-ci yerdə olması da turizm sahəsində inkişafa bir yaşıl işıq yandırır. Bu islahatların aparılması birbaşa biznes mühitinə beynəlxalq nüfuzlu şirkətlərin investisiya yatırmasına şərait yaradır.

Düşünürəm ki, Qarabağda Silikon Vadisinin analoquunu yaratmaq olar. Azərbaycanın bu illər ərzində beynəlxalq platformalarda - istər Dünya Turizm Təşkilatında, sağlamlıq turizmi qurumlarında, ekoturizm cəmiyyətlərində təmsil olunmasından da geniş istifadə edə bilərik. Azərbaycanın bu savaştakı qələbəsi bütün dünya reytingində, istər siyasi, istər mədəni, istərsə də digər sahələrdə ölkəmizin nüfuzunu artırıb. Ölkəmizə sərmayə qoymaq istəyən təşkilatlar da quruculuq işlərində iştirak etmək istəyirlər. Bu iştirak turizmlə bağlı da ola bilər. Mənim təxmini hesablamalarıma görə, bu məsələlər paralel aparılırsa, biz 6-8 il ərzində Qarabağ turizminin 85 faizini qura bilərik. Prezidentin dediyi "Qarabağ Azərbaycandır" de vizini biz artıq iqtisadi blokda, turizm istiqaməti də daxil olmaqla, tətbiq edə bilərik. Buraya hər kəs öz töhfəsini verməlidir.

Karabakh is a tourist paradise of Azerbaijan ...

2020 was written in the history of the Azerbaijani people as the Year of Victory. After 30 years of occupation, as a result of the hard work of our victorious Army and the Commander-in-Chief Ilham Aliyev, who is already known and valued all over the world, he was released from the Armenian occupation.

Now rapid reconstruction work is underway in our liberated lands. Construction of roads, water and electricity supply to the regions is carried out. Huge projects are being implemented in this regard. Reconstruction of all liberated areas, including the city of Shusha, is carried out on the basis of a master plan prepared separately for each. Village development concept is being developed. At the same time, all this indicates the establishment of an excellent infrastructure in the Karabakh region, which is a key condition for the development of tourism.

One of the points that serves the completeness of this infrastructure is the construction of international airports in three cities - Fizuli, Zangilan and Lachin. Because airports are very important from an economic point of view. Airports are very important to turn Karabakh's great economic potential into an opportunity to quickly export its products to both domestic and foreign markets. On the other hand, a large influx of tourists will occur in the Karabakh zone, which has been valued as an area with great potential for tourism since the Soviet era, after the restoration work and the construction of the necessary infrastructure. The airports to be built are also very important for the comfortable travel of local and foreign tourists to the charming corners of Karabakh.

The unique tourism potential of the regions ...

Karabakh was still called Azerbaijan's tourist paradise during the Soviet era. There is an important basis for the development of all areas of tourism in this zone. Each of the regions of the Karabakh has its own advantages in terms of tourism. This issue is also in the attention of the President. When our lands were just liberated from occupation, the President of the country said in one of his speeches: "The Kara-

region for the world. If we take into account that the Karabakh region has a very rich, charming, unique nature and historical monuments, I am sure it will become one of the main tourist areas of Azerbaijan". Or, during his visit to Khojavend region, in a meeting with representatives of the local community, Mr. President said that there are very big plans for the future development of Khojavend region, Agoglan (Hadrut) settlement: "The tourism potential of Khojavend region is very wide. It is a

bakh region has a very rich tourism potential. Therefore, tourist routes must be developed now so that the tourism sector can develop without wasting time after returning to this region. From now on, international tourism exhibitions should show the tourism potential of the Karabakh region, tourist routes, historical monuments, so that we can present this region as a very attractive

very rich place by nature, with mountains, forests, rivers and a paradise everywhere. Historical monuments, bridges, as well as the famous Azykh Cave, Taglar Cave - all located here. We will turn Agoghlan into an international center of culture and tourism".

Let me note that the tourism potential of Shusha, which differs in all respects, is also assessed from vari-

ous aspects. Shusha's history of the last 200 years, its ancient buildings, its location above sea level, at the top of the mountains, being one of the coolest places in the country in summer, its pleasant air and gentle water make it a favorable place for tourism. There were sanatoriums here in Soviet times. Shusha is known as one of the most desirable resorts in the country. In addition, the fact that it is the capital of the Karabakh khanate, a fortress-city, the location of the khan's palace in this city conditioned Shusha to have a unique and delicious regional cuisine. This is an attractive factor for both local and foreign tourists. While the Cidir plain in Shusha can attract tourists with its uniqueness, the pure spring Isa, which flows through the mountain forest, is an ideal place for a summer vacation, and there are already some catering establishments. Construction of hotels and hostels can provide year-round flow of tourists to Shusha.

Reminiscent of a nature museum in its relief and natural landscapes, Kalbajar, Aghdam, a Soviet-era tourist destination, and other liberated regions of Zangilan, Gubadli, Lachin, Fizuli, and Jabrayil are highly valued by experts.

Once the necessary infrastructure is created and security is ensured, there is no doubt that Karabakh will gain popularity among local and foreign tourists as a new destination.

We must introduce Karabakh as a new tourist destination.

It should be noted that one of the important issues now is to determine the attractiveness of this beautiful place for tourism, which has great potential for the development of all sectors of the economy, to introduce Karabakh to the world as a new tourist destination.

According to the order of the President, a strategy for tourism development of the liberated territories has been developed. According to the document, the development of tourism products will be carried out in parallel with the construction of tourism infrastructure in these areas. Of course, ensuring the safety of tourists is the main task. Along with the return of the population, the restoration of housing and infrastructure, tourism products will be created there. Investments have already started. In addition, the State Tourism Agency has drafted a Karabakh Tourism Strategy based on the devel-

opment of sustainable tourism and tourism clusters in the liberated territories, development of incentive and regulatory policy mechanisms, application of innovative technology tools, tourism infrastructure, public-private partnership and other priority areas. There is also significant tourism potential in various parts of the Karabakh region for the creation of tourism and recreation zones. The opportunities of Shusha in terms of its location around the rich nature, proximity to historical and cultural tourism facilities, the possibility of tourism activities and the proximity to the main highway are highly valued. The Istisu region in Kalbajar has great potential for the Karabakh tourism and recreation zone. Long-term use of the Istisu spring for health and resort purposes creates the basis for the development of the area. In this regard, Kalbajar has high recreational opportunities in natural areas such as Istisu, Vang, Zulfugarli. The Agency has identified the territories of tourism and recreation zones planned to be established in Kalbajar, Zangilan, Khojavend, Gubadli and Lachin regions. Along with tourism and recreation zones, the Kharibulbul and Karabakh hotels in Shusha have been renovated to the latest standards.

The opportunities for health tourism in Karabakh are very wide.

One of the riches of the Karabakh region is the availability of health tourism opportunities here. Back in Soviet times, the Istisu thermal center in Kalbajar, the balneological sanatoriums in Shusha and Aghdam were famous throughout the USSR. Karabakh was very popular with both foreign and local tourists. Since the 30s of the XX century, resorts, boarding houses and sanatoriums in Shusha, Turshu pastures, Sakili spring, Isa spring, the legendary Cidir plain have been a favorite place for visitors. At the same time, the recreation areas in Khankendi, Aghdam and Kalbajar, as well as the tourism potential of the region in general, have recognized it at the international level, and a significant part of the hundreds of thousands of tourists visiting our country fell to Karabakh. In particular, since the 1970s, every year hundreds of thousands of local and foreign tourists have used the services of tourist resorts established here.

At that time, certain projects were developed to make more effective use of these opportunities. There were all-Union tourist routes to Azerbaijan, and weekend tours were or-

ganized. If we look at the chronicle of the 80s, we see that there are ideas about the improvement of Shusha's balneological resorts and the construction of cableways.

After the occupation of Karabakh by Armenians in the 1990s, the development of tourism in this area also stopped. The enemy destroyed people's homes, state facilities, religious and historical monuments, as well as existing sanatoriums. But no one but himself can destroy what nature has given him. There are numerous thermal springs in Shusha, Kalbajar, Lachin, Zangilan, Aghdam, each of which is a cure for a disease. There are more than 300 different water sources in Lachin alone. All this shows once again that there are exceptional opportunities for the development of all types of tourism in the liberated Karabakh zone, and by building the right propaganda, we can achieve that in the future it will become one of the world's leading tourist centers.

In conclusion, I would like to note that, as the President noted at the meetings today, Azerbaijan's 28th place among 190 countries in the

World Bank's Doing Business program also gives a green light to the development of tourism. These reforms will allow internationally renowned companies to invest directly in the business environment.

I think it is possible to create an analogue of Silicon Valley in Karabakh. Over the years, we can widely use the representation of Azerbaijan on international platforms - whether in the World Tourism Organization, health tourism organizations, ecotourism societies. Azerbaijan's victory in this war has increased the country's prestige in the world rankings, whether political, cultural or otherwise. Organizations wishing to invest in our country also want to participate in the creative work. This participation may also be related to tourism. According to my estimates, if these issues are carried out in parallel, we can build 85% of Karabakh tourism in 6-8 years. We can already apply the motto "Karabakh is Azerbaijan" in the economic bloc, including tourism. Everyone should contribute here.

Chairman of the «Commission for Work with Tourism and Service Enterprises» of the Confederation of Entrepreneurs of Azerbaijan

AZƏRBAYCANDAKI SƏNAYE ZONALARININ UNİKAL İMKANLARI

MƏQALƏ

ŞUŞA

XÜSUSİ ƏLAVƏ

Elşad Nuriyev

Azərbaycan İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyinin
İdarə Heyətinin sədri

Sənaye zonalarında idarəetmənin təkmilləşdirilməsi üçün dövlət başçısının 2021-ci il 22 yanvar tarixli Fərmanı ilə İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyində İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi yaradılıb. Agentlik ölkədə fəaliyyət göstərən 6 sənaye parkının (Sumqayıt Kimya, Pirallahı, Mingəçevir, Qaradağ, Ağdam və Cəbrayıl rayonunda yerləşən “Araz Vadisi İqtisadi Zonası” sənaye parkları), 4 sənaye məhəlləsinin (Sabirabad, Masallı, Neftçala, Hacıqabul sənaye məhəllələri) və 51 aqroparkın fəaliyyətinin təşkili, onların idarə olunması və inkişafı ilə bağlı tədbirlər hazırlayır və həyata keçirilməsini təmin edir. Bundan başqa, Agentliyin nəzdində Peşə Təhsil Mərkəzi də fəaliyyət göstərir.

Sənaye zonaları ölkədə qeyri-neft sektorunun inkişafında, əhəlinin məşğulluğunun təmin edilməsində, yeni istehsal sahələrinin yaradılmasında və ölkənin ixrac potensialının inkişaf etdirilməsində əhəmiyyətli rol oynayır. Ha-

zırda sənaye zonalarında əvvəlki dövrlərdə idxal hesabına təmin edilən azot gübrəsi, polimerlər, ferroərintilər, bütün məmulatları, aqrokimyəvi məhsullar, sənaye istifadəsi üçün torbalar, tibbi maskalar, şüşə lövhələr, şpris istehsalı, tekstil sənayesi məhsulları və s. yeni məhsullar istehsal edilir. Sənaye zonalarında istehsal olunan məhsullar daxili bazara satılmaqla yanaşı, dünyanın 40-dan çox ölkəsinə ixrac edilir. Sənaye zonalarında sahibkarlar üçün əlverişli biznes və investisiya mühiti yaradılıb və bu da sahibkarların sənaye zonalarına marağının artmasına səbəb olur. Belə ki, indiyədək sənaye zonalarında 104 sahibkarlıq subyektinə rezidentlik statusu verilib və bunlardan artıq 58-i fəaliyyətə başlayıb. Sahibkarlar tərəfindən bu gündə sənaye zonalarına 6,4 mlrd. manatdan çox investisiya yatırılıb və 10000-dən çox daimi iş yeri yaradılıb. Mövcud layihələr üzrə növbəti mərhələdə sənaye zonalarına əlavə 400 mln manatadək investisiyanın yatırılması və 2600-dən çox yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur.

Sənaye zonaları üzrə 2022-ci ilin I rübü daxil olmaqla ümumilikdə 6,5 mlrd.manatdan çox məhsul istehsal edilib, bunun 2,1 mlrd. manatı (təqribən 32 %-i) ixrac olunub.

Hazırda ölkədə mövcud sənaye parklarında rezidentlər üçün vergi və gömrük güzəştləri tətbiq edilir. Belə ki, rezidentlər qeydiyyatla alındıqları tarixdən 10 il müddətinə əmlak vergisindən, torpaq vergisindən, gəlir və ya mənfəət vergisindən, istehsal məqsədilə idxal etdikləri texnikanın, texnoloji avadanlıqların və qurğuların idxalı zamanı ƏDV-dən və 7 il müddətinə gömrük rüsumlarından azad olunurlar. Eyni zamanda rezidentlər dövlət vəsaiti hesabına hazır infrastruktur sistemi ilə təmin edirlər.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizin bərpası və Qarabağımızın dirçəldilməsi məqsədilə dövlət başçısının 2021-ci il 28 may tarixli Fərmanı ilə 190 hektar ərazidə Ağdam, 2021-ci il 4 oktyabrda isə 200 hektar ərazini əhatə edən “Araz Vadisi İqtisadi Zonası” Sənaye Parkı (Cəbrayıl rayo-

nunda) yaradılıb. Sözügedən sənaye parklarında quruculuq işləri mərhələli şəkildə və plana uyğun olaraq həyata keçirilir. Hər iki sənaye parkının ərazisi tam olaraq minalardan və partlamamış hərbi sursatlardan təmizlənilib.

Ağdam Sənaye Parkında mobil tipli şəhərcik salınıb. Mobil şəhərcikdə rezidentlər üçün konteyner tipli ofis, yataqxana, tibb məntəqəsi, mağaza, aptek və yeməxana təşkil edilib, əraziyə asfalt yol çəkilib, abadlıq işləri aparılıb. Parkın ərazisində Kapital Bankın və Beynəlxalq Bankın bankomatları quraşdırılıb. Ödəmə terminalı (Milli Ön) yerləşdirilib.

Sənaye Parkının ərazisində tikinti aparılacaq sahənin su ilə təmin edilməsi məqsədilə 350 metr dərinliyində subartezian quyusu qazılıb. Əraziyə 10 kV-luq elektrik xətti çəkilib və 630 kV-luq komplekt transformator məntəqəsi quraşdırılıb.

Hazırda parkın 9 rezidenti var və bu rezidentlər tərəfindən Sənaye Parkına 50 milyon manatdan çox investisiyanın yatırılması və 1000-dən çox daimi iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur. Rezidentlər müxtəlif çeşiddə sintetik xalçaların, prefabrik dəmir-beton məmulatların, alterna-

tiv və bərpaolunan enerji mənbələri ilə (əsasən günəş enerjisi) qidalanan işıq dirəklərinin və digər qurğuların, polimer məhsulların, uniforma, xüsusi və fərdi geyimlərin, havalandırma, yanğınsöndürmə avadanlıqları və metal məmulatların, dam örtüklərinin istehsalı və ağır texnikaya texniki xidmət mərkəzinin təşkili layihələri həyata keçiriləcək. Bu rezidentlərdən biri xarici şirkətdir. BƏƏ kapitalı şirkət olan "Expert Services FZE" MMAZM tərəfindən Sənaye Parkının 1,2 hektarında ağır texnikaya texniki xidmət mərkəzinin təşkili layihəsi həyata keçiriləcək.

"Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkında mobil tipli şəhərcik salınıb. Mobil şəhərcikdə rezidentlər üçün konteyner tipli 20 nəfərlik yataqxana, 20 nəfərlik yeməxana, 2 sanitariya qovşağı, anbar, ərzaq mağazası, ofis, bərbərxana, aptek və tibb məntəqəsi quraşdırılıb.

Sənaye Parkının rezidenti olmaq üçün İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyinə bir çox layihələr təqdim edilib, bu layihələr hazırda Agentlikdə dəyərləndirilir.

Ağdam və "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" sənaye parklarında hazırda

ölkədə fəaliyyət göstərən sənaye parklarında tətbiq edilən güzəştlərlə yanaşı, bir çox əlavə stimullaşdırıcı tədbirlərin də həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Belə ki, dövlət başçısının 10 dekabr 2021-ci ildə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında imzaladığı Sərəncamına əsasən, bu ərazilərdə özəl təşəbbüslərin stimullaşdırılması, investisiyaların təşviqi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, həmin ərazilərdə istehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan sahibkarlar üçün xammal və materialların idxalı ilə bağlı gömrük və vergi güzəştlərinin müəyyən edilməsi, istehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan sahibkarlara kommunal xidmətlər (elektrik enerjisi, təbii qaz və su istehlakı) üzrə güzəştlərin müəyyən edilməsi, sahibkarların maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının genişləndirilməsi və bu istiqamətdə zəruri dövlət dəstəyinin gücləndirilməsi və s. kimi əlavə güzəştlərin də verilməsi nəzərdə tutulur.

Hər bir iş adamı (istər xarici, istərsə də yerli) sənaye zonalarında mövcud imkanlardan yaralana və öz layihələrini reallaşdıra bilər.

İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi

22 yanvar 2021-ci ildə Prezidentin fərmanı ilə İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi yaradılmışdır. Agentlik sənaye parklarının, sənaye məhəllələrinin idarə olunmasını və aqroparkların koordinasiyasını həyata keçirən publik hüquqi şəxsdir.

Aqroparklar – 51 Aqropark

Sənaye parkları:

- Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı - 2011
- Mingəçevir Sənaye Parkı - 2015
- Qaradağ Sənaye Parkı - 2015
- Pirallahı Sənaye Parkı - 2016
- Ağdam Sənaye Parkı - 2021
- "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkı - 2021

Sənaye məhəllələri:

- Masallı Sənaye Məhəlləsi
- Neftçala Sənaye Məhəlləsi
- Hacıqabul Sənaye Məhəlləsi
- Sabirabad Sənaye Məhəlləsi

Economic Zones Development Agency

Economic Zones Development Agency was established on January 22, 2021 by the Decree of the President. The agency is a public legal entity that manages industrial parks, industrial districts and coordinates the activity of agricultural parks

Agricultural parks – 51

Industrial parks:

- Sumgait Chemical Industrial Park – 2011
- Mingachevir Industrial Park – 2015
- Garadagh Industrial Park – 2015
- Pirallahı Industrial Park – 2016
- Agdam Industrial Park – 2021
- Araz Valley Economic Zone – 2021

Industrial districts:

- Masallı Industrial District
- Neftchala Industrial District
- Hajigabul Industrial District
- Sabirabad Industrial District

Təşkilatı və infrastruktur dəstəyi

Təşkilatı dəstək:

- Bir pəncərə
- Texniki şərtlərin, xüsusi icazələrin və lisenziyaların alınması
- Məsləhət və təlim xidmətləri
- Yerli hakimiyyət orqanları və iş adamları ilə görüşlərin təşkili

Elektrik enerjisi

Təbii qaz

İçməli və texniki su

Daxili yollar

Demiryolu xətti

Fiber-optik kabel

İQTİSADI ZONALARIN
İNKİŞAFI AGENTLIYI

3

Organizational and infrastructure support

Organizational support:

- One-stop shop
- Obtaining technical specifications, permits and licenses
- Consulting and trainings
- Organization of meetings with local authorities and business representatives

Electricity

Natural gas

Potable and process water

Internal roads

Railway

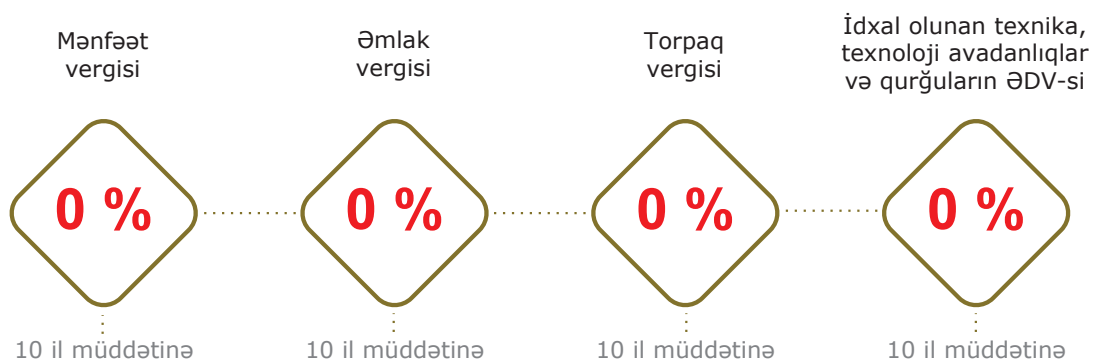
Fiber optic

ECONOMIC ZONES
DEVELOPMENT AGENCY

2

Sənaye parklarında vergi imtiyazları

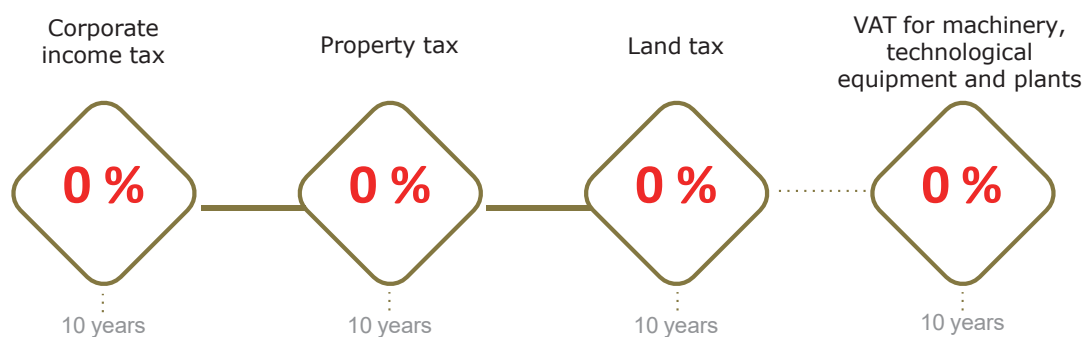

Qeyd: İdxal olunan texnika, texnoloji avadanlıqlar və qurğular gömrük rüsumlarından 7 il müddətinə azad olunur.

4

Tax incentives in industrial parks

Note: Imported machinery, technological equipment and plants are exempted from customs duties for 7 years.

3

Ağdam Sənaye Parkı (konseptual plan)

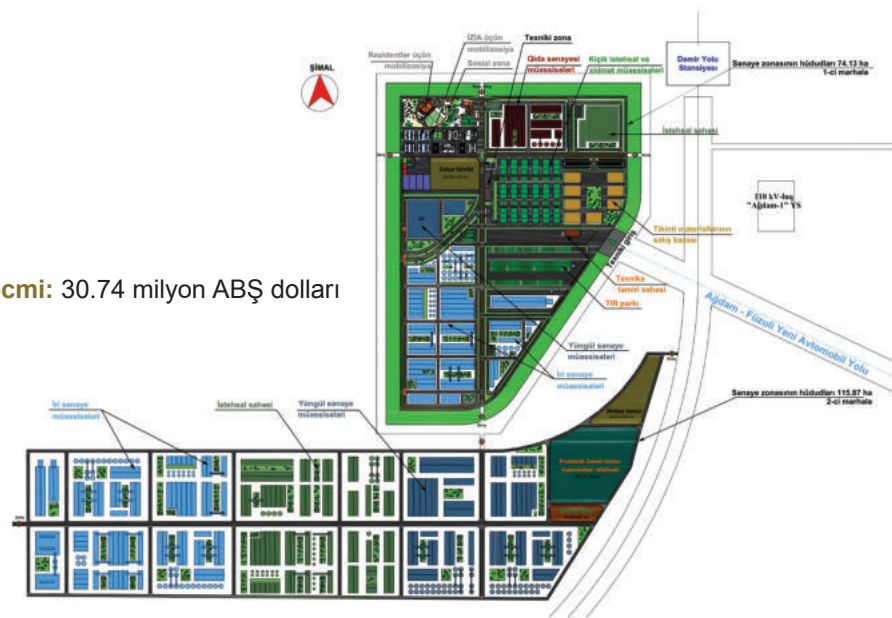
Yerləşmə: Ağdam şəhəri

Ümumi ərazi: 190 ha

İş yerlerinin sayısı: 1124

Rezidentlərin sayı: 9

Layihələr üzrə investisiya həcmi: 30.74 milyon ABŞ dolları

Agdam Industrial Park (conceptual plan)

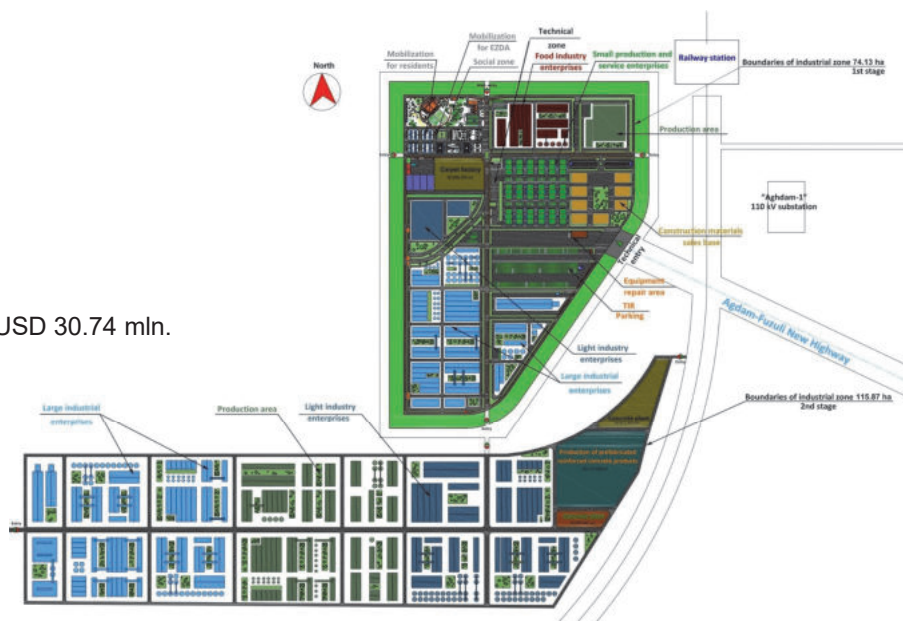
Location: Agdam city

Total area: 190 ha

Workplaces: 1 124

Residents: 9

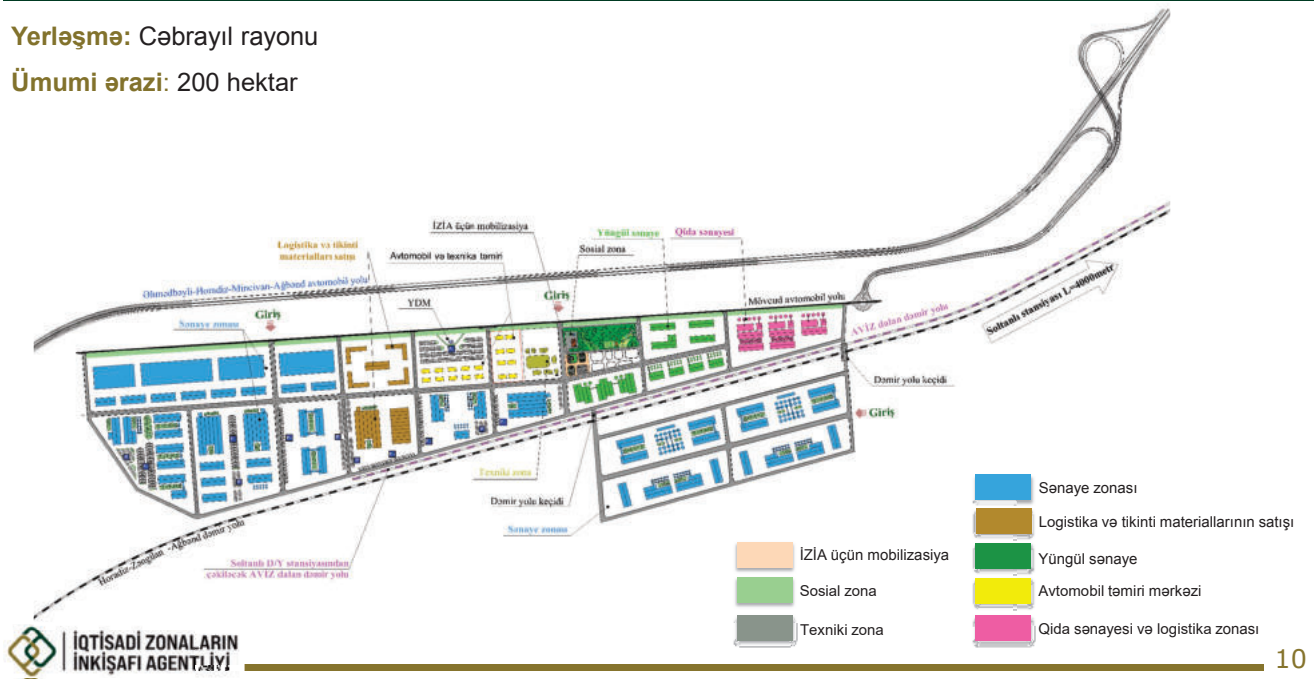
Investment amount: USD 30.74 mln.

“Araz Vadisi İqtisadi Zonası” Sənaye Parkı (konseptual plan)

Yerləşmə: Cəbrayıl rayonu

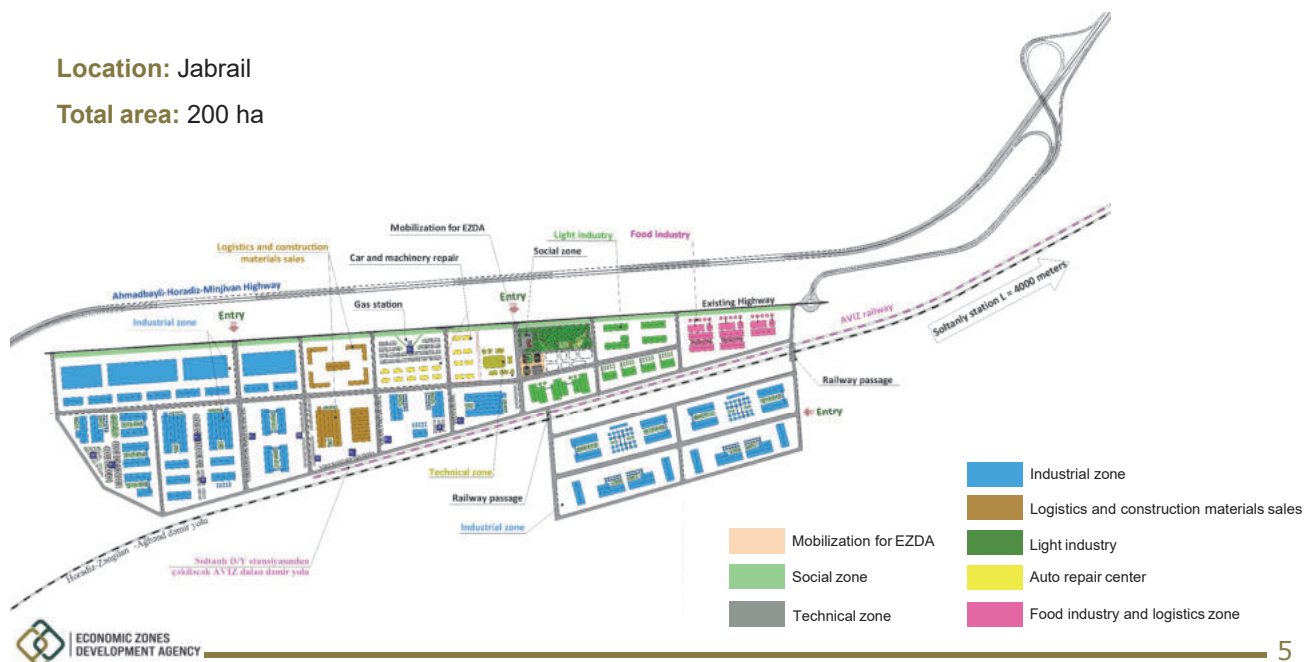
Ümumi ərazi: 200 hektar

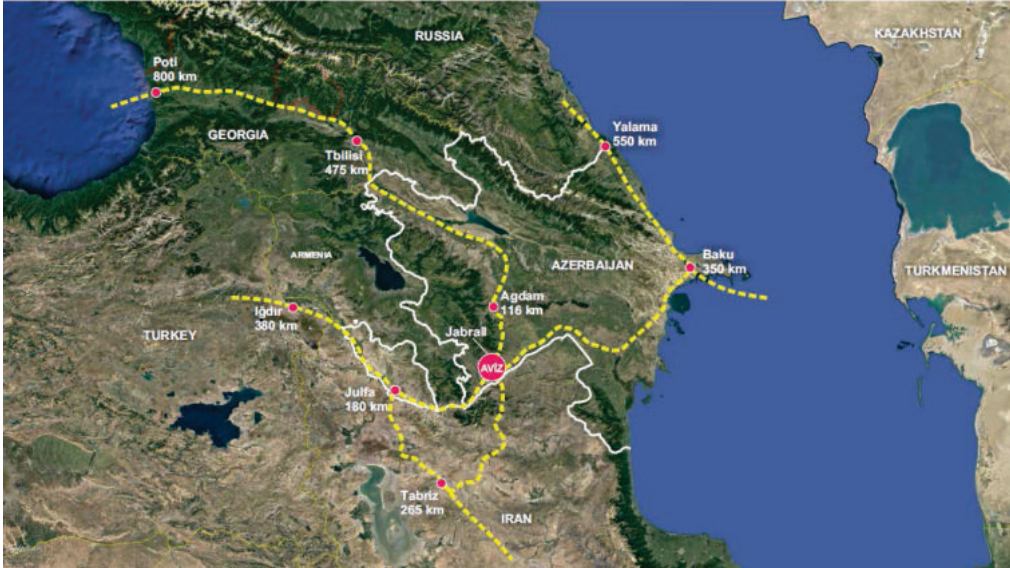
“Araz Valley Economic Zone” Industrial Park (conceptual plan)

Location: Jabrail

Total area: 200 ha

“Araz Vadisi İqtisadi Zonası” Sənaye Parkı (logistik imkanlar)

- “Bir kəmə, bir yol” Çin-Avropa dəhlizinin üzərində yerləşir
- İrana və Türkiyəyə asan çıxış və yaxın məsafə

“Araz Valley Economic Zone” Industrial Park (logistic distances)

- Located on “One Belt, One Road” China-Europe corridor
- Easy access and close distance to Iran and Turkey

QARABAĞIN DİRÇƏLİŞ PLANLARI

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının ərazilərinin dirçəldilməsi proqramının icrası, yol və energetika infrastrukturunun tikintisi ilə bağlı genişmiqyaslı işlər görüldü, hava limanı istifadəyə verilib, rabitə və internet bərpa edilib, su elektrik stansiyaları yenidən qurulub. Bir sıra sənaye klasterlərinin formalaşdırılması, yaşayış məntəqələrinin bərpası və s. üzrə işlər davam etdirilir.

Dövlət büdcəsinin bəndləri

Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərinin bərpası və inkişafı üzrə 2021-ci ilin əvvəlində hazırlanmış Konsepsiyaya görə, Qarabağ bölgəsində bütün iş planı dörd mərhələyə bölünüb. Birinci mərhələnin ən mühüm komponenti minalardan təmizləmə işləri ilə yanaşı, avtomobil yollarının tikintisi, sonra isə bütün zəruri nəqliyyat, energetika və kommunal infrastrukturun formalaşdırılması, yəni bölgənin gələcək sosial-iqtisadi dirçəlişi üçün əsas bazanın yaradılması olub. Obyektiv səbəblərdən birinci mərhələdə bərpa və infrastruktur işlərinin əsas hissəsi dövlət büdcəsi vəsaitləri hesabına, dövlət şirkətlərinin və idarələrinin texniki resurslarının cəlb edilməsi ilə gerçəkləşdirilib.

Təqdirəlayiqdir ki, avtomobil yollarının, dəmir yolu kommunikasiyalarının, hava limanlarının tikintisinə, elektrik xətlərinin və yarımstansiyaların və digər infrastrukturun bərpasına təkcə dövlət şirkətləri deyil, yerli və beynəlxalq özəl qurumlar da çox fəal cəlb ediləblər. Bu sxem tender seçiminə rəqabət mühitinin yaradılmasına, tikinti zamanı maliyyə və texniki xərclərin azaldılmasına, çağdaş texnologiya-

ların tətbiqinə və ən önəmlisi, podrat işlərinin yüksək keyfiyyətlə və vaxtında yerinə yetirilməsinə imkan yaradıb. Bu təcrübədən bərpa işlərinin növbəti mərhələlərində istifadə edilməsi nəzərdə tutulub, özü də təkcə infraqururuktur deyil, investisiya layihələrinin gerçəkləşdirilməsində də dövlət-özəl tərəfdaşlıq mexanizmlərindən istifadə olunacaq.

“İşğaldan azad edilmiş ərazilərin tarixi görkəminin qaytarılması, mədəniyyət abidələrinin və tarixi abidələrin bərpası, avtomobil yollarının, elektrik xətlərinin və su xətlərinin çəkilməsi istiqamətində işlər sürətli tempiylə davam etdirilir. Qarabağ bölgəsinin bərpası 2022-ci ildə ölkənin inkişafının əsas prioriteti olaraq qalacaq, bu məqsədlər üçün ölkənin dövlət büdcəsindən 2,2 milyard manat ayrılacaq”, - deyərək Azərbaycanın maliyyə naziri Samir Şərifov bildirib.

Yol şəbəkəsi

Cəmi bir il ərzində nəqliyyat kommunikasiyalarının bərpası üzrə görülən işlər doğrudan da heyranedicidir. Bugün Qarabağ bölgəsində, ümumilikdə, 700 km-dən artıq yol tikintisi üzrə işlər aparılır.

Belə ki, hərbi əməliyyatların dayandırılması haqqında saziş bağlandıqdan dərhal sonra Şuşa istiqamətində 101,9 kilometrlik Zəfər Yolunun tikintisi: dördzolaqlı Əhməd bəyli – Alxanlı – Füzuli - Şuşa avtomobil yolu bir ildən də az müddətdə istifadəyə verilib. Üstəlik, işlər ən yüksək keyfiyyət və təhlükəsizlik səviyyəsində aparılıb. Hazırda Şuşa istiqamətində 81,6 kilometrlik ikinci avtomobil yolunun intensiv tikintisi davam etdirilir - körpülərin və tunellərin tikintisi hesabına yol həm 20 kilometr qısaldacaq, həm də sürətli olacaq. İkinci yolun 2024-cü ildə tamamlanması planlaşdırılır. Bununla da, Şuşa formalaşmaqda olan Zəngəzur dəhlizinin beynəlxalq avtomobil yoluna ən qısa çıxış əldə edəcək.

Yol inşaatçıların ən böyük diqqəti işğaldan azad edilmiş ərazilərin cənub hissələrinə yönəlib: söhbət gələcək Zəngəzur dəhlizinə birləşən qol yollarından gedir. O cümlədən 56,4 kilometrlik I texniki dərəcəli dörd hərəkət zolaqlı Xudafərin-Qubadlı-Laçın yolunun hissələri asfaltlanır. Bu yola həm də tikilməkdə olan 14 kilometrlik Xanlıq-Qubadlının hissəsi birləşir.

Öz növbəsində, oktyabr ayından bəri Zəngəzur dəhlizinin özünün yol

yatağı yüksək sürətlə salınır - uzunluğu 123,8 km olan Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolunda torpaq işləri ilə yanaşı, üç yol tuneli də inşa edilir. Füzuli, Cəbrayıl və Zəngilan rayonlarının ərazisindən keçən bu avtomobil yolu Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayacaq. Bu, işğaldan azad edilmiş rayon və kəndlərin erkən dirçəlişinə, hətta tranzit yükdaşımaların artmasına və Naxçıvan Muxtar Respublikasına birbaşa nəqliyyatın çıxışının təmin olunmasına öz töhfəsini verəcək.

Qarabağ bölgəsinin qərb hissəsində də genişmiqyaslı yol tikintisi işləri aparılır. Göygöl rayonunun Toğanalı kəndindən Kəlbəcər rayonu istiqamətində 80,7 kilometr uzunluğunda tunelli yolun tikintisi davam etdirilir, daha sonra bu marşrut Laçın rayonu ərazisindən keçməklə burada nəzərdə tutulan hava limanına qədər daha 72,3 kilometr uzanacaq. Toğanalı-Kəlbəcər avtomobil yolunun bəzi hissələrində yolun 3,5 min metr hündürlükdən keçməsi qış aylarında avtomobillərin hərəkətinə mane olur. Bununla bağlı, bir neçə uzun tunelin tikintisi nəzərdə tutulur.

Rayonun mərkəzi hissəsi də mühüm yol layihələri ilə əhatə olunub. 44,5 kilometrlik Bərdə-Ağdam avtomobil yolunda tikinti işlərinin 60 faizindən artığı görüldü və yaxın vaxtlarda layihələndirmə işləri başa çatdırılaraq 70 kilometrlik Ağdam-Füzuli yolunun tikintisinə başlanılacaq. Talış-Tapqaraqoyunlu-Qaşaltı-Naftalan istiqamətində daha bir 22 kilometrlik yol layihəsi həyata keçirilir.

Hazırda Zəngəzur dəhlizinin Ermənistanla sərhədə qədər olan dəmir yolu hissəsinin layihələndirilməsi üzrə işlər sürətlə gedir. Bundan başqa, bu layihə çərçivəsində Ələt-Horadiz-Ağbənd xətti üzrə Kür üzərində 260 metr uzunluğunda yeni dəmir yolu körpüsü tikilir. Öz növbəsində, Yevlaxdan Ağdam dəmir yolu xəttinin çəkilməsi üçün hazırlıq işlərinə başlanılıb: dəmir yolu xətti sayəsində Ağdamda və ona bitişik ərazilərdə yaradılan sənaye zonası regional əhəmiyyətli sənaye və logistika mərkəzinə çevriləcək.

Hava qapıları

Erməni işğalçıları tərəfindən, demək olar ki, tamamilə dağıdılmış yol-nəqliyyat infrastrukturunun bərpası

Qarabağın tezliklə dirçəlişini təmin edən əsas məsələdir. Kiçik Qafqazın çətin dağlıq relyefində yerləşən bu bölgə yüksək keyfiyyətli və şaxələnməmiş avtomobil və dəmir yolu şəbəkəsi olmadan əlçatmaz olur, bunsuz şəhər və kəndləri sürətlə yenidən qurmaq, kənd təsərrüfatı və sənaye obyektlərini tikmək sadəcə olaraq mümkün deyil.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bütün digər infrastruktur layihələrində də iştirak edən Türkiyə şirkətləri yol tikintisi layihələrinin həyata keçirilməsində azərbaycanlı inşaatçılarla birlikdə fəal iştirak edirlər. Onlar Füzulidə beynəlxalq hava limanının tikintisi və təchizatında da iştirak ediblər və gələcəkdə Zəngilan və Laçın rayonlarında hava limanları tikəcəklər.

Diqqətəlayiqdir ki, 2021-ci il oktyabrın 26-da istifadəyə verilən, saatda 200 sərnişin tutumuna və üç kilometr uçuş-enmə zolağına malik Füzuli hava limanı istənilən növ təyyarələri qəbul etmək iqtidarındadır. Artıq Azərbaycan və Türkiyə aviashirkətlərinin təyyarələri burada sınaq rejimində uçuşlar həyata keçirib və bu yaxınlarda Rusiyanın "İrAero" aviashirkəti Moskva-Füzuli

marşrutu üzrə uçuşlar üçün "Federal Hava Nəqliyyatı Agentliyi"ndən icazə alıb. Qarabağın hava qapısı adlandırılan Füzuli aeroportu gələcəkdə bu ərazilərdə turizmin inkişafına töhfə verən əsas obyektdə çevriləcək.

Bölgənin enerji və kommunikasiya infrastrukturunun bərpası istiqamətində bundan heç də az miqyaslı olmayan işlər aparılır. Şuşa, Ağdam və bir sıra digər rayonlarda stasionar və mobil rabitə sistemləri, o cümlədən mobil rabitənin baza stansiyaları bərpa olunur ki, bunun sayəsində bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilərin 52 faizi mobil internetlə təmin olunub.

Enerji qovşaqları: işıq və istilik

Daha intensiv fəaliyyət dağıdılmış elektrik infrastrukturunun sıfırdan bərpası üzrə gedir. "Azərenerji" ASC-nin rəhbəri Baba Rzayevin sözlərinə görə, son bir ildə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə ümumi gücü 600 MV/A olan 110/35/10 kilovoltluq bir neçə yarımstansiya tikilib, 400 kilometr uzunluğunda 110 kilovoltluq elektrik verilmə xətləri çəkilib. "Azə-

renerji"nin yaxın planlarına Cəbrayıl enerji qovşağının yaradılması da daxildir. Bu layihə İranla həmsərhəd olan "Xudafərin" və "Qız qalası" SES-lərinin ölkənin enerji sisteminə inteqrasiyasına kömək edəcək, bununla da, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının etibarlı enerji təchizatı təmin ediləcək.

B.Rzayevin sözlərinə görə, il ərzində Qarabağda erməni işğalçıları tərəfindən dağıdılmış kiçik su elektrik stansiyaları olan hidroqovşaqların bərpası və müasirləşdirilməsi işləri aparılıb. O cümlədən, artıq Laçın rayonunun Göləburd kəndində gücü 8 MVt olan su elektrik stansiyası işə salınıb, 7,8 MVt gücündə "Suqovuşan-1" və "Suqovuşan-2" su elektrik stansiyaları istismara verilib, Kəlbəcərdə 4 meqavattlıq su elektrik stansiyası hazırda sınaqdan keçirilir. Bu layihələr 2022-ci ildə də davam etdiriləcək. Növbəti dövrdə Kəlbəcər və Laçın rayonlarında ümumi gücü 130 MVt olan 23-ə yaxın dağılmış kiçik su elektrik stansiyasının bərpası istiqamətində işlərin görülməsi nəzərdə tutulur.

Qeyd edək ki, hidroenergetika resursları ilə birlikdə günəş və külək potensialının istismarı və regionun "yaşıl enerji" zonasına çevrilməsi nəzərdə tutulur. Bir sıra xarici investorlar Qarabağ regionunda bərpa olunan enerji mənbələrinin inkişafı layihələrində iştiraka maraq göstərirlər. Belə ki, türkiyəli iş adamları Laçın-Kəlbəcər zonasında 100 MVt gücündə külək elektrik stansiyası tikmək planlarını nəzərdən keçirir, Britaniyanın BP şirkəti isə Zəngilan-Cəbrayıl zonasında 240 MVt gücündə günəş elektrik stansiyası tikmək niyyətindədir.

Aqrar-sənaye potensialı

Qarabağ bölgəsinin minalardan təmizlənməsi və ilkin infrastrukturun tikintisi prosesinin tam başa çatmamasına baxmayaraq, işğaldan azad edilmiş ərazilərin gələcək aqrar-sənaye bazasının formalaşdırılması üçün artıq bir sıra layihələrə start verilib.

2021-ci ilin ilk dörd ayında Azərbaycan hökuməti Türkiyənin «EtiBakırAS» və «ArtvinMadenİsletmeleri» şirkətləri ilə qiymətli və əlvan metal yataqlarının birgə işlənməsi haqqın-

da müqavilə imzalayıb. Söhbət, o cümlədən 30 il ərzində Qarabağ bölgəsindəki «Qaşqaçay», «Elbeydaş» və «Ağduzdağ» filiz yataqlarının işlənməsi və istismarından gedir. Özü də, təkcə Kəlbəcər rayonundakı Ağduzdağ mədəninə tərkibində yüksək qiymətli metal olan 100-ə qədər qızıl tərkibli damar kəşf edilib.

Ötən ilin ikinci yarısında Ağdam Sənaye Parkının infrastrukturunun formalaşdırılması üzrə işlərə başlanılıb. Yaxın illərdə ora 110 milyon manat investisiya cəlb olunacaq və tikinti materialları, yem, gübrə, qablaşdırma, o cümlədən şərəb, konserv, ət-süd məhsulları və s. istehsalı qurulacaq. Ağdam Qarabağın perspektiv aparıcı sənaye mərkəzi kimi qurulur. Hazırda genişmiqyaslı şəhərsalma işlərinə hazırlıq gedir - yaşayış evləri, məktəblər, inzibati binalar və s. istifadəyə veriləcək.

Ötən ilin payızında Cəbrayıl rayonunda "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" sənaye parkının tikintisinə başlanılıb. Bura kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı, mineral və digər növ xammalların emalı, tikinti materiallarının istehsalı və s. üzrə yerli və xarici sərmayələr cəlb ediləcək.

Zəngilan rayonu ərazisində 6 min

hektar sahədə rayonda ən böyük heyvandarlıq kompleksinin, eləcə də integrasiya edilmiş ət emalı kompleksinin tikiləcəyi "Dost" aqroparkının təməli qoyulub, burada həm də qablaşdırma müəssisəsi və anbarlar tikiləcək.

Daha bir innovativ layihə Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində həyata keçirilir. Burada 110 hektar sahədə ekoloji cəhətdən təmiz və innovativ materiallardan istifadə edilməklə 200 evin, məktəb və uşaq bağçasının tikintisi aparılır. "Ağıllı kənd" layihəsi çərçivəsində data-mərkəz və analitik mərkəz, suvarma sistemlərinin və əkin sahəsinin idarə olunması üçün "ağıllı sistem" yaradılır. Gələcəkdə avtomatlaşdırılmış təsərrüfatlar və emal sexləri tikiləcək, əkinlərə və tozlanmaya nəzarət etmək üçün dronlardan istifadə olunacaq.

Füzuli rayonunun Dövlətyarlı kəndində də aqrar potensial inkişaf etdiriləcək, burada ikinci "ağıllı kənd" in təməli qoyulacaq və alternativ enerji həlləri üçün günəş panelləri quraşdırılacaq. "Kənddə intellektual akvakultura sistemləri inkişaf etdiriləcək, həmçinin ixrac yönümlü balıqçılıq və quşçuluq təsərrüfatlarının yaradılması nəzərdə tutulur", - deyər Azərbaycanın

kənd təsərrüfatı naziri İnam Kərimov "Qarabağ: Cənubi Qafqazın dünyaya açılan yeni panoraması" elmi-praktik konfransda çıxışı zamanı deyib.

Beləliklə, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə infrastruktur layihələrinə paralel olaraq gələcək sənaye klasterlərinin nüvəsi, bərpa olunan enerji mənbələri elementləri və "ağıllı" kənd təsərrüfatı texnologiyaları gerçəkləşdirilir. Bütün bunlar Qarabağa əmək resursları cəlbinə, qeyri-neft istehsalı həcmələrinin artırılmasına xidmət edir. Özü də, istehsal olunan məhsulların xeyli hissəsi Türkiyəyə də ixrac ediləcək.

"Qarabağ regionunun dirçəldilməsi Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafı üçün əlavə təkan olacaq və biz bərpa işlərinə investorların cəlb edilməsi üçün böyük işlər görürük", - deyər iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov bildirib. Onun sözlərinə görə, işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadiyyatının bərpası və inkişafı layihələrində iştirak etmək üçün investisiya müraciətlərinin sayı artıq 900-ü keçib. Bununla yanaşı, investisiya təkliflərinin genişləndirilməsi məqsədilə vergi güzəştlərinin tətbiqi, güzəştli maliyyələşdirmənin təmin edilməsi və s. kimi məsələlərə baxılır.

Azərbaycan Respublikası İqtisadi İslahatların
Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

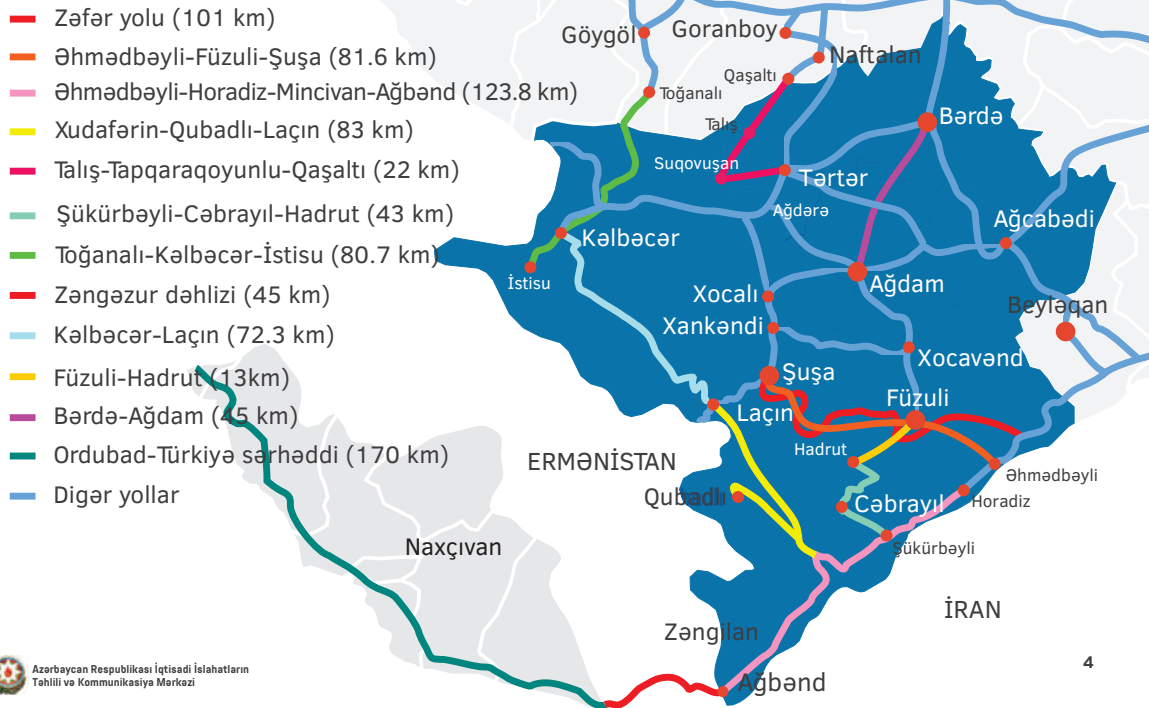

AZƏRBAYCANIN
QARABAĞ VƏ ŞƏRQİ
ZƏNGƏZUR İQTİSADI
RAYONLARI

KARABAKH AND
EASTERN ZANGAZUR
ECONOMIC REGIONS
OF AZERBAIJAN

QARABAĞ VƏ ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR: ƏSAS AVTOMAGİSTRAL YOLLAR

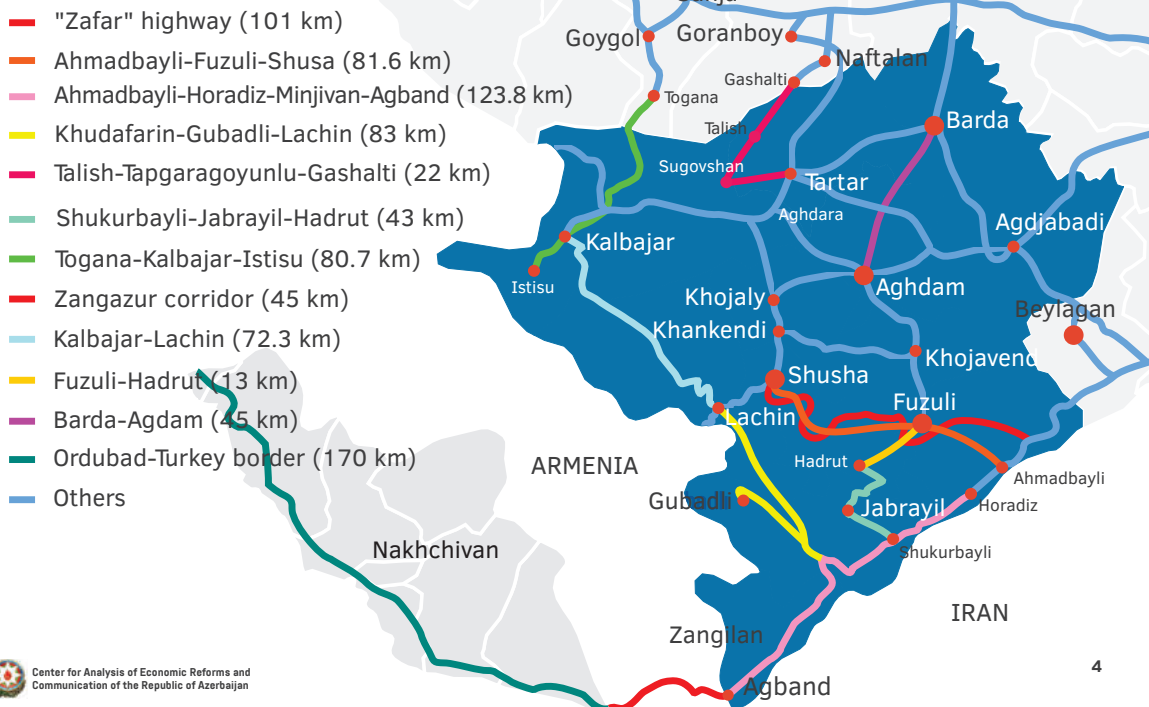

Azərbaycan Respublikası İqtisadi İslahatların
Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

4

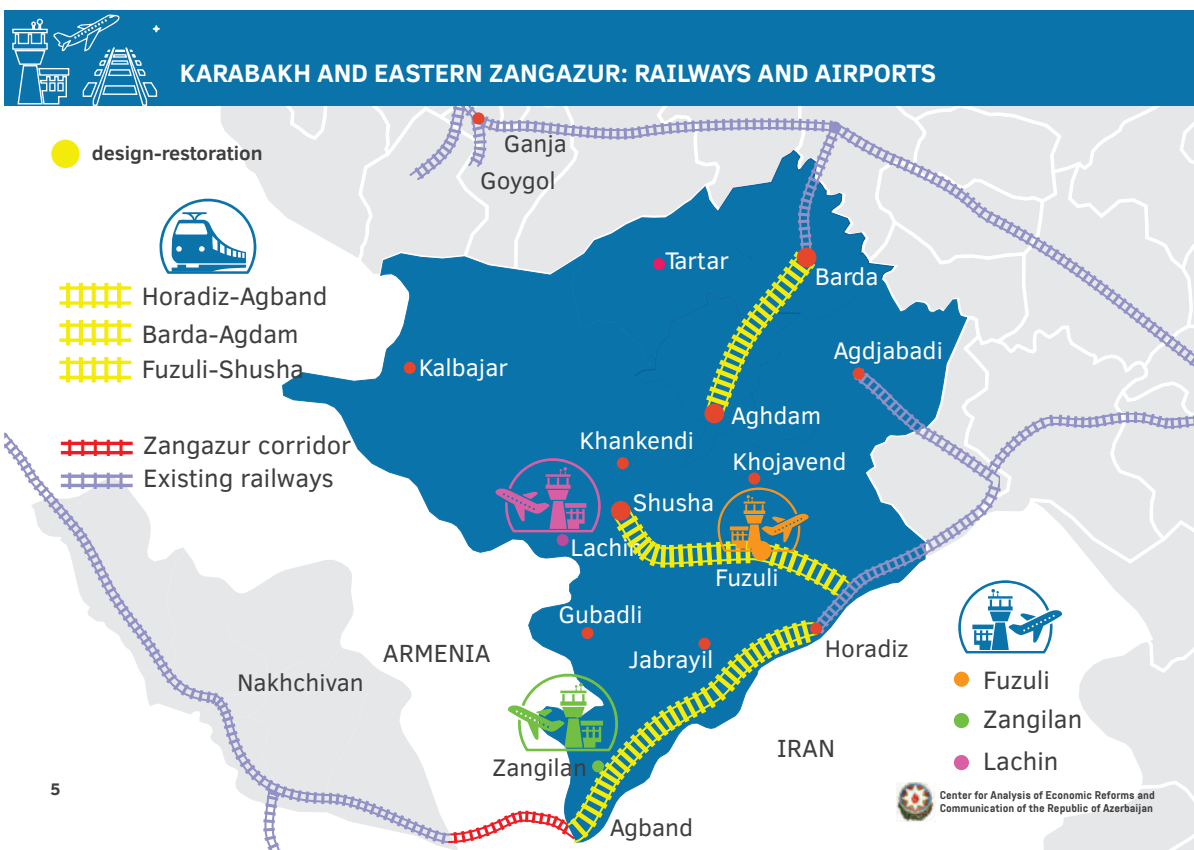
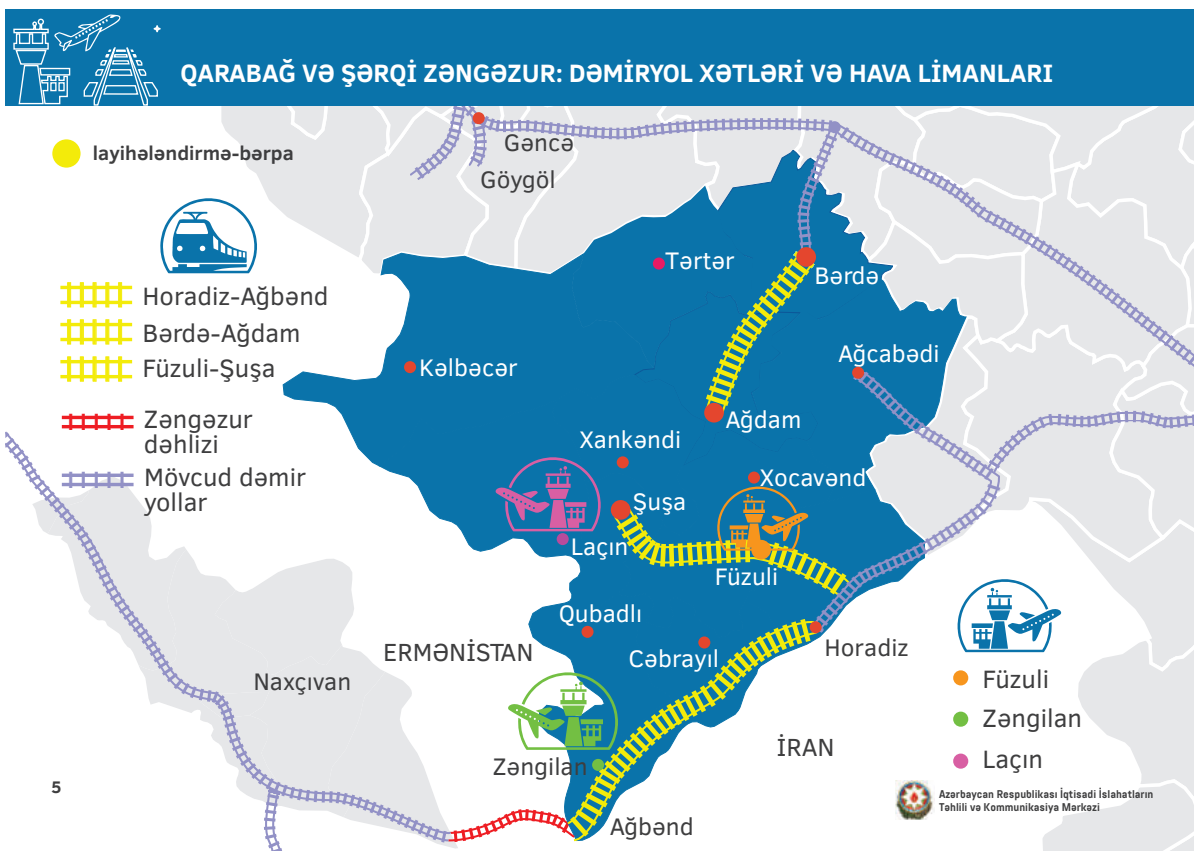

KARABAKH AND EASTERN ZANGAZUR: MAIN HIGHWAYS

Center for Analysis of Economic Reforms and
Communication of the Republic of Azerbaijan

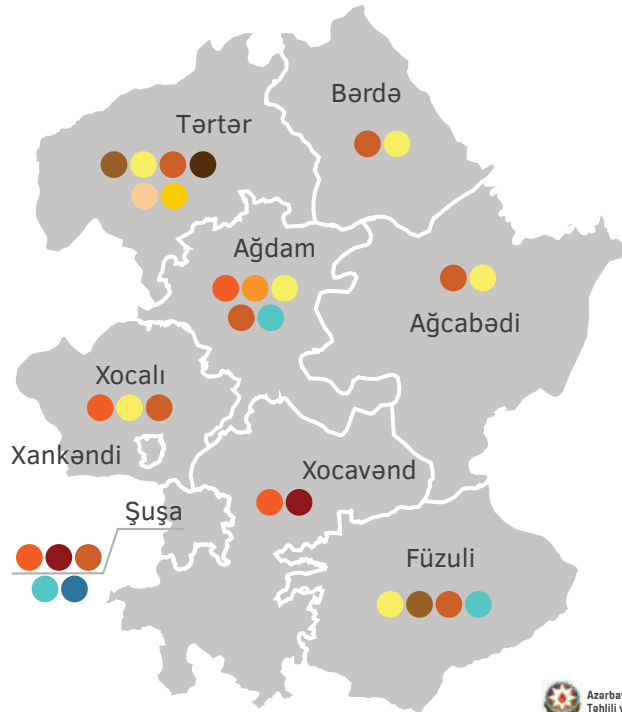
4

QARABAĞ: İNZİBATİ RAYONLAR ÜZRƏ MİNERAL RESURLAR

- Qum-çınqıl
- Mişar daşı
- Gil
- Yeraltı şirin sular
- Üzlük daşı
- Sement xammalı
- Kömür
- Gips
- Mis-molibden
- Əhəng xammalı
- Mineral sular

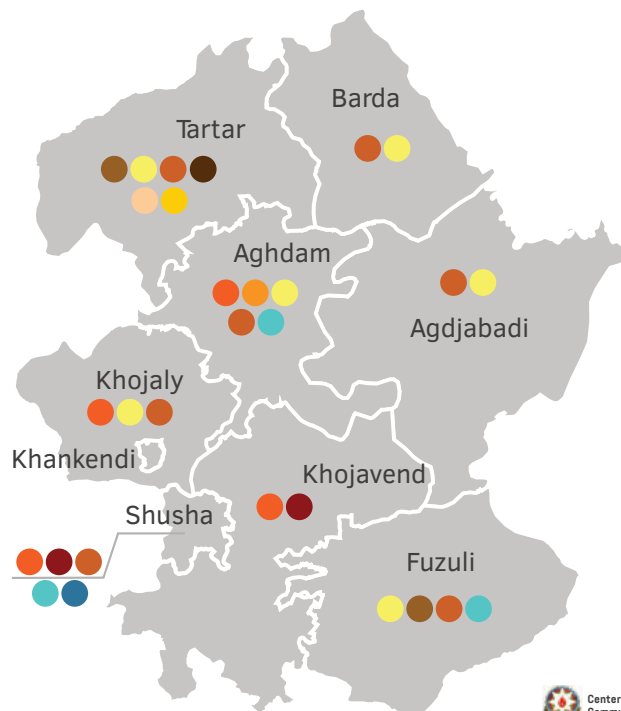
11

Azərbaycan Respublikası İqtisadi İslahatların
Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

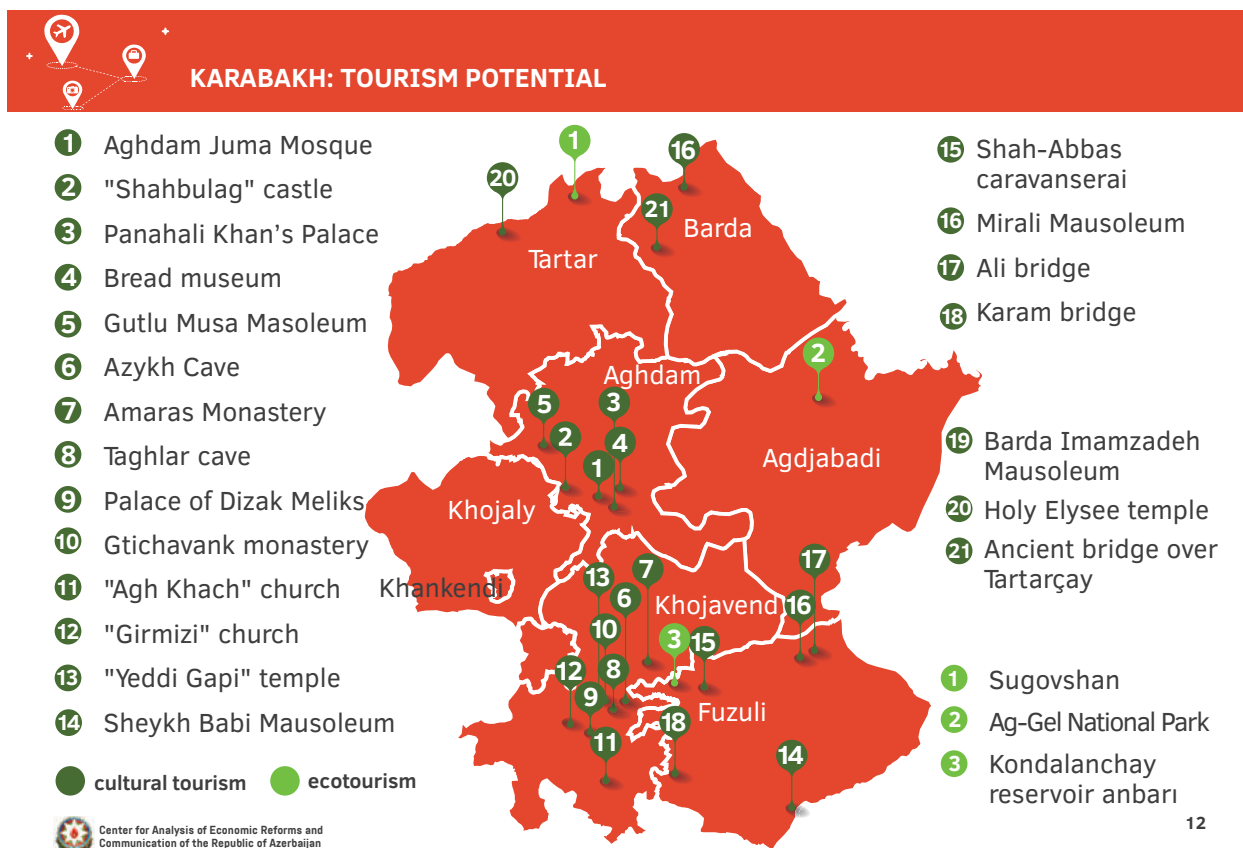
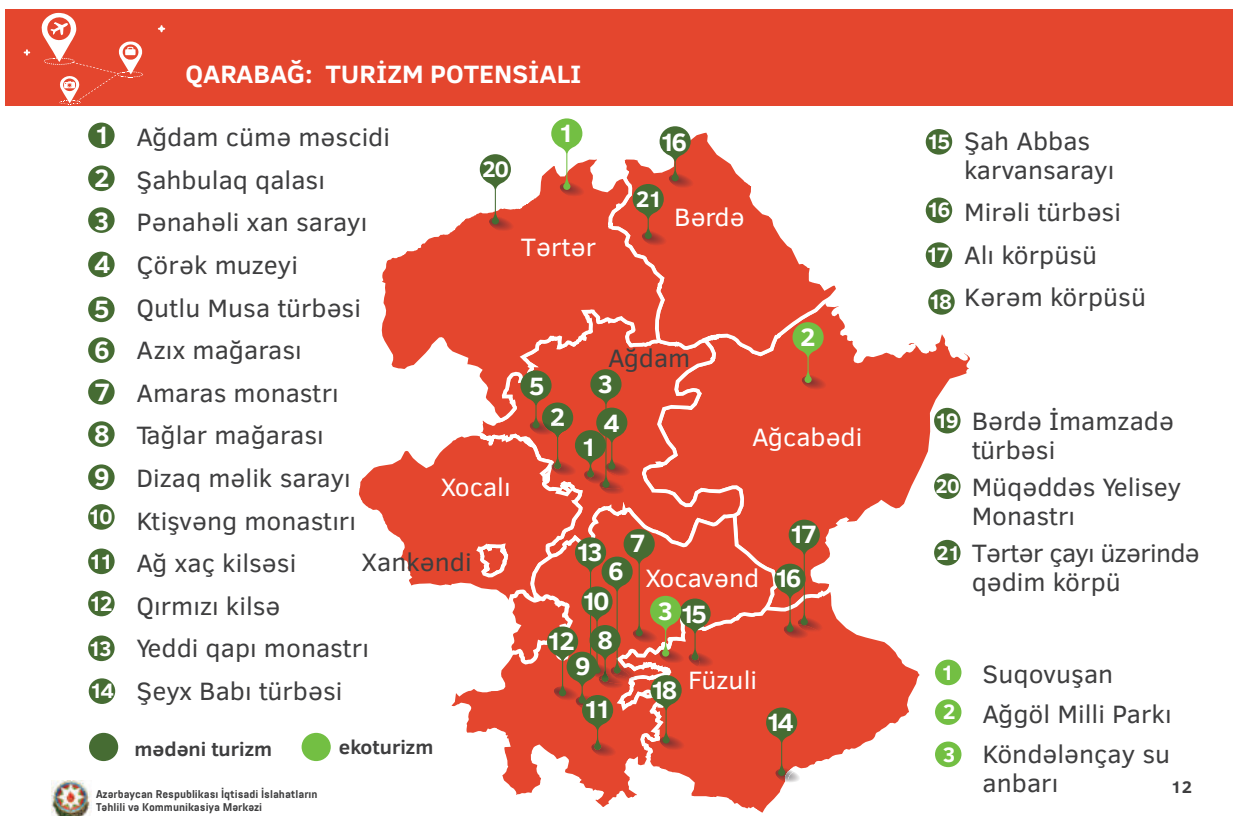
KARABAKH: MINERAL RESOURCES BY ADMINISTRATIVE REGIONS

- Sand-gravel
- Sawn stone
- Clay
- Fresh water
- Facing stone
- Cement raw materials
- Coal
- Gypsum
- Copper molybdenum
- Lime raw material
- Mineral water

11

Center for Analysis of Economic Reforms and
Communication of the Republic of Azerbaijan

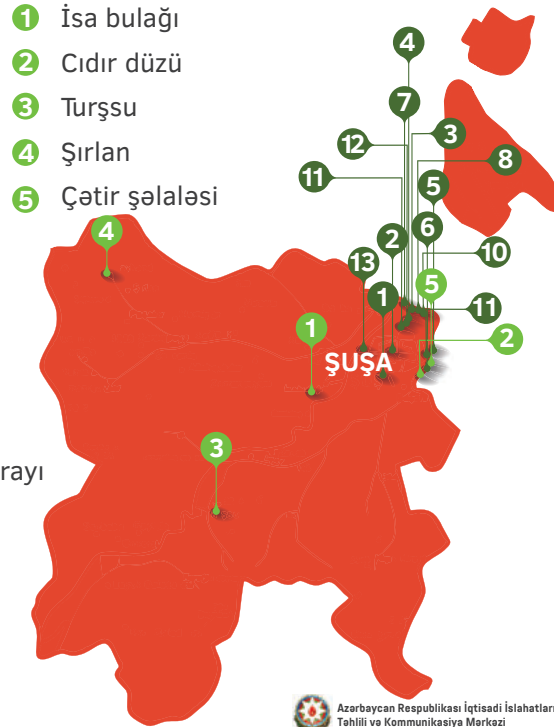

QARABAĞ: ŞUŞA TURİZM POTENSİALI

- 1 Yuxarı Gövhər ağa məscidi
- 2 Aşağı Gövhər ağa məscidi
- 3 Natəvan Sarayı
- 4 Qarabağ xan sarayı
- 5 Molla Pənah Vəqif türbəsi
- 6 Şuşa mağara düşərgəsi
- 7 Şuşa qalası
- 8 Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyi
- 9 Bülbülün ev-muzeyi
- 10 Qara Böyük Xanım bürcü
- 11 Ağa Qəhrəman Mirsiyab oğlunun karvansarayı
- 12 İkimərtəbəli karvansaray
- 13 Qazançı kilsəsi

● mədəni turizm ● ekoturizm

Azərbaycan Respublikası İqtisadi İslahatların
Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

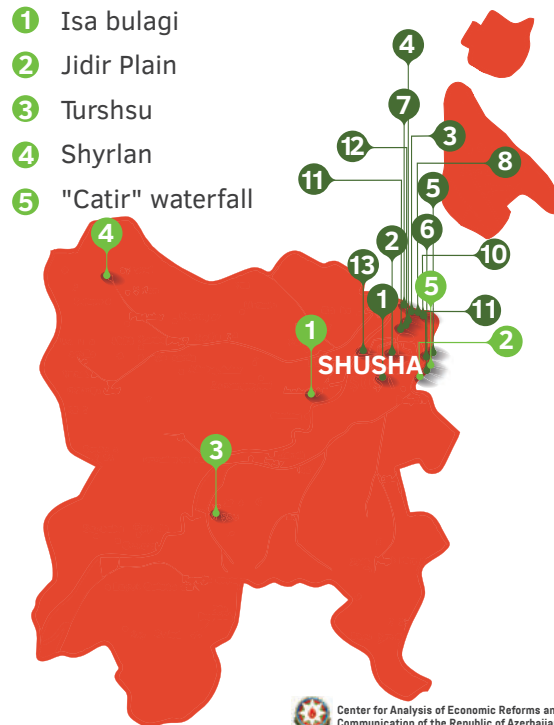
13

KARABAKH: SHUSHA TOURISM POTENTIAL

- 1 Yukhari Govhar Agha Mosque
- 2 Ashaghi Govhar Agha Mosque
- 3 Palace of Natavan
- 4 Palace of Karabakh Khans
- 5 Molla Panah Vagif Mausoleum
- 6 Shusha Cave Camp
- 7 Shusha fortress
- 8 U. Hajibeyov's House-Museum
- 9 Bulbul's House-Museum
- 10 Gara Boyuk Khanum Tower
- 11 Caravanserai of Agha Gahraman Mirsiyab
- 12 Two-storeyed caravanserai
- 13 Gazanci church

● cultural tourism ● ecotourism

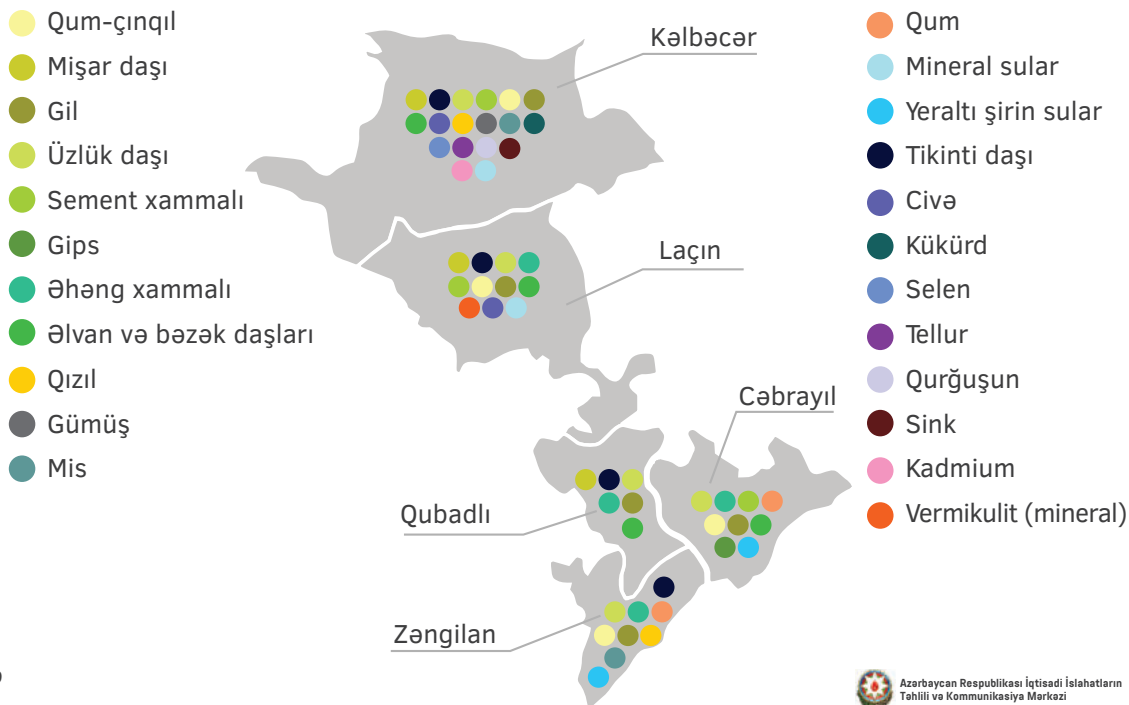

Center for Analysis of Economic Reforms and
Communication of the Republic of Azerbaijan

13

ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR: İNZİBATİ RAYONLAR ÜZRƏ MİNERAL RESURSLAR

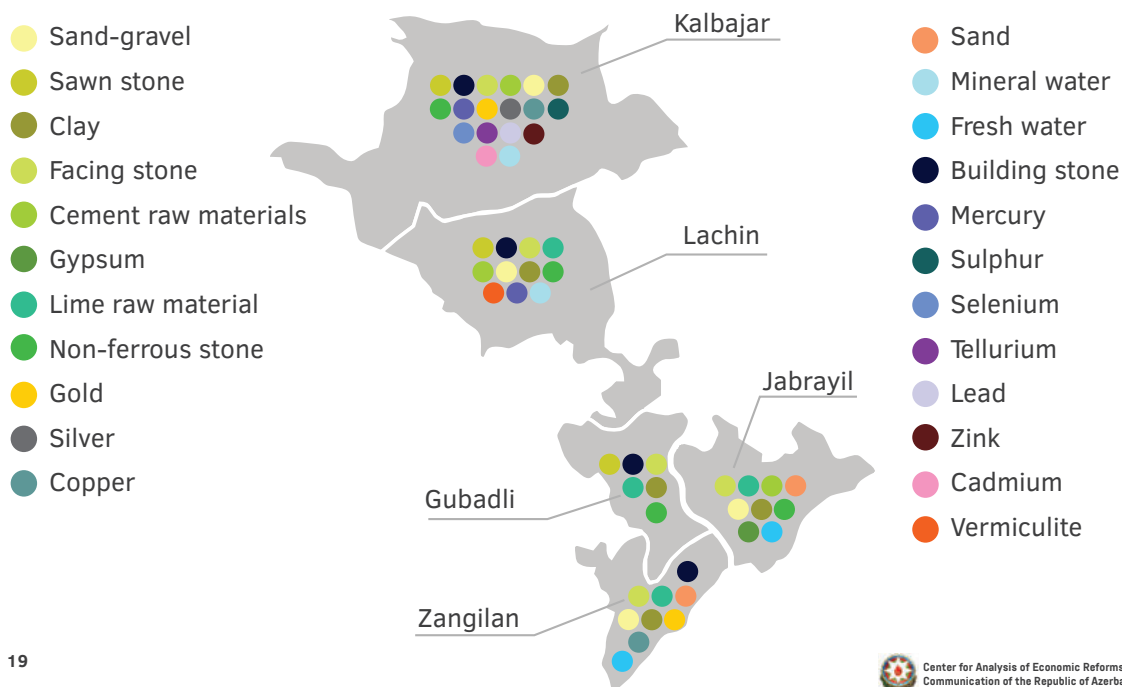

19

Azərbaycan Respublikası İqtisadi İslahatların
Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi

EASTERN ZANGAZUR: MINERAL RESOURCES BY ADMINISTRATIVE REGIONS

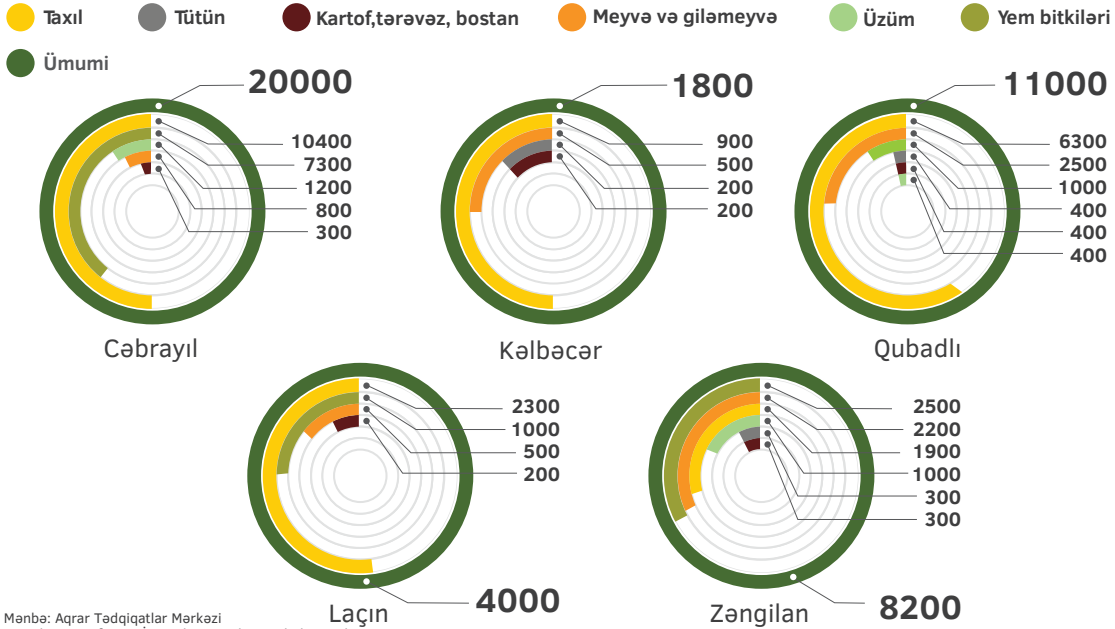

19

Center for Analysis of Economic Reforms and
Communication of the Republic of Azerbaijan

ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR: ƏKİN SAHƏLƏRİNİN PROQNOZLAŞDIRILAN STRUKTURU (ha)

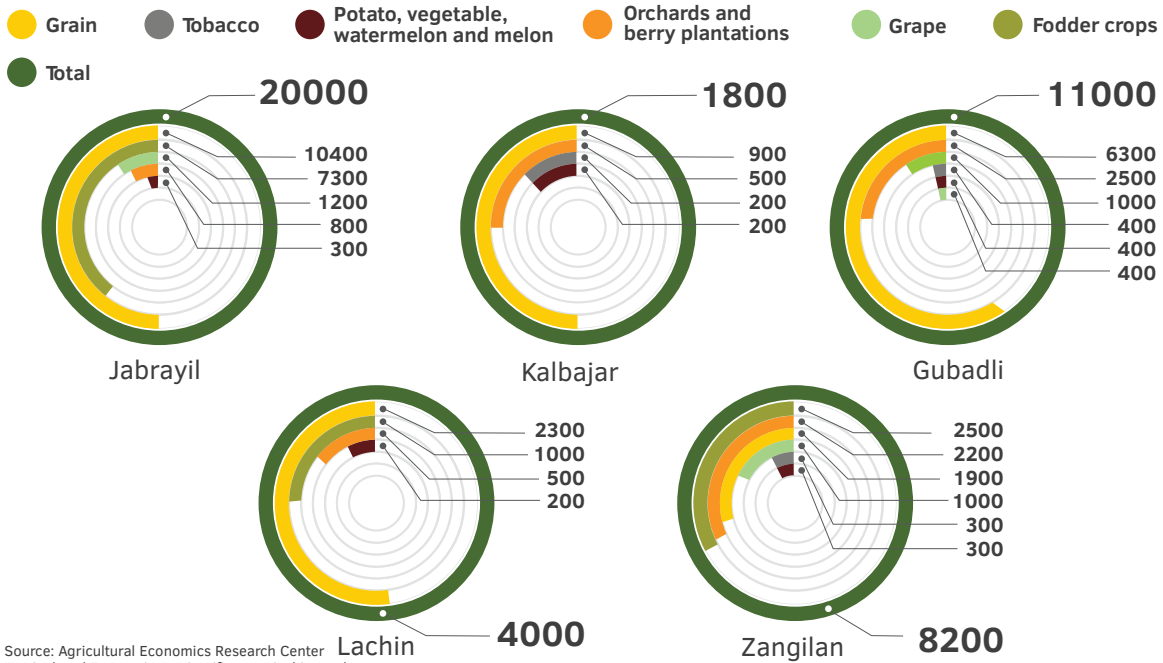
Mənbə: Aqrar Tədqiqatlar Mərkəzi
 "Kənd Təsərrüfatının İqtisadiyyatı" elmi-praktik jurnalı

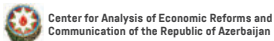
20

EASTERN ZANGAZUR: FORECASTED STRUCTURE OF SOWN AREAS (ha)

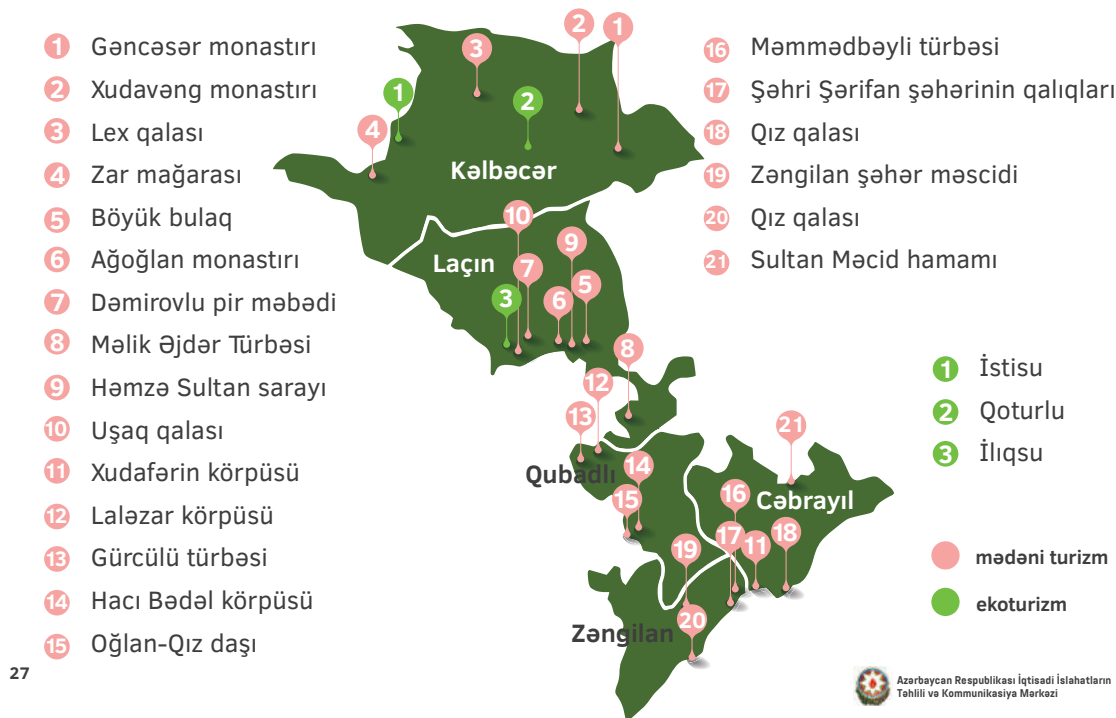

Source: Agricultural Economics Research Center
 "Agricultural Economics" scientific-practical journal

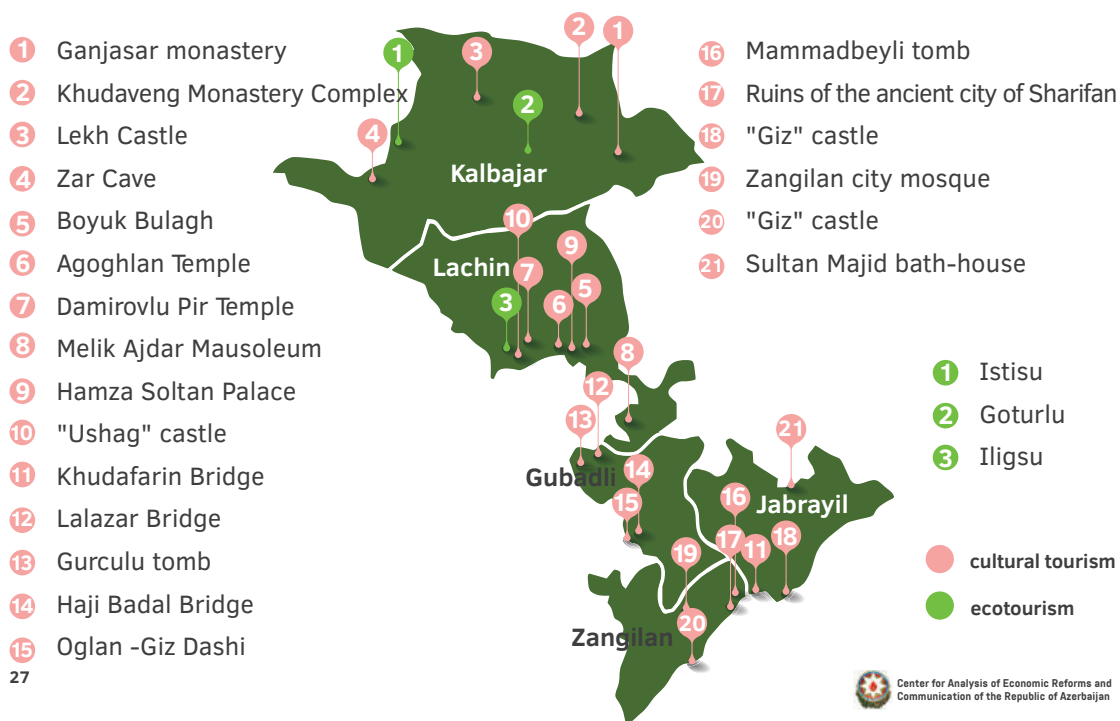

20

ŞƏRQİ ZƏNGƏZUR: TURİZM POTENSİYALI

EASTERN ZANGAZUR: TOURISM POTENTIAL

Şuşa – 2023-cü ildə Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı elan edilib

31 mart 2022-ci il tarixində Bursa şəhərində keçirilən növbədənənar iclasında bir araya gələn TÜRKSOY Daimi Şurasının qərarı ilə Azərbaycanın Şuşa şəhəri 2023-cü ildə Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı elan edilib.

TÜRKSOY Daimi Şurasının müvəqqəti koordinatoru və Türkiyə Respublikasının mədəniyyət və turizm naziri Mehmet Nuri Ersoyun sədrliyi ilə keçirilən toplantıda Azərbaycanın mədəniyyət naziri Anar Kərimov, Qazaxıstan Respublikasının mədəniyyət və idman nazirinin müavini Nurkissa Dauyeyşov, Qırğız Respublikasının Mədəniyyət İnformasiya İdman və Gənclər Naziri Azamat Jamankulov, Özbəkistan Respublikasının Mədəniyyət Naziri Murodjon Majidov, Türkmənistanın Mədəniyyət Naziri Atageldi Şamuradov, Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi Bağdad Amreyev, baş katib TÜRK-PA-nın sədri Mehmet Süreyya Ər və Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun başçısı Günay Əfəndiyeva və s. iştirak ediblər.

İclasda Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət naziri Anar Kərimov Azərbaycanın Şuşa şəhərinin 2023-cü ildə Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı elan edilməsini təklif edib və Şuşanın tarixi, mədəni irsi və təbiət mənzərələri haqqında təqdimatla çıxış edib. Təqdimat mərasimindən sonra TÜRKSOY Daimi Şurasının səsverməsi nəticəsində Azərbaycanın Şuşa şəhəri yekdilliklə 2023-cü ildə Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı seçilib.

Azərbaycan Respublikası, Bakı şəhəri, AZ1010
Nizami küç. 90 A, Landmark III, II mərtəbə
Tel: (+99412) 465 76 92/93
E-mail: office@ask.org.az
www.ask.org.az